These images are from the collection of the Library of the Jewish Theological Seminary (JTS). JTS holds the copyrights to these images. The images may be downloaded or printed by individuals for personal use only, but may not be quoted or reproduced in any publication without the prior permission of JTS.

הועתק והוכנס לאינטרנט
www.hebrewbooks.org
ע"י חיים תש"ע

MIC. # 9901 (RAB. 2095)

GOLD, YEHOSHU'A.

גאלד, יהושע.

GEFEN ZAHAV, BERAKHOT 'AD DAF VAV.

גפן זהב, ברכות עד דף ו'.

NEW YORK, NEW YORK: [19--]
ASHKENAZIC SCRIPT

These images are from the collection of the Library of the Jewish Theological Seminary (JTS). JTS holds the copyrights to these images. The images may be downloaded or printed by individuals for personal use only, but may not be quoted or reproduced in any publication without the prior permission of JTS.

הועתק והוכנס לאינטרנט
www.hebrewbooks.org
ע"י חיים תש"ע

ספר

צפון של זהב

הוא

ביאור על אגדות חז"ל.

בספר זה נקבצו ובאו הבאורים הנותר טובים על אגדות חז"ל, המיוסדים על אדני התקורה והפילוסופיה, החכמות, המדעים וההגיון הנשר; אשר קבלתים בשאל רב, מהרבה ספרים על אגדות חז"ל מאשכלי הדור הישן והחדש; וגם הבאורים המאשכלים והיקרים על אגדות חז"ל האלהיים הנדפסים בשתנים ובמאוספים שונים, אשר כתבו גדולי חכמי ישראל, בתור מאמרים ופרקיות לחכמה, אוספתי ככל אשר מצאה ידי, ושיתי מהם ספר לפי, לתועלת המעיינים באגדות חז"ל. —

"צפון של זהב היתה מאמרת על פתחו של היכל, ומודעה על גבי כלונסות; וכל מי שהאו מתנפה שלה אז לבגיר אז אשכול מביאו ותלה בה". (מסכת מדות פרק ג' משנה ח').

יהושע גאלה בן מהר"ר לבי יעקב הלוי ז"ל.

03974

Jewish Theological Seminary of America LIBRARY

על המבקרים!

„טוב מעתונך דברים מועטים, ומתבר דברים בטעם
והבנים; הן הראשון דומה בעיני לדבורה נותנת צוף
רב לאוכל, ומוק וטעם לו; והיו אוב מעטים פרחים
תונק, ומוף טרפי שושנים תולניו למתוק ונעים; והאמרון, —
לשאירת, אשר מעטה תולניו מטה מעשה אורג, שוון
לאמר תוק בחמרה ומלאכתה; וקריה לא יהיו לבגד
לא לעדר ולא להעזל לכל מלאכה!"

(מאמר מו"ת* בפוסף להמגיד שנה שלשים 50 מ)

*) (מו"ת היה: מרדכי הוים אייזן חיות)

הקדמה א

קריאים נבדים!

הבני נתן לפנינו ספרי זה, הכולל בתוכו באורים מושכלים וענים על אגדות חז"ל, אף הפשט הקשה והבנון הנשר; ולו לתפל ביחוד ראוי, כי בספרי זה, באורים חדשים וגם ישנים לבנות לבם; אומנם, בבאורים אשר בספרי זה, הם הבאורים הנאמר מלבדם והנאמר מתקבלים על לב בלומדי הדרת בקורות והבנון נשר; שכן כי לתשמש אלה באורים מושכלים, מוסדים על אבני התבונה והמדע והבנון הנשר, מחנתי בקצת מינים" (פרק ג) לדרשות מתקרבות הנוכ מאחרי באורנו הנאמר ומסקנות לספרי זה; והרבה אגדות מפלאות ומאורות מאמו בלשונן, בהקצת" (שולבים) פתרון; והרבה אגדות שהן כתובות זהב בשפות כסף, בכור לזהב" (שרשלסקי) הרבתן; וכן הרבה אגדות צרות הנראות — הפשה ראשונה — כבסף סיגים, בהמצרף" (הפנאולף) לרפתן; וגם על נתלת אחר" (כאחר מרגלות) מברתם, ונתלתו שקרה אל, ומכ אחר שעה לתאו — לחם מאורנו הנקרים; סלף דבר הכל נאמר כי מ"ס ספרי זה, כלבוש תבואים" (כ יעקב סגל לנבאו) ינתלו, ותאוותם ינתלו טוב טעם ודעת. —

ואיך לבם לדעת, כי לא לבד בבאורים הנאמר מלבדם אשר מלאתם בספרי גדלו המבאורים, שנכתבו לשם כך, אספתי בספרי זה; כי אם גם את הבאורים המשמשים והבנונים על אגדות חז"ל, שכתבו גדולי חכמי ישראל, רק בתור "מאמרי חכמה", בשבתבו-דרך מהרינם אונים, ובמאמרים שונים ורבאונים ורמזונים שונים; שהם מעלרים ומעלרים זה רבה וזה רבה, שלא אפשרם כדר אין ראוה, ובמוס מלאכתו אין הלב, גם את אלה אספתי לתוק ספרי זה, כמו אשר הגיעה ידי; ואין כי באורם נראה אחר בהדר מלאת אגדות חז"ל כל הנרות והתשבלות לאז ומנו בני אדם להתוכן מלאכתם על דברי חכמים.

הקדמה

לקראת אור ספרו זה בשם "גפן" ז"ל הרב", להורות על תפארתו וטיבו; כמו שהבטחתי בשער ספרי זה, המאלף דומה מדע (פרק ג' מאמר ה'): "גפן של זהב היתה מונחת על פתחו של היכל ובו' ופל מי שהיו מתנדבים שם הגדר או אשכול מביא ותולה בה" –, כן כל מי שהיו מתנדבים בחור מדע הבאתי ואורתי, שיהיו רק כשרק "בדלה", אלא הוא של זהב – שלו בכל דבר אינה שרק; ובקרוב כל מי שהוא מתנדב בחור מדע הבאתי אלא הוא רק האורתי, שיהיו כשרק הגדר; ומכל שכן כל מי שהוא מתנדב בחור רק הבאתי ורק באורתי, שיהיו כשרק האשכול; כל אלה בבאורים הנתאמרים מהם, תלויה "גפן" ז"ל הרב" –

כתבתי כל זה, כדי לסגור את פי המבקר כל ספר תבל ומלא: מה בזו הספר הזה? מה חידוש יש בו? אינה בחור מקרי מן ספר תבל זה? לכן מראלה בראלה פרדיתי, שלא בחרתי לתבל מאומה; רק חסתי על מעט בחורי ומעבדתי הכל שפת מקורות ומקורות בין בספרים יקרי המלאות, ובין מאמרתי-זמן שונים, אשר כמעט נשתכחו ונגלו מקראי הספרות הדמרות הישנה והחדשה; ולכן טרחתי כל הטורח הזה, ואסתכל בחול רב בשוק הרבה שנים, רחוק לכל "גפן זהב" זו, והיתה לגפן אחרת-לפני שלמן להות לספר שמשי, לכל המעיין בחומרתי תגל בשמח לב ובדעת בקורת, להבין מה מלילה דברי תבונת ותבונתם; ולא נשתרבו לעמל בספרים, יקרי המלאות שונים, אחרת אינה באור אשכל והגנוז על מקצת תגל, כי בספרי הנבחר יתלבו מיעוט לנפשם המשכלת, ונעבדונו לשובה. —

(המחבר)

יהודה בן ר' לבנון
הלוי מרגוזר (אחר שם עולם)
מלך קריאסניוסטאוו

הקדמה ב'

(לתועלת המעיינים באגדות חז"ל הננו להביאו בזה את המאמר הנפלא שמאמנו יקיר לבארו את הטעמים חז"ל שלבן ודרך לשון האגדות.)

מאמר

"ארבעה פנים"

"אמר רבי חנינא, "פנים בפנים", פנים תרי, בפנים תרי, הרי הא ארבעה פנים, פנים של אומה לעקרו, פנים בינונית לעשה, פנים מסתירות לתלמוד, פנים עשוקות לגמרה. (פסיקתא רבתי פסקא דשרת הדברות סי' ואל, ובמס' סופרים ובילקוט שותתנן בפסיקתא להר"ל באובדר ס').

כל אחד ואחד משלושת אמונים ישראל הקבוץ מתעם לתורה ומעסק בעקרו ובעשה תלמוד ומגמרה, אם הוא רק תורני פשוט ואין לו שום חלק ונחלה בבקורת ומון מחקרי, ואשר ע"ד מביט עליהם בעגט אחד ובהשקפה אחת ואינו נותן שום יתרון לזה מזה אפילו על מלואו השורה, כי כל החלקים הללו המה בעינו כמלא אחד יקיר כמו של הקב"ה, אולם כמה הוא אלול להיות נתפר למאוד מדרך הישר אל הטור שלשה "בוטסו", ומלא סולם ודליו מלמטה מחבל אל כי יקבישם כולם בארבה נפרדה ובאו ע"ד לידי הגיה רבה מרבה להכיל ויביה שמה כל מאמו, אל כי יפקח אות עינו לפתח פתחון ובאו להטיח דברים כלפי מעלתם כולם, בלי שום הבדל והפרש בין קודש הקדשים לקודש סתם, ובין קודש לקדשים קלים ובין קדשים קלים לחולין, אובל לא כן הבדר את האוש

הקדמה ב'

העוסק בתורה הוא חוקר לכל תכלית ושלמה את פניו בברוח לבאה עליונים, לראות כל אחד בפנים אחרים, את המקרא בפנים של אמתה, ואת המשנה בפנים בינוניות, את התלמוד בפנים מסבירות, ואת האגדה בפנים שחקנות. אבל רק אז ילק ויצלח להשיג את המושג האמיתי מכל חלקי הקבלה הקדומים, אבל לא יראה לעולם את הגבוה כפול, וכאו כן להיפוך את העמק כנגד, אינו כדה הוא מודה את היראה הכפולה במדה נכונה, ומדה גדולה ופרטים מחוקה, לכל מתלקה ומתלקה לפי ערכה הראוי. אינו כאהו אשר לו אמרגדה פנים, הוא הגבר אשר הוא הוקם על לבבן פאר מקבל הקבלות ולהלות ולשון ונכנס בשלום ולבל לקבל בקטיגורות חלולה. סוב נפלאו ושלום כדה, גלה לנו נה רבי חנינא הנאור באמונתו. באמונתו הנה הוא אולפר יקר אין ערוך ליקרתו, הוא יבוא להורות את עברי הלמודיות מן מקרא משנה תלמוד ואגדה, ורק בדבורים קצרים ומדים הנולדים בתוכם סגולות יקרות ומובות שלמות אשר לא יכולם ספר שלם רב הטות. ואנכי כיד היכולת בסוד הלמלם הטובה שלי, אנסה את כחי להרחיב מעט בקצור ערוך את תמצית שיטתו, ונה הוא: הלומד מקרא, נחוץ לו להביט שלוש בפנים של אמתה, אחרי כי המקראות כולם הנה מלאים מדברי נביאים חלקי יה, חתומים בחותם אלהו של עולם, אשר על כן אסור הוא לאדם להראות בם אמתה קלות ראש, פגול הוא להסבירם תחת שבט הבקורת, אן נעול הוא מעין חתום, כי

הקדמה ב

קבלי שאינם הוה המקרואות ולא ינקה כל הנוגע בם, לא כאו כן הוה דברי
המשנות, כי אע"פ שאולה הדברים נקראים "תורה שבעל פה" נמצאים
בהמצות שהיה הלכה למשה מסיני, ע"ג כלולים בהם ג' דברי התנאים
בעצמם אשר נלמדו רק על דרכי שכלם, כי בזה המקנות והגזרות לפי
לשרק הטעם והמקום, כדבר שם נדבר לא נקיבה נשמר, וגם הוה מנלחים
גם אשר גם בהלכה מה שיהי מרחיק גם מקרב, גם אומר וגם מתיר גם
אומר כה וגם להיפך, ולמשות רצוה נשוה אונק האומרים עם כל
הכבוד והגדלה אשר תלקו בעצר הם לשני המשנה, ע"ג לא פחדו לנפלא
מלשלמה אות ידם לשנות לפעמים אשר מעבר המשנה ולאומר "חסרי מחסרי"
הוסיפו ונרדו ושלו בהם כוחם המשה בתוק שלו, וגם הוא נמלאת בטוב
בהמלות הקפדות "פנים בינונית למשנה" לא כ"כ בירות הרשמות, אבל
גם שם בקלות ראש חו"ל, יש ויש רשות להלומד לשקול בדבריהם בלבד שלא לתקנם
ולבררם ולהגבם ולהעמידם לפני כסא הבקרת, אחרי כי סוף סוף מצאנים
דברי ה' עם דברי חכמים קדושי תורה, אוק בתנאי אמורה, כי יהיו הכל
ברור מתינות ומדרגה ובהמתקת עצה, כי קבל הוה לנו. אבל "התלמוד"
נחוק ללמוד רק ב"פנים מסבירות", כי כל שיקרו אל "התלמוד", הוא רק
לא תור בסברות תחת כסא כבוד התנאים, להבין דבריהם בשכל הטר, גם
מקצה ומה מפרק, גם שאול ומה מטיב, אין אחד מהם מתגאר לומר: "כן מקבלני.

הקדמה ב

דור אחר דור עד למשה מסיני" הם בעצמם חרטו מלכים „לאור בקשותיהם
תליו מלתיהם אולם בספריהם תליו מלתיהם", הם בעצמם מתבטאים לפעמים
על אחד מהם המאמר מאמרו כאולם שאינו מאחרי הפרגוד, ואומרים:
„מאין סלינ לעמלם ומתיהם ומאמר?" ומשם לכן אין לנו ללמוד התלמוד לא
בפנים אל אומה ולא אמנם בפנים בינונית, אוק בפנים מסתירות שלא
לשם פנים לשם אינם יהיה מי שהיה. הלא נראה אוק הם בעצמם לא
פחדו אינם מרדהו כלל וכלל, בכל כתם פלגם חד אות אחד ונשאו לקרב
אינם אות אחיו, וכל אחד אשר יצא ובתר הנלחמן של רשמו, נפסקה
הלכה כמותו, ומאז הלה מרגלו בפיהם לאמר „אם קבלה היא נקבל ואם
לבין יש תשובה" כי רק מפני הקבלה והמסורה נחתם והתקבלו ולאו יב
לאו פיהם, לא כן לפני אינם אמנם כי יהיה מהבנלים אשר רק מסקרא בנפלה
יחרוק ויגנר אומר מאשר לכן נמנע כמה פעמים בתלמוד בדברי חידודים ובטאוני
מהתלות ובבריות קלים כגבריים אשר הגיב אחד למהירו בזה לא הפיק מענו
כלום באמאמרו, כי בעקום שם חלוק הדעות והסבריהם, אין חולקים כבוד לרב
ומורה אף אם יצאו לו כבר מוניטין בעולם. אבל נותר מכל אלה החלקים, ירבה
אשר מעלות אחרונות חלק האמצעה בעיני ר' חנינא, הוא לפי שיטתו התלוי,
כי ללמוד אמצעה נחוץ רק פנים שאחקות, באשר לפי דעתו, רק על הצחות
והמשכת הלב, לנאומים יפים ובטאונים פיוטיים שאו הבורשים אות פנעבם. בעל האמצעה.

הקדמה ב'

לא הטילו מרה אוכל ברשבו, רק ברצות ובידיעות המה משתקים על פני חלקת הבריאה והרגש, ואם גם לפעמים נראה אחד מהם כמתלהב מול חבירו ניקים תלונים ומות, יאמר בקר רוחו "הלא משתק אנכי" כה בדרך אות הכתוב כך ובא הלני ובדרך ההיפוך, ובכל זאת אין בדרך אחד נוגע בחבירו אבולו כמלא נגמא, אחרי כי הבדרך המאוחן לא בא בדרשתו אל הכתוב להשתקע בו לאורך ימים, רק בא לגלר שם על רגעים אחדים אחרי כי הוא נובע כי בדרך רגע ובאו בדרשים אחרים המבקשים ג"כ מקום להנפש אינה רגעים סגורים עם מתשבותיהם ובדרשותיהם, כי כל נשמו וכל תכלתו הוא רק למשוך לבו אל אובם בדרשותיו, ואשר ע"כ נתוף לו על כמן מודש אינה מקרא ולהבאות כי מאקר נאמן וקבוש נבעים כל בדבריו. כל אלה הוא שמתן של כה "חנינא".

באמת הבריה מדש על האדה בנוגע אל האגדה, כי לפעמים יש לנו להביט על חלק האגדה בפנים של אמה, כי כל מי שרוצה להבין זאת מי שאמר והיה בעולם, נלך אחר אגדות, יש ויש בחלק הגה בדרי לחות, מלתא בבחותא, גנות והלגה, סגורים נהבים לפי מצב השומעים, בדרשות רחוקות אשר אי אפשר לבנותן אלא אסמכתות, אבל כמה פנינים יקרים, כמה אבני חפץ, סגבות נפלאות ונצורות, מלים ותיבות, מדות ראות ונעלות, הלקבות חדרות לפני לעונים להביט כל סתום וכל נעלם, נמצאים באוצר ספרות האגדות".---

משה אהרן שוקבצר "בגל הבאמתה" עמ' קמב
(בית אולפן הספרות" שנה שלישית גב 103)

לפסח (ירושלמי ברכות פה) לרהב

הקדמה ג

אומר ר' יוחנן: בריה כרותה, הלומד אגדה מתוך הספר לא באהבה הוא שונה.

כלומר: הדבר מחויב אלא הטבע, לכן טוב ללמוד האגדה מתוך הספר, נגד דעת ריב"ל שאומר: אנו אין יודעים לא אויסתכלות בספרים בישראל (ירושלמי שבת פ"ו ה"ו).

(מ"תלמודה הגדולים" - תלמודה ר' יוחנן - עמ' 26 מהגה ר' חיים יעקב בר"ל).

לשון (ברכות פ"ב, ה"ד) רבה

אומר רבי יוסי: בין השאלות כהרגלן אין, זה נכנס ומה יוצא,
ואין אומר לשואל דיין. —

בכל מקום שאנו מוצאים דברי ר' יוסי, אנו נתבונן בדברו בשום לב,
ולא בהפצון ומהירות כבין השאלות שלו; אנו נראה נוטה לדעת, כי כל דברו על
אדני הדבר ופלוסופיה האמתית נוסדו, ואינן בהם כל צרות נגד השכל וההגיון
הישר; וכן דברו כאן בדנין נאמן "בין השאלות" לבין יתרון, ז"ל חכמת התכונה
(אסטרונומיה); ונותר מתקבלים על הלב מדברי החולקים שלו, הלא המה: ר'
יהודה שאומר (שבת ל"ד, ע"ב): "ואיזה בין השאלות? — כל נאמן שפני מגרת מודיעין";
ור' עקיבא שאומר: "כדי שיהלוך אדם שתעלה חמה חצי מיל". ומה זה? — ישנו כי הלשון
"בין השאלות", יאות יותר להבנה והבנקדה, שבין שעות היום וכניסת הלילה; והיו
כדרך שתשקר בשם שלנו לגבי תחת האופק (הוריזונט) ושעות הכוכבים, שגם
הם מאורות בשם שלנו ומאד הרבה מחלת פעמים יותר, בנוגע לקראות והנגיע
בספרי תבונה מהתכונים המתרונים; אולם השגו לדעת, ז"ל כלי השקבה (טעלעסקאפן)
המגדלים הראות, והמקרבים את הכוכבים הרחוקים מהם כמה מיליונים פרסאות;
שגם הכוכבים הקיימים (פיקס שטערן), הם שאלות כפני עצמם, המאירים הרבה מחלת
פעמים יותר מהשמש שלנו, ורק ז"ל מרחקם הקראות נראים קטנים; וכאו שעתה החכם
מכל ומרבה בסגנו היקר "השמים"; כי, הכוכב הקרוב אלינו בין הכוכבים הקבועים
ומאירים בשמים, הוא מאד הכוכבים בקבוץ הנקרא בשם "לגטורה" הוא הסמוך אל בתולה

נספח (ברכות פ"ב, ה"ה)

הבנתם אל כוכבי המלקה הראשונה, לפי המדידה האחרונה עולה מרחקו מאתנו כדי 275,000 פרסאות יותר מרחק השמש מאתנו; וכפי הנראה רחוק השמש מן הארץ 148 מיליון קילומטר**) ו37 מיליון ליה*) והיה אי פחות מרחק הכוכב הפחות שרחוק עולם מילאוכדי ליה" (עיין שם). ואחרי כי כן הוא מרחק הכוכב הגדול בקרוב, אזה נוכל לשער שם כאה מגיע מרחקם של הכוכבים הרחוקים ביותר אינם יכול לדמר; לכן נראים בעינים אחד להעין הרואה, אבל באמת הם שמשות גדולות מאד; לעומת כלבן נקרא הכיר והכלבה אלין מקומות שמשנו לגמרי ונרמות הלפעה הכוכבים הקיימים בין השמש", ועל זה הנמן בלבן אמר ר' יוסי שהוא כהרגל מן הוא אבלר לאחר אינו—!

(המחבר)

**) לפי הסדרה הנ"ל מרחק השמש מן הארץ 149 מיליון קילומטר.

*) בלשון הגא מרבעה קילומטר.

גפן (ברכות פ"ו מ"ז) רהב

איך סוף המשנה הראשונה בברי רבי אליעזר.

מאיזו בסבר רבי אליעזר? אין בסבר שלש משמרות הוי הלילה ליומא: יב מרבע שעות, ואין בסבר ארבע משמרות הוי הלילה ליומא: יב שלש שעות?

– לעולם בסבר שלש משמרות הוי הלילה, והיו קמאי לן דאינהו משמרות בקיץ ואינהו משמרות בחורף.

"לעולם בסבר" – קשה דהנהו הדין אי סבר ב' משמרות, שלומר בקול דאינהו משמרות בחורף? ולא לומר דאי הוה סבר ב' משמרות ליתן בריתא שאי יבג' שעות לו הוה סתם לומר "איך המשמרה" דהיה לו לחוש שמא יטרח חוץ לומר בג' משמרות הוין ויקרא איך ב' שעות שהיו לומר נמן; לכך אומר דסבירא לה ג' משמרות ונמן בריתא שאי איך ב' שעות ולפיכך סתם ומר "איך המשמרה" דמשמע ומשמע המשמרות לומר בב' משמרות הוין יקרא איך ג' שעות דהוה נמנו. ולכאורה לשון לא עכשו לומר ג' שעות אינם שייכות לעיקרה מקדים, דהוא אמרינן לקמן (ג', ב') הקרא מכאן ואילך לא הפסיק". —

(פרשת מרדכי)

"והיו קמאי לן דאינהו משמרות בחורף" וכו' פירש רש"י ז"ל: והיו קול כשנכנס לבית סימן נמן הקריאה בסוף המשמרה ולא פירש לבית סימן מפורש למדבק לו הדבר לכל אדם בדבר כי בחיבי דאינהו בחורף" שם. כתב המהרש"א ז"ל ונה לאמר: מהו בלתי עליה דאינהו משמרות בחורף לא מיישב רק לאמרינן דבשה בחורף פחות, בקול דיני אשמרות ע"ז

עמון (ברכות דף ג' ז') רחב

לראש אשמורת התכונף" וגו'? ונתר נכון גרסת הרי"ף "בקול דיעבור אשמורת
ברקיע כי היכי דיעבור אשמורת בארעא כו' ואבור אומר לפור. דתניא ר"ז
אומר: כו' על כל אשמר ואשמר הקב"ה כו' דהשתא דיעבור אשמורת נמי ברקיע
ובקול דיש לחמלה ברחמי בזמנה שהם מ"ש הרי"ף, לכך נקט ר"ז סופן דג'
אשמרות כדמסתם דהיינו בלילה הלילה ובאלו שלוש הללה וכסלא הלילה בזמנה שהם
ולה הקב"ה ושוחק כו' ש"מ.

ובדף הרב הגאון מוהר"ר בעב אומסקפיות נ"ל ארב"ד בק"ק פרנקפורט
(בהקדמה לעין יעקב) הפיר על דברי המחלוקת הנ"ל וכתב וזה לשונו: "ומה שכתב
אשמרות בתיבות אחרות. דיעבור אשמרות ברקיע כו' ונתר נכון גרסת הרי"ף
בקול דיעבור אשמרות ברקיע כי היכי כו' ש"ל. נראה אלם הוא אינו לאמת הדבר
רמ"ר ז"ל, ואין בקלות לה דיעבור אשמרות בארעא לא אושכרך לאשמורין כמה
קריאו פתבי כו'? אלא לפי מדרש בלא בא לאשמורין אלא אל אשמרות ברקיע, לה
הלא אם כן ונתר פשוטו בלא אושכרך לאשמורין והנה אפשר ונתר? כי אינו
הסיום בל מה תלקי הלילה נקראו כל מקום בשם אשמורת, הנה אלם כתוב
אשכרים לאשמורין שרה, כדאשתנן ברש"ס בלא מ"ל פסוק: "ויהי באשמורת הבוקר"
לפי שהולה הולך לאשמרות אור מל אלהי הארת לכך נקרו אשמורת, ונהו תרגם
אונקלוס "מטרת" ש"ל; אם כתרגום יונתן ונתר אפשר שם בפירוש: "והנה במטרת לפרעה
בשעתא דאשתיות תולאה מרעאה לשבאה", וכן כתב "גור אריה" מל שם אור מל
אלהי הארת נקראו חלקי הלילה אשמרות, לפי שהם אשמרות אם סדרם מן אחר מן; ואין

אמן (ברכות דף ג' ח"ב)

בגמרא דמגילה דף פ"ד. כתב "על חומתך ירושלים הפקדתי שומרים" כו', ואין
להאריך בראיות, כי כל מקום יש השומרה נתנו פרש"ז הה; וז"ל יעבצו מסברא!
כשם שמצות בתקיעת שופרות בלוי וישראל לו שומעים?
אין קשה, לפי מאמרו דברי מהרש"ו, דיעקר לו שומעים מן מצות בתקיעה;
אם כן, קושית המקשן ועל מתרץ? בהקשה: מזון קסבר ר"ז כו' פ"ר "הוה
ליה למימר נמן הניכר?" פלומר, כוון דמתני' בא להודיע דב אומות נמן בריחות
שמד, ראוי למר לעכל ליבד בהדרור, אלו עבוד מדבר נמן בקחות שמר; אם כן
מזון מתרץ: בגל דאוכבו מצות בתקיעת כו' ולעשות בכחמו, הוי יכדיון לו שמיען
ולא יבדיען נמנה? ואי תמחו בסמך ילמוד על הבריתמו, דתנוחו שם ר"ז מזמר
ג' מצות כו', נה אינו, בלמו כל יבדם בבריתמו נמרת, בבסרים המקלן: "מזון
נסקר ר"ז? כו' ולא יבד מבריתמו! מ"ב הנלמוד בתנומה מומבת: הוי לה למימר
במתני' נמן הניכר? אולמו נריה לי לפי מנות דמה, מה מש מצות בקיש
ובמרמה, נו לו מלכות לשומרים; אולמו רבי אלעזר בא לוממומנן במתנומן
דמקם בלשונו: "יד סמך המלכות הרשונה", לומבק תבוא בעלמד מונה תרמ —
ליבד יד מתה נמן בריחה שמר, ונבד נמ כן המומק סבריחו לה המצות בארבעו
כמה הוי, להולמו נפשה מפלנמנו; ולנה כוון רש"י בדבר המתמל: "הבו לו": בשמן
לק סימן הבריחה בסמך המצות ולו פרש לק סימן מפרמש, לומבק מל חמר לפל
מבמ בהבר; כלומר מת הסימן שמנן; ומנים בלמות לשמו "בכל הבו בארבעו בקיש
כלומר, קשה כמה אמן מצות בקיש, והן הן מנמן מולו שלה; ולכך מבמו בתנומ ר"ז

לשון (ברכות פ"ג ע"ז) רבה

אומר שלשה משמרות "כו' ועל כל משמר ומשמר היקדוש ברוך הוא שואג כו'. ובמה מתרץ
עם כן רש"י דסמוך לה בדבר המתנו: "ישאג שאגת ישראל תרי ל"; ובלה מאי עדיף רש"י
לברש מה, ובי מעינינו אמר לתאמרינן? אולמו לאורייתא הכן איכא אלמו ל' משמרות בריקיר,
כי הרי שלשה שיעורים; ומהמאמרים שפיר ל' סימני תלמי הלילה אל הבר לשלשה משמרות באורחא
ומסמן לבבר כו' בבריתו בסמך ב' שמות שהיו שלוש א' ושלוש ב' ושלוש ג'. והתרצו מתרץ
שפיר בלשון המקלן, דאו אומר רש"ו במרגנתא נמן הנוכר יש ב' שמות, הוי נעשה מנוב
יש מות נמן בריאת שמר, אבל לו נעשה מנוב בדיוק סבורים לה במשמרות דאורייתא כמו
הוי, ולכך אמר השמן יש סמך הרשמרה", דבגל מעמ אומרתו, כי הכי דאורייתא ל' משמרות
בריקיר כמאמרו בסמך ל' שעות, כמו כן שלשה משמרות באורייתא; ומתרץ עוד שאין הכמה
בשמן שמשמר יעבר שלשה משמרות כו' ומבלבלים ג"כ. והיו בגל" ולו נקט נמרק רמז
בשם "בגל", ומשמר והיו" אומר; אולמו לומר מאי דקשיא לך מאי קסבר רש"ו כו'?
אומרו מתני והיו נשמו בגל" בתרגם אות לאומאמינן ובל". סכל. —

ומעתה, מתרי הדברי אומנם, המעיין היטב, יראה כל נאה; הנני לבאר
בזה על בבדרי הענין הנל: הנה הענין הנל אומר: כי מיכך הטעם בגל מה
תלמי הלילה נקראו בכל מקום בשם אומרות, הוא משום כתות מלאכים שמשמרים שהם;
אבל, בשמה, הם לו מבן ולו יקבל על לב הלומד ברמת בקרת ומבנון טר: הנה
המלה רולה להבטר אומנו הנעמן מה הרמב מפלא המלים, ומדוע מבן מעמ סיון
לבבר שהם בומאמרות הבלבר בדת שהמלאכים אומרים שהם בעולם הזה? הלו
בבר הם נעלם מומנו, כי אי רואה אז מי שאמר אות המלאכים אומרים אמר שהם?

לשון (בדרכות בלשון חז"ל) תרבה

אולם איפוא מה סימן הוא זה? לומר שלא נגע ולא מפרנסים פרנסה בן, הנה פירוש בן על יסוד דברי התבונה ולעתים, אבל בדברי חולה ישנם הפשט הפשוט רק ברורה; ובן הרואה מתבוננים מדברי התשובות וולנקלוס, מתרגם "והוה כמטרת לפריון", רואה גו ומעיף מטרתו; כי אי ניאמר לנו, שמונת פרקיו של וולטאיר הנלחמים מאמרים מה שהם? מלחמה מעין כפר מאם ?! אבל בזמנו, הפשט הפשוט והשוטה הקרוב מה שחלקי הלוחם נקרעו כבר מעלם בשם "מאמרה", הוא, לפיכך המבקרים והמבזרים המתכוונים, מאמר שפן רבנות המעלים מאוד מאלם, לשאוב מאמרים בלילות, לשאור את הדור מחוברים ומלאכים ומלאכי לוחם ומאמר פגעים רשע, כמו: אל ומשלך מוס ובמאמר; ונתקבלה על האדם לפרוש יד כל הלוחם, וכן תלקאז את הלוחם לגל ולב מאמרים, וכל מאמר מאר מר הדור חלק מאמר מהלוחם; זה מאר מה חלקים, מאמר מאמר הלק לוקן ומאמר מאר בזו בעצמו; ומאמר מה נקרא כל חלק מהלוחם בשם "מאמרה" (וויקי). ומה מתרגם וולנקלוס "והוה כמטרת לפריון", ומבין גם כן משמעות על החלק המאמרון מהלוחם, ומאד מאמרי הדור מאמרים לעמוד, ומה בזמן סימן מלבדקן הנכבד לכל, לזו מאמרה המלוכדים כאר לפם, לפרוה נגלם מאמרן, מה היו פשוטו של מערכו והפרשה תפרוש; וכן כל מעלם אנלו בחלק השם "מאמרה", הכונה על מאמרי הדור, הם בזמנו "מאמרים בזמרון", ולזו "מאמרים ברקים"; ומה איפוא, מנק מחלוקת הקמון "לגל" דמה שלו מאמרים בקיצ פשוטו בלזו מומשרק לומאמרן! מה פשוטו הזו זו*? וכן על הדור

* הלשון - יכן בלשון גם כל מקומות מעלה מה שם מעמ מאמרים הפקרים מאמרים" ומלה בזה לבקש על מאמר לכן
על כדאי הוא ומן לבבכם לפרוש לעמוד גם על מאמר מלה מלה. —

לקפן (ברכות דף לג ע"ב) רחב

ברקיע, וא"כ קושית המקשן איננו מתרץ, דהקשה: מאי קסבר ר"ג כו'? פירש"י הוי
ליה למימר דאין הקשר? וא"כ מאי מתרץ קא"ל: דאיכא מטמרת ברקיע כו' ולאוקמא ברתמי
הוי ידעין לו שאינן לו ידעינן דמה? ומתוך קושיא זו, היו בהכרח לפרש מסקנת אבוי, אבל
בגרסת רש"י ז"ל: "והיו קא"ל דאיכא מטמרת באורחן כי היכי דאיכא ברקיע";
אולם בגרסתו, גם זה אינו מובן: הרי קושיא זו מתבקשת מאיך, רק לפי הפירוש הרגיל
"דאיכא מטמרת ברקיע", הסתם מטמרת כמת המלאכים בעיר אלהים, ולא היו בגוונא דהכא
בלתי נכר, וא"כ, בגרסתו, הקושיא במקומה עומדת, הלא ליה למימר אין הכי נמי? אולם
לפירוש המפרשים הגרסא הנכונה (וכן כתוב בספר "בקיאי חכמים") כוונת הגמרא כך היא:
מאי דקא"ל לך: למה אומר ר"ג בסתם "דר סלק המלאכה הרשלוך" ולא אומר אין
הקשר דר ג' שרשי אלו דר ב' שרשי? "והיו קא"ל" שבגרסתו היו אין הכי נמי "דאיכא
מטמרת ברקיע" ואין הכוונה על מטמרת כמת המלאכים, כי באמת כבר נה נגלה
מאתנו ואין אינו נכר; אלא הכוונה היא: דאיכא מטמרת ברקיע ר"ל בהסכמה
פנימית שלו מאתר, כי תלונת הלילה למטמרת הוא רק בגדר הסכמתו בלבד, ולולי כבודו
הגדול לחלק את הלילה לשמה הלקים שבלו, וא"כ אין אינו נכר; אלא באמת
הם נמנים שלנים נשארו בטבעם ומהותם, כי הסכמה בעלמה חלקה את הלילה למטמרתו;
ראיה לדבר, כי נתפעלו הרבה מכל אחד מחלקי הלילה, דתניא: "ר"ז אומר שלשה
מטמרות הוי הלילה כו' סימן לדבר משמה כאשמה אור נגר, שניה כלבים צועקים,
שלשה מונקים ונקבו' וא"כ נמנים נכר; ונקבו כל הפעולות הטבעיות והפעולות בעולם הלילה
הם, מוטפעות, לפי הסדר הקדמונים, מהבחינה הראשונים שברקיע, לפי ובכן הגם את הלילה

אמן (ברכות פא, ב' תוס')

בבלי, בשם "רקיע"; ונה הוא כוונת ומדרש: הוא בא"ל, דאיכא מאמרות ברקיע"ל בהסבר, לשבר מלשה אלקה ומה הלמה למאמרות ול סימן להבדרם, כי הכי דאיכא במדרשו. ובנה סרה בלשת הגיון הגל, ולכאן מוכ בברי הפסטיל גל, מאמר: ומתר נכון ענרסת הרמ"ל הוא בא"ל דאיכא מאמרות ברקיע כי הינו דאיכא בזרשו. —

(המתרגם)

נשמן (ברכות כ"ג מ"ו) מלבד

- "אולי לבנים שבמרגלותיהם החרבתי את בית ושרפתי את היכלי וכו'".

"בכתבי הגאון מהר"ר אליהו וילנער זצ"ל", ראיתי שכתב לישב
בקצרה הלשון, מה שאומר לשון "החרבתי" שהוא הפעל, ובהיכל אומר "שרפתי"?
על פי מה שאומרת תנ"ל בלוח שלטה יב שונאים בהיכל, כי אם משמרים ונלחמה
אותו ונשרף, ולכן אומר "ושרפתי", אבל בשאר הבית אומר "החרבתי", שהיו
השונאים שולטים בו בשרפתו, ובקרי פי תכם תן! - ועדיין אינו מבוים מה
שאומר לשון "החרבתי" שהוא אינו נופל על שריפה, והיה לו לומר שריפה
ולשון הפעל? אבל לפי מנ"ד בדה בדוק נכון מאוד, ותשובה ג"כ הלשון
ושינוי נכון לבנין קל שאומר על ההיכל, והוא על בדק מה שמיאורנו בדברשים
ובמס' ר"ה, אה הוא דאמרינן: "שקולה מיתת לבעלים כשרפת בית אלהינו",
ומ"ר (איכה, פ"ג) אומרו: קשה מילוקן של לבעלים יותר משרפת בית אלהינו", אבל
מתורה, שכאן אומר: "שקולה" וכאן אומר שקשה יותר? ואומנם אינתנו מאבנו
גם על שינוי הלשון "שרפה" ללשון "חורבן", ונשם דיאורנו: כי היה בחורבן בית
המקדש ב' ענינים: האחד, הוא שלטת השונאים על התומר מעלים ומקבנים, שהיו
בקדשים כל זמן שבית המקדש היה קיים, והיה כלי למשכן השכינה, והיה התומר הזה
מהפכת שרפת אש; ואחר, כי פנה גוי הדרה מקדשה, כי דנה לא היה יב
שלטת, כי אם שנסתלקה השכינה מעלמה ומקום משכן כבודה בבית המקדש, לשכן
מעלה, כדכתב: "ולקחו מבית לגון כל הדרה" ונתרוקן מגנו השכינה. ועל התומר בלבד

לשון (ברכות דף ל"ז) חורבן

שייך לשון "שריפה", ואמנם על הסתלקות השכינה למעלה, יפול לשון "חורבן", שנאור שאינו נמשך מהשמן בתוכו, ובבית אור יצאו הבעלים מאנו, אוא כי האור עדיין שלם בכל בנינו, ינקרא שלום שם "חורבה", מאין מלא בו. וכמו כן בעניני הלבבים, הם בשתי בחינות האלה: הנפש אשר היה משכן לנפש ורוח הקדש אשר היה בעלם בחיים, מקבל המעלה מאל, ונברס יסוד בנינו ונשבר ונשרף. אמנם הרוח הקדש אשר בקרבו ונשאתו נשמת רוח אלהים חיים, מרחפת מאנו ומקומו ומסתלק עד למעלה, ושם בישארנו מדברי הרמב"ן ז"ל, כי הדבקות האמתי ומראות השכינה אשר בקרב הלבבים, היו במעלה העליונה יותר מהראות השכינה שבמקדש, שלא היה הראה כי אם בעלים ובבנים, ואמנם הדבקות בבני אל מי הלבבים, היו נכבה יותר, אין רמב"ן בס' "ולדבקה", ומן מעתה בנוסף חבור לשון "ניתבה", אבל על הסתלקות הרוח הקדש והראות השכינה, חבור לשון "הסתלקות". ודע מ"ל: שקולה מיתת לבבים כשרפת בית אלהינו, שגם בבנייה בחומר, אשר היה משכן לשכינה, כן בנוסף הלבבים, הוא החומר אשר בו היה שורה בעלמות ומשכן כבודו, ושניהם שקולים בנה; אבל בבחינה העליה, שהיו הסתלקות השכינה, גם מבית המק"ד גם בבית הלבבים לאחר פרידתן, בנה קלה יותר סילוק השכינה מה שהיה בעמלות הלבבים, כי היה מעלה ביותר, מאשר היה שורה בבית המק"ד, ולכן קלה יותר הסתלקות הבעלה של הלבבים מהסתלקות הבעלה שהיה ב"ד חורבן בית המקדש, שטרם ההסתלקות היה בחינת ההראה יותר בלבבים, מב"ד עמלות המקדש, ובדוק היטב. — ולבדות

לשון (ברכות דף ל"ז) לרבי

על דרך זה אומר כאן: "להחרבתי את ביתי", כלומר שהיה "חורבן", דהיינו הסתלקות השכינה ונשאר המקום חרוב וגם שריפה, אמנם מעולם לא נזה שכינה מבותל מערבי; וז"ב על מקום היכל, יש רושם הקדושה והשראת השכינה, עד היום, על כן לא אומר לשון "חורבן" כי אם על כלל הבית, לא על מקום ההיכל; ובהיכל לא היה חורבן, כי לא נזה שכינה, אבל היה שריפה על תוכר הבנין; ובזה מבן מה שאומר לשון הפעל, למה שהיאור לנו רבינו נסים בהשותנו, שמעולם לא תפל לשון בנין בקל, כי אם על עשות אונה פעלה, לא בדרך מניעה, וכלומר: מי שהבלוק את הנר שיוק שעשה והביאו האורה בפעלתו, לא מי שכבה את הנר - וז"ב המשוק שזה היא פעלה אחרת בזה בעצמתו; ומעתה החורבן אשר נשאר שמה, לא יפול אליו לשון פעלה, כי"ו מאחר נסתלקה השכינה ונלאה לה, וגרמה פעלת החרבה שהיה שמה; ועל זה אומר לפיר: "להחרבתי את ביתי" מה שלאחרי נשאר מעצמו חורבה; אבל הערבה, בכר יפול בה לשון פעלה קלה, ובזק". -

(ס"תפארת נחמה" עה"פ הגיון מוה"ר לבי הגלוער זצל"ה, בנערא בני כל ר' הערש חרינג)

אפן (ברכות מ"ל ע"ו) תרמ"ה

„אשרי האדם שמקיפין אותו בביתו כך! מה לו לאדם שהקב"ה אות בניו וכו'.

על הדברים האלה הערר בלבבן מהר"ל מ"ל בספר „נחלת אבות" וכתב ומ"ל בקיצור: „ביש לדקדק מתחלה אומר: „אשרי האדם", ואחר שאותנו מקדים, ואח"כ אומר: „ומה לו לאדם", שמבאהו לאדם אותנו לבנים? אוקי מ"ל, דאם נמצא לאדם שיש לו בן יחיד, וכל מה שברצונו הבן שלה לו האב, ונפלו רחמיו על כל, ועל כן יצאו בדרך אקראי, בדרך אקש ופרחתא, ואשה נגב רצון אביו האדם; ומה שבדים אשר הוא אדם לא מרבו בו, ואל רצון האדם בכל אשר פקד אליהם, ואחרת שאו נגלם האדם כמו בנו, ואמרו על מאמרים לשות רצון אבותיהם, בכל אשר מצוה אליהם; והנה האדם מקנן על בנו: הללוא שבית אולי בהתינות שבד, והיו מאשיק לפני לרצון. וזה שאמר ישראל בנביא שה' (מ"ג, ה'.): „בנים גדלתי ורוממתי והם פשעו בי", פירוש: לפי שבנים היו לי, וגם גדלתי ורוממתי, אל כן הם פשעו בי, שאולו היו בהתינות שבדים לא היו מרדים בי". --- „וזה שאומר: „אשרי האדם" הללוא שבית בהתינות אדם ולא אב נגדם, „שמקיפין אותו בביתו", דהיינו בית המקדש, כלומר שאולו היו אולי בהתינות שבדים, היה הבית המקדש קיים, אשר שרתה נחרב בעונם; „ומה לו לאדם" פירוש: מה הנאה ותועלת יש לאבריו יגב?" אם הגלה אות בנו! הללוא שהיו לי בהתינות שבדים שלא גדלתי אותם רק בהתינות שבד, לא היתה שריך להגלותם". עכ"ל. ——

אמן (ברכות על מזונות) תרמה

תנו רבנן: מפני מה בברכות אין נכנסים לתורה: מפני חלב ומפני הטבולות ומפני המגיבין. מפני חלב, ותפוק ליה מאלו מבולות? בחבתי. ותפוק ליה מאלו מגיבין? בתרי. אי בתרי חלב נמי ליכא? בתרי ופרילי. מפני הטבולות, ותפוק ליה מאלו חלב ומגיבין? בתרי וכלי. אי בתרי, מגיבין נמי ליכא? בטבולות חיישינן. שמי בעת אומר, לעולם בחב, ובתורה חבתי בקיאי בבבלאי; בהתם מאלו חלב לחוץ, בהא אלה בבבלאי ליו לבתחא, ומאלו מגיבין אינכא!

ופקבי שלבת מאומר זה היו בעבת מאומר הלבוי ומלבי, לכן לתולת המגיבים, ומאן יכול כל הקרוי בו, הנני לבהיר בפי' רש"ל ונה לשון:

"מפני חלב", שלא יאמרו נוגב מובנת לו שם. "ומפני הטבולות", שאומר הלוקה חלב, ומשוכן בן תבול הלוקה שלו. "ותפוק ליה", כלומר: למה לנו לשאול לבבר אחר, הרי בא בעת ומן! אם לא בא ללמדך לוש שדה שאין הטעם הנה ולבריך להנות בלבול נה. "בתרא", אפלה מבשל, שהלוקה שלה*) נפלה ומדבנה בהנקרה. "חלב נמי ליכא", פירון כמסכת בכורים (פ"ג מ"ה): "אבל אלה מתחברים עם שני אנשים". "בתרי ופרילי", דאמרינן התם: לא אנו אולו בכלים". "בטבולות חיישינן", בטבולות שבמם שלנו תבר חיישינן אבולי בתרי. "בבבלאי" בלבה. אבל. לבדרו הטפרה בבבלי הטבולות "בטבולות חיישינן" ונה לשונם: פירוש שיבדר שבנלים שם המגיבים. ולהבינו בלשון בבתרי ופרילי ליכא מאלה מגיבין, שאמרו בסתם שאינם רגילים. שבל. —

---

*) הערה. לפי הגבלת הגאון לבי הבלחות בלא חבת ומף בן: שהלוקה שלא נפלה שבנה שמנקה.

לחם (ברכות פ"ו מ"ה) לחם

עתה אחרי אשר הבאתי פירוש רש"י ז"ל, בלעדיו הערת התוספות, על איזורנו הנכבדי; הנני להעתיק את האמירות הישרות, רק על דבר אחד לבדו: הנה על המלה "אפני תולה" "ואפני הדפלות", ולא רש"י ז"ל לעתוק לפרוש פירושם בלבד, אבל על הגלות "ואפני הדגרקין" דבר רש"י ז"ל באמצע ולא פרש כלום; אמנם נראה, שלפרוש רש"י ז"ל אין המלה "דגרקין" פרש אות פירוש, כי פירושו ידוע לכל בר בי רב; כי אומנם יאמר ואפרסאות הנה בין האומנים, שלא באמת אינן ברחוקים, כאשר נאמרים, האמרבים מהיסודות הקלים כמו: יסוד האש והאויר – לדעת כאה בקאמנים – הלשים אמנם הגלים ויש סופו, ובדרכם להגיע את בעל האדם, ואפני הם נקראים בשם "דגרקין"; ואמנם נראה אמנם, שרש"י ז"ל המשיך בשלמות הדגרקין, כפי אומנן ההמונים, נקראה בשם אומנה תפלה (אבדרגאמדין), ובכל אופן אלמנה ונאור, לא ראינו בשלמות הרחוקים כאלה; נראה קשה להאמין שרש"י ז"ל, שאלבם גדלו בתורה, היה לא אלמנה גדול בחכמות ומדעים, לאמונתם כמו שהאמינו המונים; אולם, אחרי אשר ישנו האמירות הישרים אל לבם לדעת את הנאמן שרש"י ז"ל חי בן, אינ לא יתבלבל על דה כלום; כי באמת, אמי הבינים (אמצע אלמדר), האומנה דגרקין ושדים ורוחות, היתה שלטת באלם; ורבים ובן שלמים גדולים בתורה ובחכמה, האמינו דבה כבדבר נכון בנסיון ולכן לא הסיר רש"י ז"ל דבר כלום! ואמנם אמת נכון, שרש"י ז"ל לא האמין בדה כמו שהאמינו הרבים, ונכון שדברי חז"ל נאמרו על דרך שאלה ותלוה, לא שמו

לשון והבחנת בין לשון הרבה

שלו רצה להשיב על זה ולפרש על דרך אחרת; כי בזמנו אפשר המשכל על דבר, אשר לדו הנה נקבו להאמין בזה, היה מתשבח לגלות בדעת, שאמונה זו, כפי הטעם והענין ההמונים, היתה אמונה תפלה ורק בדמיון יסודה, ופן יחשב כמפקירים בדעות ההמונים; כי ההמונים ונעם מבחינים בין אמונה שקרית ובין אמונה תפלה; ומי שמסיל ספק באמונת אלהות הנביאים והשפעת הרוחות, נחשב בעיניהם כמסיל ספק במלכות ובמחבשת הקריז, ובמיבטל המוסר והטעמה ושפר ומנוגל; ולכן המשכיל בדרך ההיא יפחד; ונעלם אם יבחר להבטן, כי בדברי חז"ל בלא"ם ומפרשים, המבקרים מאמינים ושפעת רוחות, ונעם כפשוטם ובמשמעם, רק בדברים בלי; הם בדברים אל שקרה מקומרו בדרך משל ומליצה, ובאמת הם כונים לכל דבר המאמין, בדעה מוסכמת שבה, אות בני אדם; לזו רצה להבחר על זה, ולגלות את הכוונה הטובה בדברים"ל, כי לפי מקרה בדרך הדרכה להבין הכוונה, ולבטל אמונה תפלה שיוכל להאמין בה; ולבטל את הדברים"ל כונה אחרת, והם רק משל ומליצה; ואם יהיה הלומד, מהלומדים המאמינים (נאיבים) שאמרי הגלות, ויחזיקו להדברים כפשוטם ולזו יקשה בעיניו כלל, ירחב ובלבלם לו!

אולם בדרכנו, אור ברור; בדור שרות הבקרת שהם פלא בתמות המוסמכות התפלות, ונעם על האמונה המגושמת ושפעת רוחות - בהבנת ההמונים - הנעבה הבקרת את תרבה, ותרצה אמונה להאמונה הנאמנה הזו אמונת פתות (אמרמלונים), ורק בעמת תולדות הסכלות אמיתה בלי לה; כי בהמונים (אינטלקטואלים קטנים) מלוורים לפת

לכן (ברכות כ"ל ע"א) לרבה

ברשומות אפשריות שונות, אבל אמר לדעת אלעזר בפועל (ווירקליכקייט); בבורנו זה, אין לראות רק מעבר גדול, לדבר בשתיקה על ברכת כולה; לכן, להפסיד את המבקרים האוסטרסים, שהו נעלמו מקום להגלגל על תכ"ל ולומר להיו בלי הגיה (אבזר קלוקבורים), והאמינו כבל אשר האמין ההמון אז באמונת תפלה, אשר אין רוח החוקרים והמבקרים נמה מהן; אלמלא לנכון, לבאר את מאמרי חז"ל, דעתם הפנינקים, באופן מאוס, ר"ל דרך הטבע והמנהג הנשר; כל אומר ומאמר באורו הראוי לו, לפי מקומו ומנהגו, וז"ל זה כלפי תמיד ינתלו; ונזכר פה מה המקום הראשון בש"ס, שהו נעשר השם "מנינקין", לכן הנני להאריך בזה מעט, ומה הלי:

הנה, באמת, השם "מנינקין" הוא שם הכולל כל מיני מנינקין שבעולם; ופעם אבלה היו לכנוס לתורה, ומפני המנינקין בעצמה: א) ומפני מנינקים בני אדם כמו: רוצחים ושודדים, הנמשכים להמון בעצה, שהו יקבלו ר"ל הלשונות המתפלים מעריהם, ומתבאים בתורתם, בעקמות שונים בני אדם מלומדים לפי: וכן דרך הלצים לבקרים והפלוגים, להתבאו בתורתם, לשאול מהבלם מהמלעגים המגמים ומבדרים בדברים לשם, ור"ל הם מנינקים לפני אדם; כי לפעמים המלעגים נפלים לתשב בעלי מעבדן, או מגמת ר"ל הקדב הגמור אפל שלדם בבאים לתורה. ב) ומפני מנינקים מבעלי הרוח כמו: נחשים ועקרבים ורמשים ורמים ומעריב, הבאים בתורה ומגיעים לבני אדם. ג) ומפני האורר הנשמר והמגיע לתורה; כי בדרך הטבע מבני אדם, האורר מתנקה מעצמו, כי יש שם חולשת האורר ר"ל הכנוסה הלגאה; כי האורר הנשמר ובארסו, הוא הרשע המנקי (שטיק שטוקל), ולכן; האורר הטהור והבריאו, הוא השלב

לפסן (ברכות כפ"ל מ"ה) לרבי

המעולה (מאיר טשעפל), נכנס; לא כן היו בחורבה, אלא אמר שם נכנס ונלבן;
שם האור נראה אחד ומרסיר: כי הפסוד הגדול (טשיק טשעפל) מתרבה שם
מ"ז שלות חלוף האור; ובזה פשוטים קרה ומעשים מלכנסו למרבה, שאנו מי שם
חנוקה ופסוד הגדול שלנו שם, או מ"ז רבוי הפלגות הטעונים הגוקרוסקופיים, הנקראים:
בזעקטרין בזופלגלון, בפנעים זוה בני אדם; ונקני המעטים האלה, הן האור הנראה,
והן הפלגות הטעונים, הבזעקטרין והבזופלגלון הלא נראים לעין; לכן נלמד בין
ההמונים, שאינם בקיאים בטבע האור, שמפנעים ומשתרים מקבדו שם. ד) הגוף
המסוכן ביותר הוא את הבמון (פאנטאזיה, אומנבולבונגס קרישפס), כי רק
המעלים ההמונים, את הבמון שולט בהם; ובהנאת בחורבה, מראה הלוחה מגל
שלהבים פתב, ובפרט בלילה בעת שהחשוך יפה אחר, שיוצ הבמון שולט ביתר שאת
ונתר עז; ומלבד להם הבדורים מפחידים אשנים, ומולאים חלומות בהבקר, לראות
מעשים, ומ"ג נפשים ומשפט בחלה מסוכנים וזו מתגם יקרה בינבור; אולם הם המעטים
אבות מגיבין, וזכל כל אלה בטלנו תכל בחלומים הקלר "ומפני הגיבין". ! וכל זה
הוא פלוגו בחיבה; אבל בחברי, אינ אם מנהג, כי אולי את ראהו ישראל,
ולמחרון ישמר חנוק ונחרטם, נגד כל מני המעטים הטמונים בחורבה; ומלבד הבמון
לא ישלוט בהם, כי אם יכתב הארבה, האני ולעגל ויפסיק פחבו אמנו; וכל זה הוא
בסתם חורבה, שאינ רגילים שם המגיבין, כל שלא נשאר אליה קול בין ההמונים
שמגיבין רגילים שם שלא נשאר בין ההמונים מקבדו שם אילו. מקרים לא טובים; אבל
בקבלמן חיוטנן כל בחורבה שלא אליה קול בין הבמון, שמגיבין רגילים שם, מ"ז מקרה שם
בעה פשוטים מקרים לא טובים, חיוטנן מפולו בחברי. ——

(המחבר)

לשון (ברכות דף ל"ב) רהב

"אולה בדבריו לו שכיחו — נראה כי לפי דעתם לו נאה לאולה להות בשבה וכל כבודה פנימה גם שבעת השבה לו ישראל רק ז' דברים, ומה שנעלמו ברות "וכה תדבקין עם נערותי" (רות ב' ח') ומאר שהנעלם שלו בשבה? אולי עדת הקטר שאני, או נעלמה הינהם; אבל יותר קרוב לאמר כי השם "נערים ונערות" אמר הוא וכונתו שם של דברים, ותרגומי שהרב בל דבר אמ"ב "דינוק בשבה אלה יקבלון", ומה שהרב "ובלבד אחריהן" בנין ולו בא"ם? כי נין וא"ם מתחלפים לגמרים; ולכן נכון אלה יתחלפו גם פעמים תמיד, וסיים אמ"ב "ואלה שלבון הנערים" ושם אמרה רות "כי אמר לי עם הנערים אלה לי תדבקין" (פסוק כ"ח) ונראה אמרה לה "כי תשמרי עם נערותו" (פסוק כ"ג) ? ואולי השם "נער" מורגל על דבר ונקבה כמו השם "ילד" "יתום" רק הקלו בנגוד לנערים לאדם החלוק נשא סיון ונאמר "ילדים ולבות" (נחמיה ח' ה') "יתום ואלמנה" "נער ונערה", ולכן בתור רוב פעמים "נערה" בתורה בלו ה' בסוף; ולזה יכון הרב בפירושו המובאו בתוס' בה נערה (מגילה כ"ט ע"ב) "בתמה נערה בריל כולה מלבו נער נערה הנערה" כ"ל בהיר יכול לבתוב נער בלא ה' ואולי שרה, בבקשה המוכן מלבו לחדון מוסג על נקבה יכול לבתוב "נער" לנקבה, ובהסכם מובא כמו ברות "נערות" לנערים". —

לשון (ברכות על מ"ש) לרבה

תנ"ר: אפני שלשה בברכת אין נכנסין לחורבה: אפני תלב, ואפני המלך, ואפני המזיקין.

— ב' —

(ביאור קצר מושכל והגיוני אחד)

ראיתי לנכון להביא פה ביאור מושכל והגיוני אחד שכתב על מאמרנו הנ"ל הרב החכם המחבר מהר"ר יהודה שבי גלבארב מאיר יאנצלאוויטש (גוליגמן) בספרו המפר "קול יהודה" חלק ראה לאחר בקיצור:

"הן אמת ונכון המזיקין בהכרח נוכל לפרש על מזיקין בעלמא כגון נחשים ועקרבים הנמצאים לרוב בבתים החרבים מאין אדם, וגם האולים ולבו ולאו מתמו על פה הדרך, אומנם הלקוח הסריגו בגמרא באמר: "אי בתרי מזיקין נמי ליכא" אינו מולה יפה לזה הדרך, על כן אינו לתכן את הדרך והמבוא לבירת מרמון מגדתנו שיהה המקום למושר ולשון ובאון בו המשכילים בלי מכשול ופגם, ולכן נאמר שגם המאמר הזה סובב ומלוק על לירי המאמר הקדמת *) שאוף כאן יש לפרש על כת המדמה,

---

*) כוונתו לביאורו הקדמת על מאמרת להלן (ברכות מ"ש) "אמר רב טוביה אמר רב אבוקה כשנים ורח כשלשה וכו' לאחד נראה ומזיק לשנים נראה ואינו מזיק לשלשה אינו נראה כל מקום" שה. שהביאו בספרו "קול יהודה" קדמת מאמרנו הנ"ל שהא בדף ג' מ"ש.

(המחבר)

"קול יהודה" מהרב יהודה לבו גלבארד
(ביאור קצר מלשכל והגיוני מאוד)

לשון (ברכות כג ע"ז יב) לרבים

לפי אמונת רוב הקבלנים היו משכנות השדים בהתרבות ובמבכרות כמ"ש בבקבוה בטע הראב"ן, ולכך משה שטה שם רוח כת המדבר ביתר שאת ותוקף עד מבשור מקומות ולכך הגהירו חכמינו שאול יכנס מפני חמת המלך מהמדבר שיוכל להות נינוק אל יבו. ומקלה "ותפוק ליה משום מזיקין?" – "בתרי". כל שלשנים נראה ומינו מזיק כמו לאל ש"ש. ומרבינן "אי בתרי מזיקין מאי ליפא?" ומשני "במקומן חיישינן". היינו במקום משכנם, לפי אמונת הקבלנים, חיישינן שבילו בתרי, שמתנק באמת כת המדבר שלובם ולכך יכבו ברשת המדבר. ולפיכך יהיה נהיר שאז ילך לתוכה שבילו בתרי, אבל בלא אין שום בית איחוש" – אל.

(המחבר)

מבוא (ברכות דף ל"ב) רבה

תנו רבנן: ארבעה משמרות היו הלילה, דברי רבי; רבי נתן אומר שלש. מאי טעמא דרבי נתן? – דכתיב: "ויבאו בראש האשמרת התיכונה", תניא: אין "תיכונה" אלא שש לפניה ולאחריה. ורבי? מאי "תיכונה" אמת מן התיכונה לתיכונה. ורבי נתן? – מי כתיב "תיכונה לתיכונה"? "תיכונה" כתיב! מאי טעמא דרבי? אמר רבי מריקאי אמר רבי אמי אמר רבי יהושע בן לוי: כתיב אחד אומר: "חצות לילה אקום להודות לך על משפטי צדקך" (תהלים קיט), וכתיב אחר אומר: "קדמו עיני אשמורות" (שם), הא כיצד? ארבעה משמרות היו הלילה! ורבי נתן? – סבר לה כרבי יהושע, דתנן: "רבי יהושע אומר: עד שלש שעות שכן דרך גבירים לישב בחלש שעה" (לקמן פ"ג) שיר בלילה ותברת בינתא הוו להו שתי משמרות. רב אמי אומר: משמרה ופלגא נמי "משמרת" קרו להו. —

על המאמר הזה הביר בלבדן מרכב יהודה איבל שרשוולסקי ז"ל בספרו העקר "טור לדוד" (הלקחי) זה לשונו: לפי הקריאה ופשטות זה המאמר, הבה המלכות רק בשמירות הדרגות לבד, כאשר ודיחו הקריאות בדיוק ובדרגות וגם לא נדבר בזה המאמר מחלוקה משמרות בדקיר; ואם כן ישאל השאול מה בלבד בהחלקת הזמנות? כי מה מין מה שפלג לנו את הלילה עלינו לשלש משמרות או לארבע?

לשון (ברכות פ"ג ה"ד)

הלוי זה תלוי רק בדרך המחלוקת בין אדם לחברו; אדם רגיל לחלק את מלוק לחמש שעות ביום הולך לארבע לארבע שעות תהיינה המשמרות שלש, ואדם רגיל לחלקו לשלש לשלש שלש שעות, תהיינה המשמרות ארבע; (וכן אדם רגיל לחלקו לחמש חמש שעות תהיינה המשמרות שש) ומן המקרא אין הכרע לא כאן ולא כאן, כי כולה כן זה ימלכם בדרכותם סברת הדברים; ואדם כן כל המחלוקת הזאת שאין לדרוך מבלי כל עמוד תמיד; אדם לא להבין דברי רבי אלעזר לענין קריאת שמע שאמר "יד סגף המשמרה הראשונה" לזה שאינו כהלכה, ועוד שהוא בעצמו אומר שלש משמרות הוי הלילה... "ומה בקיצר.

והנה הגאון בור לדבר" הארוך לבאר המחלוקת בין רבי ורבי נתן, בדרך ברור ורחב, שכתבו "הגר" על חלוקת השעות והגלות שנאמר לילה" (ירושלמי); אבל הנראה לדעתי טוב ופשוט, שתהיה מחלוקתם בדברי הרב המחבר מלכים מלכי נוסף פין, הבאו דברי הגאון בור לדבר" בהקדמה שם, וזה לשונו:

לא אתבל שום בה נגד בקריאו את דברי אלהינו ורבי הרב המחבר הנזכר מלכים שמאול נוסף פין אשר כתב על קונטרסי זה הלשון: "הנראה בפשוט דבר המחלוקת שבין רבי ור' נתן שהאחד לבאר לנו את השם "אשמורה" המא המקרא, כמו הנזכר מן הנמצא, והנה הינינו הקבאונים חלקו את הלילה לשלש משמרות ורחיים לחברו כנגדו משפטי קבאונות לשמים אלה; והיתה דעת ר' נתן שקבל מאז קדם נהגו בחלוק המשמרות כמנהג בני יון, ורבי סובר שהלכו בזה בדרך שבחרו הרומיים; ואולי להות רבי קרוב לבית מלכות רומאו ויבין מנהגיהם האמון לפרש הפתגמים על פיהם, ורבי נתן שהיה בבלי מבין שקבלה מרבותיו מנהג חלוקת הינינו

לקוטים (ברכות פ"ג) לרבי

אודר מצוו בבבל והאורו את מנהגי וסדרי הלבוש שאה לעברון" ע"כ.

לבדה מובן היטב, עדיין מלומדת רבי לו' נתן, גם לדברי הרשב"ל

והרפ"ת המבקר מהר"ר יעקב רשקאטין ז"ל, הבאונו בדבריהם לעיל, שאומרו פה אחד,

שמלומדת רבי לו' נתן היתה בשאלות בארצו ור"ל בשאלות שבמערבא; ונמצא

מלומדתם הוא זיעוזו: כי רבי עובר, שבני ישראל היו קבע וכן הכבנים

במערבא, נצטו לחלק את הלוה על אחדר משאלות, כמנהג הראוים. אך נתן עובר,

שנצטו אז לחלק את הלוה רק על שלש משאלות, כמנהג הזנים. ובאמת, זה הוא

הטעם הפנימי, ורק על יסוד זה נשתן כל מלומדתם; ואעפ"ש שכל אחד מביאו ראיה

לדבריו מאקראות, מכל מקום, מהמקראות אינם הכרח לזו כמו לזו כמו כי נמצא

כן זה נמצא בשבלמת סבראן ובדאת; ובפרט בדת רבי, שאחדר משאלות הם הלוה,

לא מתבן מלוה רק על בחי המקראות, שלפי זה, ההכרח לפרש "הישאלות המכוונה"

מכוונה שבמכונות, שזה היה פירוש בחוק מזוד, וכמו שהקשו בגמרא: "מי כתיב

מכוונה שבמכונות?" "מכונה" כתיב?!" ומפני זה, מתקבל יותר על הלב, ובהבנון בדור

ונמצא, כי מה מעשה בדת המקראות, נמצר גם עיין פעם פעמים מבאר ומבינו:

לפנות רבה קרוב לבית מלכות רומו ויבד מנהגיהם, הלפרה מות אינו, להיות

בדת יותר נוטה להיותם, שגם בני ישראל היו קבע וכן הכבנים בבית המקדש,

נצטו לחלק את הלוה על אחדר משאלות, כמנהג הראוים, והאונו לפרש הכתבים

על יפהם; אך נתן שהיה בבלי, ורואה מנהגי הזנים-אודר מצוו בבבל והאורו את

מנהגי וסדרי הלבוש שאה לעברון-, לחלק את הלוה על שלש משאלות, הלפרה מות אינו,

לשון (ברכות פ"ב) תרה

לפעמים בשעת יותר נוחה להיאמרן, שכן נפגע בני משרתו בשעת קבלת וכן הכהנים בשעת המקדש, לתלק את הלולב רק על שלש מאשרות, כמנהגם הוונים, ופירש את הכתובים מתשעים למנהגם. ואולם שהשעם הטהרי והמדעני הנה, לו בפירש אותה לו בקשיא! כי הה הוא ברק תבמאנל, בתור חכמים תורניים, להמלים את הטעם הטהרי, ולתנק את בקרבם רק הרגשות מעקרות, להרשלת כי ליבות מידי בלו רשיעיו בעולמותיו; ונה בעוד ומבאור למאמינים בהמקדת הנל, ברוח בעלת נעשה ובהבנון נשר. —

(המתרגם)

לפסן (ברכות פ"ג) תרבה

ואומר רבי יוחנן אומר הרי אומר אומר רבי יהושע בן לוי: אין אומרים בפני העם אלהי בברכו של עם. אונכאו דאמרי לה אמרן אלהי בברכי תורה, אבל באלי דעלמא לית לן בה. ואונכאו דאמרי לה אמרן אלהי דפולן בברכי תורה ופל שכן באלי דעלמא. —

כשיתה נאמר לה אל האלוקים הנאמר הרעברה תגבול מן הקלה אל הקלה; אולה נתברו אלי דעלמא; נאלה לא לבד שאוסרים, אלא שאוסרים* לבאים מה בטה "ופל שכן" בדבר המאוב מן הגבל והסברא, שאם כן ודאי נהבה הסברא בעצמה כאלה שאומרים באלי דעלמא לית לן בה?...

אבל מה נאמנו דברי רבי יוחנן (ברכות נ"ג א) שבלילי מדע תשמעה הסברא ונהפוך הדין שהבק אל הבק".

וכן יהה שהם הנאמר שלפנינו: האומרים דאמרי הראשונים נכרטא בדברי כ' אומר: "אין אומרים בפני העם אלהי בברכו של עם" משום לעג לרש, שה שהעם שרוי ואינו יכול לדבר גם הוא; אבל שלעג שהבוז הוא רק שה שהעם שרוי, לכן נאמרו שאין הוזמר רק בברכות שהשתבח בהם תשבח לתפה, אבל בברכות שאין השתבח בהם תפה מותר לדבר בהם, לפי שאין בזה משום לעג לרש; ולכן דוקא בברכי תורה אסור באלי דעלמא לית לן בה. אולם האומרים דאמרי הלניים סוברים שאין הלעג בזה שהעם שרוי ושותק, רק גם לעגו בזה שהם שמלגלגים בהבלגה לרשות בדברים אמרים שאינם לתכו (כמו: אין תכרוכים, הפסד ובקרתא ובמה.) ולפי גוף הסברא ושהבה הדין: באלי דעלמא כל שכן דאסור; לפי שאין לעג לרש גדול מזה, שהעם מגלגל ומה נשבע לעג שאפילו לגבי אלי דעלמא שהבדר בם אינו מלגלג אין העם עשה ומנעים לדברי העם ומבקרים באלי דעלמא. —

("כור לעבד" יב)

*) הערה. כלל, לא כמו שהיו בנפש "שאומרים" כי זה שאל נראה לכל מאין (שיין בלוח הסדר שם.)

(המחבר)

לקשן (ברכות דף ג' ז') רחבה

ברייתא: רבי אליעזר אומר: שלש תפילות הן הלילה
ועל כל אחד ואחד ואחד יולה הקב"ה ושולחן כאדם שנאמר: (ירמיה ס"ה)
"הן אברום ישחק ומאזן בקשו מן קולו" שאינו ישחק על נלהו" וסמוך לבקר:
אשרה ראשונה תאור נודר, שניה כלבים לעוקרים, שלישית תנוים ילדן
אחרי אמן ואולה אספרת עם בעלה. —

רש"ון להבין: אינק לאב רבי אליעזר שבכתבה: הן אברום ושחק נו' שלש
תפילות הן הלילה? ואיה שלש שעלות בתוב בפירוש רש"י: ישחק, שאולן, ישחק תפי' ל'
אבל מעלם בהכתבה לא נאמר שזה בדקו בלילה? ועוד בלשה אם שיבחת ש לשאלה
הקב"ה על חורבן בית המקדש עם הלא תפילות בלילה? כי לאה בדקו בלילה ובמה
תוכלן הפילות שאינם הקב"ה כאדם על חורבן בית המקדש? אם שיבחת ש לתקבל עם
כל אחד ואחד כשתבלל? אכן! אחרי עיוני בדברי הפרשנים האחרונים
אלאות לשאתת לבי, בתור אושבל והבנתי על דברי ר' אליעזר הגדולה: - הנה אם אמנם
כי בבר התבחנו בטוב עם לבות, כי הלא "יושאלה" הנה בהשאלה, על אלאות
שאתת הדור בלילה; אבל מקום דברי ר' אליעזר כאן בלדים לאמרה אחרת ואין
לאלאות הכהנים בבית המקדש בלילות; שלדעת ר' אליעזר גם הכהנים בבית המקדש
נהנו לתלק את הלילה לשלש אלאות כמו שנהנו עד שאתרי הדור בלילות. הנה
בספר תוספת (מס' ברכות) על המשנה: "בשלשה אלאות הכהנים שאתרים בבית המקדש"
וכ' כתב הבפורת שרש"ל (אות ג') נהג לאמר: שבאותו שעה, לא שבבר הנגדים רק אלא בלבד

סימן יב (ברכות בלא שם)

גדולה שאירע שם, כשאירע ארמון המלך; (כך כתב הרא"ש בפרק מתרגמן מגיה הבחירה).
ולפי זה נראה לי לפרש המשנה שאירע שם רק בלילה, וכמאמר אמקנין דאתנוקן;
ואם תמצא אולי שאירע לסיעת כבוד, דבלא"ה הלוטה הכנעים בשלמותה ונעה
ונעה, כבוד אומר כלו; אבל בלילה לאמת בו שלמה, ורוב הכנעים הולכים ונלים,
צריך להמצות כבוד גדולה להבות הקדוש ע"ז "הנשארת" שאירע לבקר שאירע
לבוקר, לפשוט השירים להתבול שם גם בהלכות המלך וכו' וכו' וכל זה, בהנק
שאירע היו מתלפשים באמר אינה שאות בין אחר לשאר, והן הן הם גם הכי
שאירע בשורשו בפלגן בהן ר"ז לרבנן (ברכות בלא שם) ר"ל שאירע לבוקר;
בא גמרא דרק בשאירע שלוכבים מוכרי, בזה לא שיוק פלוגתא. ומה"ט נמי קשה
הרמ, להקבה כי אלשור על כל אשר ואשר, על חורבן בבא"ק, כמ"ש: "שוגע ואינם
על עכו"; אבל אם שיכות שלו רק כל אשר ואשר כשיתבלל? אולי על פרחק
כבאמרן ש"כ. — שתב גאה האמין הישר, גם אריכת דברי אינה
שיוק לשאר, הנה "רמ חבלה" אינם בנבדק, ומרוחק בדר נפשו אשר אלמנת, שאות
לבי ולשאות כל אלהב הפשט הנשמט ולהגון הישר בדברי ח"ל: "הנה אלה בי בדרי
הגאון "תפארת שרגל" אינם לרשום חיזוק, כי מי הוא החוש אשר ראני שכלו, ולא
נלה לדברי אמת אלה? נוסף על זה, בזו נראה, כי גם הרכם להמקבר הגדול
מוה"ר יצחק ריבמאנס ז"ל, כתב כתב בספרו הקר "רמ חבלה" (דף 6), אבל בתר
באור; והנה להשרשן פה דברין אלה בלה מהחל ועד כלה, ונה לשונו: "אור נסבר שלש
שאירע הה הולה וכו' ואור נסבר ארבע שאירע הה הלוה" פי' רש"ל: המאמרת מלאכים שר

לקוטים (ברכות דף נ"ח) תלמוד

שהם עמוק לגו חלקים ריאותיה לפי אמת, שנה לפי אמרת, שיחות לפי שעות" ז"ל.

"הלא אינם אלא הארץ עמק לבני אדם!" ואיך אפשר התבן מלוקט

בני אדם, על ברכת שאינו שאינם? היש לאל יד בלי לדעת הלכות אלוהי, דע

מהבהון עם בלריו לו אותפי? מה לפם לדעתן? על כן נראה לי, כי הכונה

הראשונה המלוקט התבואה על ברכת מספר מאורות הלוה, הנו אק לדעת, מה

פעמים בלוה, ומלפו הכהנים הלוים הדומדים בבות ה' בללות לשאול; ומאון פי

ר שעזיה לפי ר"ש מברטנורה ותוס' (ריש מסי מדות) כי שורת הכהנים בבית

המקדש היתה אק בלוה, וכ"ה בספר מלך תלה להרמב"ם (הלכות בית הבחירה

פ"ח, הי"ב) ולא: "ושאיה בו מלמה כל הלוה" ז"ל. ומדוע אל"ל שם. וכן מלה הכתוב:

"ברכו את ה' כל עבדי ה' העמדים בבית ה' בללות" (תהלים קל"ד, ג'); ומדוע

"מלילות ידכם" בלור הכתוב ההאו. וגם כי אמן דבר בתמידים לחלפת הכהנים

והלוים בעמדם על משמרתם, בשכל הילר ומלפנו אלר שורת בית המקדש היתה

על פרק שורת תלרות המלכים. ומדוע הלכות בית הבחירה (שם ה', ו') דאמון

בינכם בדנין אמר, ולא ומנים על הארץ בפרק כל שוערי תלרות המלכים, שלא

שלא ישנו על הקדמת ז"ל. ובפסקי תוס' (מאוד סי' ג') כתוב מפורש: כשאומר אמם

יש, אומר שני נדר ושומר" ז"ל. ובמשנה למלך (שם) נוסף עוד: דבכל אומר ומאמר

לא היו בכם נדרים אלא אחד יש ומאמר נדר, הוו מודרים חלוה ז"ל;

ובשם ספר "באר שבע" מובא שם: ומאמר אחד הה יש ומאמר שני היה מר ומאמר

בפרק כל שוערי אולמות המלכים ופי' השוערים הוו מתמלפים ז"ל. —

לקוטים (ברכות פל"ז) מהרב

עדותם נעשה על מחלוקת הרבנים באופן מעמדות הלוים, ונאמר: כי לפעמים מחצית
שלמי מעמדות הוי הלוים, היו הכהנים והלוים מתחלפים במעמדותם ג' פעמים בלוים, ולפעמים
הרבה שלמי מעמדות הוי הלוים, היו הכהנים והלוים מתחלפים במעמדותם ב' פעמים בלוים;
ומחלוקתם היתה איפוא בדבר הלכה ומעשה. וכונת רבי אלעזר בן עזריה: גלגל מעמדות
הוי הלוים ועל כל מעמד ומעמד נעשה תקנה ומנהג כמו" היתה איפוא: לפנים
בירושלים היה מקום לב' מחלוקות לעומת יעקב, ומקצתו הכהנים והלוים שמרים לוים
לוים, ומחלוקתם מתו שלש כלים בלוים, והיה זה לשמחת עולמים ומתם סלמ; ומעתה
הה! היו כל עולה ועיניה ומעמד אין מודעי אל, ומתם מעמדות כהנים ולוים, שבת כל
מעמד ומעמד כל שמה, ונגד כל חליפה ומעמדות הכהנים והלוים, אשר נעשו בה
קול שלון וקול שמחה, כקל אומרים הדבר ב' לבאות אשר הלכין בדרך בני ישראל
(ראה אלישע ירון "מחזור הכתר הנ"ל) נגד כל הקללות הנולד מעמדות ומעמד הקבה קול נגד
תאונה ומעניה, — היו כנגד מלאכי הדרת אבל ומספד הבאו מעמד ב' בלבות ומחזון;
אשר מעמד עבים לשם כמובן כי מכל, ולבית בקשו כי הגיר לארץ, ולשם בחירו לשבת
נפשו כי נגדר בקרן; והדרה הגדולה היתה לרבה בלוים, אשר בשמה שמרת בן,
עבדה הנך התחו נכון אל מעמד ומעמדם, ולשמם בין מעמדות הדבר ומעמדות הדרגה.
ומה היתה מעמד "בית קול" הנמצר למטה בבקרו ר' יוסי; משר חכם ומופלא לכם." וכל.

(המחבר)

לקפן (ברכות דף ל"ז) רבה

מאי קא חשיב ר' אלעזר? אי תחלת משארת קא חשיב, תחלת משארה ראשונה סימנא למה לי אחרתא הויא? אי סוף משארת קא חשיב סוף משארה אחרונה למה לי סימנא יתאא הויא? — אלא חשיב סוף משארה ראשונה ותחלת משארה אחרונה ואמלעיתא דאמלעיתא! ואי בעית אימא כולהו סוף משארת קא חשיב, וכי תימא אחרונה אר"ל לריק, למאי נפקא מינה למיקרי קריאת שמע לאורן בעני בבית אפל ולא יבדל מאן קריאת שמע אומת, כיון דאתה מספרת עם בעלה ותינוק יונק מצדי אמו ליקום וליקרי! —

ונ"ל לתשובה טובא בכל השלמיו: דאמאי מסתפקינן ליה הני מינייהו קחשיב? דהא ר' אלעזר סימנא נפיק לכולם, וא"כ נמצי חזן אי אמאי להנך סימנים בראש משארת אי באמלעי אי בסוף? ולי כאן לומר: דלקמיטו דמולתא אומנייהו להנך סימנים מתחלת המאמר עד סופו, אולמי דר' אלעזר לא כתב לנו סימן אלא באמצע מאן לתקבה לאיזה בהן, והשתא מתחלת אי בסופו, והכי אנלמי כל הלקחות וטריחות דהבאי, דהאי בלבאי לאמר, דאמאי דאסרים דקא חשיב אמלעיתא דאמלעיתא, וכבר בהאי סימנא דבלבים לאיזה לא נבדלינן אותה אמלעיתא דאמלעיתא, כיון שלמדנים כל המאמר? הא קאמר לי, בין לשלמא קאמר ובין לשלמא בתריא, לדברי כתב הרא"ש ז"ל דכל דינא דקרינן שלא ר' אלעזר להבינו אותן הסימנים לתקבה לאיזה בארי, כבר שכל אדם יהיה באומן הסימנים אולר ובאיזה של תחבן בתר המעבל, כדכתב: "קאמר רוני בלולה בראש משארת", וא"כ הקב תכמה שלמה בלא"ם הם נגד משמעות הפסוק, דמשמע להדיא דהאי בתחלת המשארת? ונראה לי,

עיון (ברכות דף ל"ו) תרבה

בגמרא בברייתא דקאמר "מאין בגני בית יפה", ואמאי אינשתרבי לאסוקי לענין קריאת שמע, ומסיק דנפקא מינה בהקיץ אלתא עיפה לבין הנאם לתקבה שיעיל מאין בגני בית יפה? והקשה לפי שיטת רש"י, דבדאורייתא הכי הוי לקישור באמצעות שהה לתקבה שיעיל על המרבן, הם בתלת המשרה, ובאמצעות שהה יש להאריכם להתעדר; ולקישור באמצעות נמי, הנק סיעני דר' אליעזר, כל זמן שאינו בכל מקום בתשמר, דרק בלילה לדעתם יבדעם, נמי מקריאה בחול; ואמאי שאינם נ"ב בקבעתם, בתלתם ובאמצעתם ובסופם; אולי דדיקריאו מלילה ומרבוי בהלא דאמרי קמיצ בלילה? היינו דאסקינו לה, בגמרא נמי נכר הסיעם ותר, לבין באמצעתם; ואמאי נמי בהבינו מלילה ומרבוי, דאסקינו, אי מעיקר כוונת ר' אליעזר רק לענין תלת משרה לחוד, ליבר הנאם לתקבה שיעיל, אז בילמא שרשה לעמ נ"ב סיעתו בסוף משרה, ונסקינו מינה לענין קריאת שמע בסוף נמי שיעה, וקריאת שמע בתלת נמי קמיה; ואיהו מקשה: "סיעתו שהה לי ימאמר הוא?" ומתני בשלמא קמא, בקשה סוף משרה ראשונה, דהיינו לענין סוף נמי קריאת שמע בשעיה, אולי בתלתא ינמין פעמ בתר הכי, הנאר נמי לתקבה שיעיל בתלת משר שני; ויהיה נמי סיעתו בתלת משר שלשי, ליבר לתקבה שיעיל; ויהיה נמי סיעתו לאמצעתא דאמצעתא שהיו בתלת הללה אמש, דנפקינו מינה טובה, לכל הנק שיעריו שאנו רבים אבל שהם יבד תלתא; ועכ"ל שיעיל נה סיעתו נמור בפרישה, אבל מקום לבריוק אבמ מן הדיבה סמ בבבי; ומהו לשלמו בתרייו לא ניתן לבל בבבי, מהאי טעמא נמי דפרישה, שאי יפשר לבין נמן אמצעתא דאמצעתא, כיון שהכלרים לעיקרים שם נמים כאמצע שהר;

לקח (ברכות דף ל"ז ע"ב)

אמר רבי אסוף: בלדולח סוף אשרת נתאב, פירוש: כלפי מה לאו לדנין להקבה שיש לאב יהיה סימנין, שהרי הן לדולח בתולת האשה, אלו לדולה לשון אב סימנים לדנין נקיות שאר, והיינו סוף אשר ראשון, לדנין נקיות שאר בשעבה; ובאלו אנין סוף אשר שלוש, לדנין נקיות שאר בקיאה, לאיזה בנין בבית אבל; ובין בהנקת אבי נתאב סוף אשרת בדנין, אמר אבי יהיה נאי בסוף אשר אני, לדנין נאן להקבה שאין, שהרי אסוף אשר אני, נדר אחות אשר שלוש; ובבבי נתיה לה שיתנו בולם בדנין אחד, כן נראה לי נכון ובדון". —

(פני יהושע)

פרק ו (ברכות דף ג' ע"ו) תרגום

אמר רב יצחק בר שמואל אמר רב: שלש משמרות הוי הלילה, ועל כל משמר ומשמר יושב הקב"ה ושואג כאריה ומודיע: "אוי לבנים! שבשלשבם החרבתי את ביתי ושרפתי את היכלי והגליתים לבין אומות העולם".

ראוי להבין: מה הוסיפו מסדרי התלמוד להביאו עם את מאמרו של רב יצחק בר שמואל בשם רב, אחרי שכבר הביאו את דברי ר' יוחנן בברייתא שאומר עמכם שלש משמרות הוי הלילה ועל כל משמר ומשמר יושב הקב"ה ושואג כאריה וכו'? ואולי תפילת נישואי דברי רב? הרי אם רק בדבר זה שחרבו היכלי רב, מוסף על נוסח דברי שמעון של הקב"ה בחלקה עצה שאומר: "אוי לבנים שבשלשבם החרבתי את ביתי ושרפתי את היכלי והגליתים לבין אומות העולם", נראלו מסדרי התלמוד, להביאו מיד אחרי דברי ר' יוחנן עם מאמרו של רב יצחק בר שמואל בשם רב להדגיש פרטי דברו של הקב"ה? והרי כאן שרב שונה לנו בדרך משל נוגעה אותה סגנון מוגבה בקנאת של הקב"ה, כפי אשר חזה בחזונו דאונו, כבר לסבר את האוזן; כן ועל כל איש לשנה לו סגנון בבטאת ושמעת של הקב"ה, בהתאם אמר; ולא מלבד הבי אלעזר לנחלל, לקבוד לנו נוסח בקבוד משמעת של הקב"ה - כבי - כי יגורו לפם הנעשים לפי רוח בחזונם כאן שרגל; והרוח - ר"ז - בא להדגיש רק הדעה, להקב"ה מלשמר על חורבן בית המקדש; ולפי זה, אינו מקיים תפילת בינו בדברי רב? ולשם הביאו מסדרי התלמוד את דברי אחרי דברי ר' יוחנן?

חזונם להבין כל פרטי, אנא לנו להביאו מתרחק לחזונו, וכל מעבדנו אל פרט

לפון (ברכות על ג' שו"ר)

אחרי נוסף, שבאו בדברי רבי בלעור שאינם של הקב"ה, והיו: "אוי לבנים שבעונותיהם הגליתי מלבם לבית אולמם הגדול". כי מדברי ר' אלעזר נשאר רק זאת, שהקב"ה אולי ומשתדל על חורבן בית המקדש; שלא נגלה בגלוי ה' באולמן שלהם אוב, ושתה הה! נתעורר בלבו של הקב"ה, ועל זה שאינם בארי-כבי — בדבר התאבל: "שאינם שרים על נהרות; אבל על זה שלקה בגלוי מוטרות, לא נשאר מאומה מדברי ר' אלעזר שהקב"ה מתלה על זה; וזה לא יתכן, כי הלא ידענו שבכל ברית לא לר! לאחר שלאו מדברי בתשובה לנחוף, להבטיח אחר זה "אוי" דברי רבי, שאשר לנו לעור נפשו, אינק שהקב"ה שונים ומתלה לא לבד על חורבן בית המקדש ועל כבודו שנעשה, אלא גם על ברית עם בחירו הלבה נפשו, שנבחר להיות לאור עולם, לבנים ומורים לעמי התבל; ושתה הה! היו לאלו ובלון, לשנים ולשנים כפה כל הדברים; בשמרים עם ה' אלה ומורלת ילבו, ותמיד מעל נדבדים בידם, ובכל מעלת אומם, ושאר בלי בכך דברו על הקב"ה "בכי" אל בני ושרשל ויסרו!" כאילו הון נשאר ה', הבטחים והפחותים מכל שאר התבל; ועל זה משתר הקב"ה שומר אוי לבנים שבעונותיהם הרבתם את בתם ושרפתם את היכלי ועל ידי זה נעשה כבוד, ונוסף על זה נגזר לי לר ומון-כבי — בזה שהגלותם לבין אומות העולם, ותמיד על ידי זה שאר מנחלם; ואם הקב"ה משתר על זה שלקה בכבוד ושרשל, כן תקבלנו תשקה שאר ויסוף ה' ידו לגאולנו ושיבו בנים לגבולם! ——

(המאמר)

לקוטים (ברכות פ"ג, ט"ו) רחבה

תניא אומר ר' יוסי: פעם אחת הייתי מהלך בדרך, ונכנסתי לחורבה אחת מחורבות ירושלים להתפלל; בא אליהו ונעמד לשוכ, ואמר לי: עד הפעמים והמתין לי עד שסיימתי תפלתי; לאחר שסיימתי תפלתי, אמר לי: "שלום עליך רבי!" ואמרתי לו: "שלום עליך רבי ומורי!" ואמר לי: "בני! מפני מה נכנסת לחורבה זו?" ואמרתי לו: "להתפלל!" ואמר לי: "היה לך להתפלל בדרך", ואמרתי לו: "מתיירא היית שמא יפסיקוני עובדי כוכבים" ואמר לי: "היה לך להתפלל תפלה קצרה". באותה שעה למדתי ארבע הלכות: למדתי שאין נכנסין לחורבה, ולמדתי שמתפללין בדרך, ולמדתי שהמתפלל בדרך, מתפלל תפלה קצרה. ואמר לי: "בני! מה קול שמעת בחורבה זו?" ואמרתי לו: שמעתי בת-קול שמנהמת כיונה ואומרת: "אוי לבנים שבעונותיהם החרבתי את ביתי ושרפתי את היכלי והגליתים לבין האומות!" ואמר לי: "חייך ותיי ראשך! לא שעה זו בלבד אומרת כך, אלא בכל יום ויום שלש פעמים אומרת כך; ולא זו בלבד, אלא בשעה שישראל נכנסין לבתי כנסיות ולבתי מדרשות, ועונין: "יהא שמיה רבא מברך" הקב"ה (בעצמו) מנענע ראשו ואומר: "אשרי המלך שמקלסין אותו בבית כך, מה לו לאב שהגלה את בניו, ואוי להם לבנים שגלו מעל שלחן אביהם!"

לפסן (ברכות פל"ג מ"ו) תרחב

להבין האגדה הנפלאה הנעלה הנצחית שמי המלוה והמגון בעד, ראוי לשאול ולפה, להבינו פה מירוש הרב המגון המפרסם מהר"ר נפתלי הכהן ז"ל בספרו "ברכות הי" (ח"ח: חלו ס' "סמיכות חכמים", חב"ד ס' "קדושה וברכה") נדפס לאחר (שם בחב"ד) בקיצור:

"תניא, ר' יוסי וכו' יש לדקדק באגדה זו במאי דאמר: "בזותה שרה לאברהם אבינו ג' דברים וכו'" קשה, דלשון זה אינו נופל כראוי כלומר אינה דבר מתוק דבר כדאמרינן בכמה דוכתי בתלמוד לשון זה, ועכל כאן אמר לו בעצמו כל ג' דברים אולו, אין שייך לומר: "בזותה שרה לאברהם אבינו?" גם יש לדקדק מאמר "בזותה שרה" דקאמר? הוה לי' לומר סתם: "לאברהם אבינו?" ועוד יש לדקדק לשון: "שהתפלל בדרך וכו'" הוא מיותר, דהוה ליה לקצר ולומר: "לאברהם שהתפללו תפלה קצרה בדרך?" וגם בריש דענינו יש לדקדק "אמר ר' יוסי וכו' הלשון שאומר: "מפני מה נכנסת לחורבה? אמרתי לו להתפלל וכו'" היה לו לאוקמי לשאול כל הג' דברים בפעם אחת: מפני מה נכנסת לחורבה, היה לך להתפלל בדרך תפלה קצרה?" ועוד יש שני שאלות אלו הלא ר' יוסי, ויש הלשון דתפלה קצרה לא הלא כלום? ואם נאמר שלא היה לו עוד בה להלא, הרי לא לאב אמנו אולו דבר זה שהתפלל תפלה קצרה? שהרי זה ידוע מעלתו מלבד הדין שהתפלל בדרך, רק שיש לחוש שמא יפסקוהו, ואמר לו שהתפלל תפלה קצרה, ותפלה קצרה לא שייך הפסקת אחרי דברים, אם לאב אמנו כדאמר אותו הדבר? — אמנם להבין כל הדקדוקים הנ"ל ועוד בה כתוב

לפסן (ברכות דף ג' ע"א) לרבי

ובהנה מרישא לסיפא, דהתחיל באליהו „ושאר לי על הפרשת המתנן", הוא כפל לשון? והנה בספר „לבבה שיבבה" הרגיש בזה ומקשה על פירוש רש"י בפירוש „ושאר" המתנן, דלמה „ושאר" היינו שלא ינגע, „המתנן" במשמע? „ושאר" פירושו שארה מעט ומנה ליה לרש"י? ע"כ. אומנם לדע"ב לא קשה מידי, כי אלו היה משום שארה, למה ליה למימר „על הפרשת"? מאי נפקא מינה דאיכא מקום היה משאר אותו אם מתחלף או מהפנים? ועוד דאמר: „ושאר לי" „ולשון לי" אינו נופל על שארה מעט, רק הוה ליה למימר „ושאר אותי"? „ולשון „ושאר לי" משמע גבי המתנה, כמו: „שאר לי בלבד שקודה ירה פלונית" כמשמעו הרש"י, אמנם כן בלאו הכי דיבור רש"י קשה להולמו למאי נפקא מינה הביאו כל אלו הראיות? ע"ש. —

ובכדי להבין הענין ולתרץ גם הכפל לשון, נ"ל דהכי פירושו: „ושאר לי" היינו שאר טרם נפנס לחורקה, דהיינו אליהו הנקדים אצלו, כראיה שכ' יוסי רוצה לבנס לחורקה הנקדים אצלו והמתנן על הפרשת, ואחר שנכנס המתנן עד שסיים תפלתו לכן אשה בתרי לישני „ושאר", „המתנן", ולזו אמר ב' פעמים „המתנן", „המתנן על הפרשת", „המתנן עד שסיים תפלתו" לשון אחד, אולם כונתו כ"ל, דלשון „ושאר" אינו נופל כי אם המתנן על הדבר טרם יבוא, ועד הנה אריכות לשון רש"י ופירש: „ושאר" המתנן, כמו „שאר לי בלבד שקודה ירה פלונית", שפירושו שיתמתן עד בואו ונקדים אצלו לשם, וכן „שארה אחרת על פרשת תלבה", היינו שאר והמתנן כל כך זמן עד שבא אשה לידו, וכן „ואמרו שאר

לשון (ברכות דף ל' ע"ב) ריבה

אות הדבר", היינו ג"כ טרם שקיבל הדבר, רק המתין עד בא הדבר, כן נראה לי ברור, "והמתין" שני, פירושו כמשמעו שהמתין אלו עד שיסיים תפלתו. –

והנה אם הדבר כן הוא, מי יתן ונדע מאיזה טרם שלא אליהו דבר זה שבקדים שלשו טרם בואו? גם יש להקשות לפי זה שאליהו הוא את טרם בואו, למה לא מצינו איך מלכים כשראה שרוצה לכנס? ולמה המתין עד אחר סיום תפלתו ואומר לו: מפני מה נכנסת וכו'?" והנה "לי דבנת אליהו היה כשראה מרחוק שר' יוסי מהלך כדי לכנס לחורבה, הקדים שלשו את בפרשת מבחוץ כדי שיראהו ר' יוסי ולא יכנס לחורבה להתפלל שלא יסיעו אליהו כי לא יבדר שדיין שהיו אליהו והלו מעל הפסק שלקחו בדרכים בחורבה, כי אם יפסיקו שלשלך שם על הפרשת, ונותר כאלו שמתפלל בדרך תפלה קצרה רחוק מעט שלא יוכל להפסיקו, ואם אמנם יראה להגיד אליו, טרם שיגיד אליו יסיים תפלתו, ועל אם אמנם יבדר מזה מיד שהיו אליהו על כתו יבדר שבאבל זה אמר על הפרשת כדי שלא יכנס לשם, דאולי לשמרה, לשמרו היו, לאחר נסקו מיניה הקדים שלשו? גם היה לו לכנס לתוך החורבה ולשמרו שם? והנה באמת ר' יוסי הרגיל בזה ישלומר בתכל מקום נכנס, כגון שבדרך אין מתפללין אליו תפלה קצרה, והיו רצה להתפלל תפלה ארוכה ולהאריך בתפלתו ובדרך בתבודדות, ושרי לכנס לחורבה, בשביל נקריו שומר מצוה וגו' אף שיכול להתפלל בדרך, ונותר טוב להתפלל תפלה ארוכה, ומטרם זה לא מצינו אליהו איך מלכים, כגון שראה שבתוך שלשו ונכנס, לא רצה למנוע מלהתפלל תפלה ארוכה, ונהו "והמתין"

לשון (ברכות כ"ל ג' ש"ו) רחמה

היינו לשון המתנה גמורה כדי תפלה ארוכה, וגם יש לפרש תפלתו דקאמר, היינו התפלה המוכנת בה. —

והנה אחרי סוף התפלה היו מתפללים בברייתא, שאול: "אפני מה נכנסת לתורה?" השיב לו: כדי להתפלל תפלה ארוכה, ונקראו שלחני מלוך ואינו נענה. "היה לך להתפלל בדרך?" — "שאו יפסיקוהו וכו'". והשאלה השלישית שאול אותו: "היה לך להתפלל תפלה קצרה?" אם לא האיב כלום, דאז כלב לבאיב לו שבאו מדקדק במלות ורלבב להתפלל דוקא תפלה ארוכה, דגם היה מיתני בוהריא, לכן שתק, ובכך ראה לו בתחלת דברון "כדי להתפלל... כו'". וגם פירוש הלשון "באותה שעה" דקאמר, פירוש: שאם תשובה בכשאמר לו אח"כ הג' דברים מפורש, למדנו; כי אם מיד "באותה שעה" שהקדים שלמו ושאר על הפתח טרם בואו, אם מיד לאד ג' דברים. "ולמדתי שאין נכנסין לתורה" כי לאור נפקו מינה המתנן על הפתח? אולם כדי שלא יכנס ובפרישות. "ולמדתי שמתפללין בדרך" דהיו בהיו תלי', כיון דלא רצה שיכנס לתורה אח"כ הינוק יתפלל? על כתי' מחר להתפלל בדרך. "ולמדתי שהמתפלל בדרך וכו'" פירוש כשאם מנע מיד מלכנס, רק המתין עד אחר סוף התפלה, אז מטעם שהמתפלל בדרך מפלל תפלה קצרה, והוא הנמנו לכנס כדי שיתפלל באריכות, וגם אריכות לשון הגמרא: שהמתפלל בדרך" לשון יחיד, ולא אמר בקיצור "שמתפללין תפלה קצרה בדרך" כנ"ל; ועל אולם הפירוש למד "באותה שעה" קטע כנ"ל, ודק.

לפסוק (ברכות דף ג' ע"ו) לרבי

אומר לי: "מה קול שמעת בתורה גו'?" יש לדקדק, דהיה לו לשאול אם שמע אינגה קול אם לאו? ולמה שאל "מה קול"? פירושו אינה דברים שמעת? אבל בודאי הוברת לשמוע אינגה קול, ובקשה, מה היה ההברת? דלמאו לו שמע כלום? ועוד למאי נפקא מינה סיים לשון "בתורה גו"? דודאי בתורה גו היה? אם לי' לומר סתם "מה קול שמעת שם?" ועוד למאי נפקא מינה אומר: "שמעתי בת קול שמנהמת כיונה?" ועוד מה שסיים ואומר: "ולא שהה גו בלבד", בא, ובביאור תיתי לומר, שאותו קול, לא היה אולא שהה גו בלבד?

ונ"ל לתרץ בהקדים שאר דקדוקים הרוש המשה שהזכיר בלשונו ואומר: "נכנס לתורה אחת מתורבות ירושלים", והה לו לבאר שנכנס לתורה לבתולה! ואם באולי ירצה לומר, שהיתה אחת מתורבות ירושלים, אין כל זה, תבה "אחת" הוא מיותר? דהיה לו לומר: "לתורבה מתורבות ירושלים" או "לתורבת ירושלים" סתם? ומנין נראה לי שכונת הגמרא לומר, שלא לתנא דתק אות אלמן כ' יוסי לכנס לתורה, אולא דהוי יודע שתורה גו פעה של אדם גדול בתורה וגו בתפילות וגו בשתבן, ונכנס לשם לבתולה לעשות נפש, לומר בית כנה יתרה?! כדאמרתן בפרק הרואה (דף כ"ח, ע"ב); "אלא ורב חסדא הוו קאזלי באורחא, כדמסי אפתאי דר' חנא בר חנינא גנא כ' חסדא ואמרתה וכו' אמר לי': היכי לא אמרתה? כיתא דהוו שתין אפיתא כיתא וכו' ומלא דקרי "חנא" דלא קאי מיתבא דאתיה, אל": דינו לעקד שיהא כרקא!" ופרש"י: שבי בית המקדש חרב, והוא בית של הקב"ה,

לפון (ברכות דף ל' ע"ב) לרבה

ובגה נתעלבה בעתו, אם כן נראה לי, מאד כדברים האלה היה עם כיון, ואמר שר' יוסי נכנס לחורבה אחת" מיוחדת ומפורסמת באמצעם טובים, "מחורבות ירושלים" פי' יותר מאשר חורבות ירושלים, ומצער גדול נכנס לשם. להתאונן ולהתפלל בבאה לב, וזה יבוד אליהו שהקב"ה הוצרך לנתמו, מה, כיון שאז היה שום אדם לנתמו הוצרך הקב"ה מ"ב בת קול(**) לנתמו, ומה היו בנתמה? בין לעבד שיהיו כרבו, לעם בית המקדש חרב! וזה היה מעכב אליהו לאמר לו: "מה קול שמעת בחורבה זו?" פי' כיון שנכנסת לחורבה זו המפורסמת במצעם טובים, ומצאת נפש, על כרחי הוצרכת לשמוע קול לנתמק, ומה שמעת? והשיב: "שמעתי בת קול שמנהמת כיונה!" כיון שישראל נמשלו ליונה, פי' מאז היונה – אולו ישראל – שמנהמין על חורבן בתנהם – כן הקב"ה כאן כן נהם על חורבן ביתו ואומר: אוי לי שהחרבתי את ביתי וכו' ובנו לעבד להיות כרבו! כנ"ל.

(**) הערה. בענין הבת קול כבר הארכנו התוכרים והמבארים המשכלים לדבר בו ראה הקורא המשכל בספר כור לנהר"ל הח' יהודה אריבל שרשאוסקי נ"ל בח"ו לד 58 בעבודו הבערה** שם. וכן בחב" בלי לב בבערה** ובד לשונו: "לפעמים נקרא בת קול גם קול הברה או הסכם כללי כאשר נברנו בעבודו לחלק ראשון לד 58 בהערה, ואין תופעות מעלה ל"ה דה. ענין שמשמעות בבת קול, ואולם על בעבין להבין להבדל לאינב בת קול ובולנו מנ" בכל פרט; ובכמו נב נאמר יעב שלו ריח ומנו: אם נדבר אלל דבר מה מעניני בנלאב ורמ הנבל יהיה גם הוא בת קול רוחני שנברנו בב, לפי שהוא תולבתם; ואם לאו תביב הבולנ למה שנברנו שם בהערה בנדברי, או כדברי בתופעות שנברנו; ולפעמים יש בת קול חלמי בעבאמר בחיבב בארץ בורשן: אמר רבן יוחנן בן נוטי אנכי ומעמ בחלומי מסובבין היינו על הרסיני ונתנה אלינו בת קול מן השמים" ואין מבאו המלמב להבאמן ר' לבי חות פרק כ"ת תלמ דף כ"ג. והחכם שיעינו בראשו יבין לבטר הדבר מ"ה מקומו נמנו ומבינת בשמר ומכל להבדל בין בבל לחול ובין בבל לבבל. מ"ל. ובבל"ה שם כתב נבהלאנו: "ומומנע בדבר הבת קול המנהמת כיונה הנבבר בנב המאמר, נבל להבין שהיבב נאמר בבמראה החלום, כאשר הזמנב בחסבב הנב שיונו בחבלה ונחבטלו הרגשתם הגופנות, כאשר נברנו בחלק ראשון סימן ל"ה בשם הרמב"ם ז"ל; והיב החסיד הנב בעלב הבינים בין השנב להיקלב, ואנ שמנ מנב בשמנ, כאשר נברנו בבמראה מנ בת קול בחלום, ומבב אומלב ברלנות ה' לדבר ראינו נב ראמנ ה' מ"ל. —

(המחבר)

ס"ד ברכות ה' (בחג "בגדולה וברכה") תרס"ה ר"ל שיק לזכל לדורה *)

לפסן (ברכות פל"ג ע"ז) לרה

הערה *)

"והנה לפום ריבטא ששלומר דהכי פירוש "באותה שעה" פי' בשעה קלה שאומר לו בקר
זה "הי' לך להתפלל תפלה קצרה", אבל לעדות אמנו כל הג' בקרים; כי בלשון הכי, יש
לדקדק מה הטיב ר' יוסי לשלהו בשאול אותו "מפני מה נכנסת לחורבה? ופירוש
באיזן כשאום לכנס עצומים המבואריים לקמן, מה הטיב לו "להתפלל?" הי' מה שיהיה,
הרי אינו כשאו לכנס ולא נמלט משלשה עשרים דלקמן "מפני חשד ומפלות ומגיקין?"
אולם גל שבוודאי ר' יוסי הי', כמן שעדיין לא יצר בהתפללין בדרך תפלה קצרה, שפיר.
הטיב לו "להתפלל", ואמן לחוש למפלות ומגיקין דשלחו אלה איננו נלוקין ושאר אלה
לא יצר בתר רע", גם "מפני חשד" ליכא לאיחש, דמפני מה יש לבטל תפלה בגיגה שהוא
שיה עדברה? וגם הראה לא מלאה אותו, כי בלבדו יבין אותו לכל נכות שנכנס להתפלל,
בלא עני בלשון הכי. באין מתפללין בדרך; אל"ל שפיר קאמר "באותה שעה" פירוש כשאומר
לו "הי' לך להתפלל תפלה קצרה" ולא תקנה להתפלל בדרך, אבל כל הג' בקרים, בשאול
לו "מפני מה נכנסת לחורבה?" עדיין לא לבד אמנו כלום, דהי' דאין נכנסין לחורבה" היינו
לבטלה או לטיבה לגרק אמר, מה שאין כן להתפלל כשאין לכנס בנגלל מכל הג' בקרים חשד
ומפלות ומגיקין כנ"ל; גם כשאול לו "היה לך להתפלל בדרך" לא לבד אמנו כלום, כי לא קבל אמנו,
כמי תשובתו שלא יפסיקו עוברי דרכים; אבל באותרונה באמר לו מתפללין בדרך תפלה קצרה
שפיר לבד שמתפללין תפלה קצרה ומתפללין בדרך, כמן דתפלה קצרה לא שייך הפסקת עוברי
דרכים, ושאמנו נכנסין לחורבה כלל אבלו להתפלל, אבל השלה עשרים, ההראה הוראה יחשבו כי יבין שלשון
להתפלל בדרך ומפני מה נכנס?... גם מפני מפלות ומגיקין, יש לומר דאין מה נקרא שאר אלה, כמן שאינו יכול לשלות
באמן אמר, וכנ"ל. ומין בכלל שבת אפס קלה סבראו גו וכונתה לבאתו".

(שיק לזכל "כי כס ברכה" בחג "בגדולה וברכה" שם
כל ג' נמ' לא נ"ל.)

לפסן (ברכות דף ג' ע"ז) ריהבה

וסיים אליבו: "לאו שהה בו בלבבך", פי' שלא תטרה לומר שהקב"ה שלה כן באותה שהה בלבבך לתחומי ולייתביה לבעתי, והאמת אינו כן, מה איכפת ליה בתורכן הבית? הוא והבר לפניו ארג וחבוה במקומו! ומלבנו בכמה דברים כנה, וכמו כן בפרק תפלת השחר: "אחוז לי לר"ג חלבאו חוורי בעלי קטמאו ליתבי בדרתה", אף להאמת אינו כן, וכמו כן האמרו אינה קול ליתבי בדרתה, לכן אומר לו: "לאו שהה בו בלבבך" אולאו שלשה פעמים בכל נוסח אף שאינם שומעים את הקול וק"ל." ע"כ. ——

(המחבר)

אמן (ברכות דף ג' ע"ב) תהרב

... "ושמעתי בת קול שמנהמת כיונה ואני." "ויש לדקדק: מה בהריותיו הנ"ל שאומר "שומע כאורי", ור' יוסי שמע שמנהמת כיונה?" ונ"ל עפ"ד הבקרים הנ"ל, לפי שבהריותיו הנ"ל מפרש לשון הפסוק שבירמי' "ה' כאורי ישמע" שהאו"ת תורבן ראשון וגלות בבל ובדור שבגלות בבל היו שריאל נביאים ושמואים ותת גדולים, ונקראו "בבל" שבלול באמריאו ומשנה ותלמוד, וכן יש בה בלבת קבלות אי' כשבאמר בכמה בלבתי בלמ"ס. משא"כ בתורבן בית שני שנחרב על ביטול תורה וכן בגלות הארר בארה"ב אי אפשר ללמוד תורה כבאמריכן פ"ק דמגילה, כיון שגלו נשריאל מאמצאן אינן לק ביטול תורה גדול מזה, וכן ביטול תפלה בארה"ב כבאי"ר יוחנן: "יכול אני לפטור כל העולם כולו מדין תפלה". ובעב הי' מן הראוי לבלותינו חז"ל כי הי תורה ומצות בעוני אלינו? אוקי מגבל הלבאה שאינו רשאי להתליף אותנו בשאה אחרת כבכתב: "אות ה' האמרת הוא ה' האמרת הוא" אלא גם נאת בהיותנו בארץ אויבינו אינו מפלה אותנו בתפבו הגדול ואותו בתפרש שמשריאל נמשלים ליונה שאינה מבקרת בכן גוג אחר, כך אנחנו עם הקב"ה. לזה בהריותיו ראשונה שקאי על גלות בבל והי' בנו עשרת תורה ותפלה מגשל משמעון כאורי כאשר כתבתי כאורי הנעקד בארבקה*)

---

*) הערה. להבין מה שנכתב כאן, ראוי לנכון להביאו מה שכתב הערל הנה בשנו לשל בבאורשו של המאמר "ג' מעשרות הוי הלולה" וזה לשונו בקיצור: "ויבאר בארה"ב בגלות הזה הנה בביטול מצות בלבה אינו יכול להשגיח מדת חסד הגדול ומפני שנתגבר כח הדין כמאמרם ז"ל שנעקד אבי' לבשרבבה שבאת מבינתן לארבעתם מדת החסד אין בכחו להשגיח חסד ומפני שיקבל שר ליהוז מהשמאל מדת הדין. וכו' עכ"ל. (עי' שם בהערבות). (המחבר)

נפקא מינה (ברכות דף ג' ע"ז) לרבי

ופלא דבר נבחל סופו לעלות כן הקב"ה ישפיל לנו המסדים בעבותנו אם נעבר בתורה ותפלה כנ"ל, מעשה ר' יוסי היה אחר חורבן בית שני ותמו כל הנבואות לנה אמר משמע בת קול "שמנהמת כיונה" כלומר לא בלבול שום פשע הקב"ה מעלה ובאים עלינו רק כיונה הנאות שאינה מדבקת באמר**) כן הקב"ה אף גם נאות בהעותנו בארץ אויבינו לא מאסנו ולא געלנו לכלותנו להפר בריתנו אותנו גם השבועה שלא להדבק באומה אחרת. וק"ל.

(ס"ברכות הח"ל ס' קדושה וברכה"
מהרב פנאון ר' נפתלי כ"ץ נ"ל)

**) הערה. ובפירוש "מן אברהם" להרב אברהם שיק נ"ל כתב וז"ל: "כיונה" שהל אומר כאורי בקול מחריד ומרעיש על מחריבי הבית. ואחון אומר כיונה המנהמת בקול נעים ובשמחה ברכתנים על בנין שלו אכל.

(המחבר)

לשון (ברכות פ"ג מ"ג) לרבה

(א)

באור מתקרי ומדמי מרוק

– הגיון בכנור –

כנור היה תלוי למעלה ממטתו של דוד וכיון שהגיע חצות לילה היו רוח צפונית ("בבה" תוס') ונושבת בו ונגן מאליו כו'. ובירושלמי (ברכות): מ"ר לוי כנור היה תלוי כנגד חלונותיו של דוד והיה רוח צפונית נושבת בלילה ומנפנפת בו והיה מנגן מאליו, הדא הוא דכתיב: "והיה כנגן המנגן" (מלכים ב' ג', ט"ו) כו'.

להבין מה המאמר הנפלא הזה בדרך אמת ומדע, רמזתי לכון להבינו פה מה מאמר "הגיון בכנור" אשר כתב הרב החכם ר' יו"ט ליפמאן לינקין ז"ל בהגיון אמר נשרגול ז"ל מסלאנט, מובא בה"הלבוש" למהר"ל "המגיב" (שנה שמינית תרכ"ה N 26, וכ"כ במהר"ל "בית אולפן הסברות" מנה שלישית תרמ"ט בחלק "דברי תורה ותבונה" דף 69 בשינוי נוסח) וזה לשונו:

"... אלא כי שפתם ברור אללו, אבל הצדות רבות נצרו לצדי המתבונן בדברים, נלבות הנה פתח עינים, למה לא יומר מה "בחלות?" (עיין תוס' בב: "ומתוס' אוה") אום היה בידו להוציא רגע חלות מן ידי הכנור, ואות מה רבינו לא יבר מאנו, בלב הוה יבר? (בקושיתם). אבל עלו ערבקי ערבאו לריק מי לם הקוחות כנור

לשון (ברכות דף ל"ג ע"א) רהב

(א)

בשור מתקרי ומבעי ארוך

- הגיון הכנור -

ודאי כי רק עתה תצוה כל נלה שירה עמם? מה לרמז הלפנינו אות תור תצוה נלה? ומה ענו הלק בנשבו רק "לבדו" על הכנור בשון עדר רוח נולתו? (לפי פי' התוס' ז"ל). ואולי העדות רבות (עיין מהרל"ו לפנ יבמות) בגם יתוו לנו קו אור על פיהו נתתור המסילה העלה להבנת מאומרם.

לאמן הבין לנכון דרכי אור סלות לי לשום המעקשים הולה לאיור בשבה נחת, ועטילף הנה מעט מלים על הרמת ומלצון הפרטים גם להבנת יתר דברי תנ"ל הנאמרים על תכון הרוחות, כפי אור יבארו חכמי הטבע. —

מסביב לכבור הארץ יעטהו גלגל האוור (עיגול הנשימה), באור הנה אולם כי נסתר הוא מעין עונש, בנקל נוכל לבאר כי כמשו כבד יכבד עליו מול עדר בנו מסביב, ובנטל סבלו מתאומף הנהו להות עליו תמיד בשוו-המשקל כבל בקר נוגלי, ומחרי התיצב בה ושם לפי המשו אור יעמוס, ישאר שקט שאנן, רק אוג בהחת האור על מקום אחב יתר מעל מקום אחר, מחמתו יתנשטו חלקיו יתפשטו נסיגו סתה, ובאור לב לאו המקום יתנשאו מעלה כי שם יעטה עקת לחציהם, יגביהו אולם מעל לגבול עיגול-האור ובמים המגרים במרכז יגלו שמה לכל רמ. לאמתם יסעדו חלקי האור מקומות הקרים המעקים תחת כובד משוא יגרומו

לשון (ברכות פל"ג ע"ב) לרבה

(א)

באור מחקרי ומדעי ארוך

– העיון בבנור –

למקום בית ההוגו עדי יתלאו את חסרון נטל האוויר שהה לאדם יקום שווי-המשקל
על מכונו. גרמת האוויר הזה אשר בזו יבואו תמיד מקום הקר להחם יקרוו
רוח. נטיית ארחת הרוח ותעלומות עוגו מהירת מרוצתו ועמק בחוו חבשים
לבקרים; הזה לפי אורכות המקום ההוגו (לוקאליטעטען). כן יחלש עוגו ומעט
מרוצתו כל עוב ישבל המקום ההוגו הוטבו בעמק. רוטבי הרוח המשתרעים
עלי ארחת ברכו יעלרוהו אוו ומריצוהו ללכת בוטיאון לזו ברק, ומאיש רבים
יחלש ויתבטל ומרבה ולכן נעו מעגלותיו מבי עברו עליהם. מהרסיו ומחריבו
מעגו יבאוו בהצעבו ארחות מתגבות. ועוב רבים כמוהם.

מעלות החום במקומות שונים עלי בדור הארץ ישתנו לפי עתות השנה
אשר ישוב עמק מלבו מול השמש באורח מסלולו השנתי. הרוחות אשר יסבו נקרוים
לפי זה רוחות-בלתי-תמידים (מוסאונזון-ווינדע), אוק הרוחות אשר בכל עתות
השנה בזו יבואו מבשות שינוי האוקלים ורק ישתנו לפי מעלות החום בעתות היום
עלי הארץ בתקופתו על קצותיו, הזה נקרוים רוחות-תמידים (פוסאוטע).
הנה יש לזו יגיעו קרני השמש עבי אזורי הצירים ולפי אשר לזו יבקיעו שהה
לבתם את האוויר, קר נריאו מרר שם עם כבר עלמים. לכן יסדר תמיד שבולת

לפסח (ברכות דף ג' ע"ב) ליהב

(א)

בחור מתקרי ומבעי ארוקי

– הגיון הבנור –

אולר אזנורי הלבורים ושטוף ויעבור מול המשה (עקלוזוטיאר) אשר שם תנית השמש בינשר קרניה ותמתה שפוכה, ורק על אזור המשה עצמה אין כל רוח יצן יגיתו עדינו סדר מלפון וסופה מנגב ההתנגדות מלעדים ושבתו מריב ונקומו לדממה, ולכן יקריאו אזנור-מנחת-הרוח. (רוחות אלה יסבו בלבטם מעט לצד מערב כל אשר יקרבו להמשה יצן לזו יתחרו זות מרוצת סיבוב האורף הינוי שמה למערב במרוצת סיבובם הקטנה אשר חלק להם בהינתם עוב על הלבורים אשר סבבו עמהם במתנות). נלאו נזו עמה בעקבות הרוחות המתנגדות לפי עצות הינם, בבוקר בהגביר השמש מול פני המגרת מנגנה נגדו יחם שמה האוור למרבה, אוג ינשב רוח מערבי הוא גרמת חלקי האוור מקצה המערב הקר מול פני המגרת החם. בנשף בערב בהזון השמש בקצה המערב יהפוך הרוח דרכו וינשב מקצה המגרת אשר כבר התקרר מול פני המערב הבוער עמה לחום השמש ויצן כי רוח הרה בערב הזו בזו למערב ובבוקר הזו שב למגרת (וכן להיפוך) אוב איפוזו באומצר הנמן מערב עד בוקר אשר השמש אוג בקו חצי היום והלילה (מעריבין) של המקום ההזו לזו יהיה לזו רוח מגרחי ולזו רוח מערבי כי נושבתו בהתנגבות מלעדים (וכל דבר העובר משלילה לחיוב יעבור זות האופס)

לפסן (ברכות פ"ג ה"ה) הרב

(א)

ביאור מחקרי ומדעי ארוך

— הגיון בכנור —

ולכן את חלות הדגים והלילה יפרוש רוח הקדוש "לבדו" כנפיו לתיאון. —
יסוד גוסב הוא בתכונת התנועה ידעהו כל תפלי מעט ומחניקי כן
תרגיל, אם יפעלו על דבר אחד שני כחות שונים אשר יגיעהו לרוף אורת
בנטיות שונות, אז מפעולת שניהם יחד יתרגלהו לעבור בדרך אשר יתהה
באלכסון ובמרובע הנבנה על שני כחות הקדמות אשר יפעלו עליו (אין
"תולבות הקדמים" להחכם הגדול הרח"ל סלוניאסקי). וזה הדבר אשר רק את
חלות לילה ודגים אשר רוח מקדמון ויותה "לבדו", ולר דרכו ילכה נכוחו
מול הרוח, אוק בכל יתר הדגמן את נחת שלו לדרור יתר הרוחות ובו
תכן עדם להיות לרוח אחד לנטות מני אורח מישר נגד מעגלות רוח הקדמון
פרש לאחרת ופרש לאחרה. —

הדברים והאמת האלה יפיקו דהר דברי הגמ' (ב"ב כ"ה)
אורחב"ו אל"ר ב' רוחות מנשבות בכל יום ורוח קדמונית עם כולן שמאלאו
כן אין העולם מתקים אלמלי שהה אחת ורוח דרומית קלה מכולן ושמאלאו
בן נקי שמשיבה מחרבת את העולם שנאמר (איוב ל"ז) "המבינתך יאובר נקי
יפרוש כנפיו לתיאון". הנה יבאר כי דבריהם סובב הלק תאיב אלי לפון המשה

צפון (ברכות פ"ל ע"ב) לרבה

(א)

באור מחקרי ומפרי ארוך

– הגיון הבנור –

מקום ירושלים (ברוחב קרוב 33° מעלות) ומעצר העולם כפי חז"ל, ולכן יבואר כן: שלש שעות הראשונות של יום ואחרונות של לילה מעלבת רוח צפונית-מערבית, שלש שעות אחרונות של יום וראשונות של לילה מעלבת רוח צפונית-מזרחית, כי רוח צפונית מעלבת עם כולן עם רוח המזרחי והמערבי לרוח אחד, בתחלת הלילה גם עת חצי היום (וכן מוכח ביבמות ע"ה ושם מ"ט) אז אלו מעלם בלאו נעב להו במדבר רוח צפונית בינם לבבה כפי התוס' שם) לפי המקום רוח צפונית מעלבת "לבבה" (כפי התוס' בכמה מקומות) רוח ברוחות מעלבת מול המשה לצפון (ושם שלי המשה יחד עם רוח הצפוני למערב בהיותם נעשים שם מקבילים כמעט מפנת סיבוב הארקף היומי כאשר בארנו) ולפי המקום והזמן עת מלל רוח הצפוני ומטה ידו לשמאל נגדו בשעה (כמו בעלבים כאשר אבאר) רוח הברומי יעבור גבולו ומשוקף שלי פנון המשה, אוק בל יעבר תילים להפוק מה מטרל את כל בעים רוחו הכבוד, ומן יגיח שלו רוח הצפוני, ומתי קבלו ישנו בכנפיו שלי אברת האויר ביאתה ומפיל עוות שגדו. אולי יאמר לבאר כי השם "נף" המשול לשון ומשופף מהר מאוף ביאף ובכנפיו מתחה את גלי האויר הנשאים על כנפי רוח, והנה מטרל "נפה"

לפסן (ברכות דף ג' ע"ב) רהב

(א)

באור מחקרי ומדעי ארוך

— הגיון הכנור —

(וכן דעת החכם פירסט בספר הנ"ל שלו) אותר פי שנים בהוראתו ומעלף כמו "כי נצו גם נצו" (איכה ה' פ' ט"ו) גם מריבה כמו "שני אנשים שהריבו נצים" (שמות כ' י"ג) ומה נמצאו לפי זה דברהם, רוח ברואות קטה ומבולן (כמבואר) ולולאו "כן נלף" (כמו "כן קטר" "בני אשפתו") שמעמידה פירוש לולאו פרי העצה הנעשו על אברת האויר בפרשו כנפים (רוח הצפוני) לתיאון שקיט רוח מדברים וסופות מנגה מלהפו, מחרבת את העולם כו' אוק רש"י ז"ל (בברכות ג') פי' כל זה באופן אחר.

ועתה אפרוש על הכנור *) אודיהה שחר כי בימינו נבנה מעגה כנור אחד המכונה "כנור רוח" (אולס האורפ) המתבאה בכל פרטיו לכנורו של דוד כפי אותר נראה מלשון תנ"ל שהבאותי (וכן מלאותי להח' ר' בריל בביאורו לכלי השיר שהעיר כן אוק לו ביאור בענינו). מהנה הכנור הנה הוא פשוט, והוא כלי עץ (טיונגען) ארוק ולר ודופן מלעל מחוק-היקול (ריונדונגלבאוכען) כמו בכל כנור נעשה מעלף בק אותר שריבי יונקותו (פיונדרן) במשור ילבו ולאו יתלבו ותלולים פתחים בו כמו אות S הרומז לעמן יתפעלו גם יונקותו מהרעדת האויתרים הלים במבת ארכם ויחב

לשון (ברכות בלא ג' ע"ב) רהרב

(א)

באור מחקרי ומבחר ארוך

– העיון הכנור –

יפיצו קול ברכה); אלי שני יתבאת לאמלה ולאמה מתחתים באמצ חוזק
מיתרי גידים (בארמאגאוטאן) אל ארק שלה. הכלי הזה מציבים אול חלון
הפתוח אמצ ומהרות המפשים אלי המיתרים אחר מהר ומזה (צוג-לופס,
כלשון הירושלמי שם „כנגד חלונותיו של בית") ושמיש מנגינות שונות נעימות
לאוזן. הבראשון אשר שם ברכתו אלי הכנור הזה, יכן יסופר (מאורבאוק,
בהיניך-לאקסיקון, לייפציג 1834 ארק „עולם האורפה") היה החכם קירכר,
אוק מלבאו הבראשון הזה המצא מנגינות אסולאולב מטאוטלאונב ונתאחר
לזה אי" החכם פיינפר אשר קריאו בהאסטאוטיוס (כנראה הוא הכהן הראש
מן טאסאולאוניק מבאר לספרי הזמאר וחיה זה כשבר מאות שנה) כי מיתרים
אשר עליהם נשב הרוח הפיצו קול נעים. ואנחנו נשובה לנו בלבבנו נחלת
אבותינו, ונאמר כי כבר השמיטו מזה ר' שמעון חסידאו ור' לוי (ומנע המחבר
-הבומר הנ"ל את הנסיון הזה) אוק מלבאו הבראשון האמתי הוא המצא מנגינות
נעים נמרות ישראל בדר הארק ע"ה.** כבר הוכחו החכמים יונק ופרלסאוו
לבאור פעולת הרוח אשר יסב אלי מיתרי הכנור והעלו לדעת כי יחפץ קול
מנגינותיהם כל אשר יהיר הרוח מרוצתו. (ושם כנור אחד נמצאו, המנגן לפי

לשון (ברכות דף ג' ע"ב) להרב

(א)

באור מחקרי ומדעי ארוך

– הגיון הבנאר –

השרעות האור (ווטטר-הארפר) ועשוי מהרבה חוטי ברזל ארוכים ומתוחים בגיה בשטח קו חצי היום).

ומתוכה עשובה על ראש מגדינו. ירושלים קרית מלך רב העיר גבוה מכל הארצות (סנהדרין פ"ג) מצריה (מין "גבולי עולם" וספר תבואות הארץ להחכם ר' שוואר) לפעות קבוה מדבר ערבה, יאה יש התעכון, נגבה סלע ערבה, וההר הגבוה הר הלבנון (תהלים מ"ח ובביאור שם), לפונה סוריה ("מין גבולי עולם") ולכן בירושלים מנשב רוח הצפוני בעצם רוח על סדר נכון, יכן יתנהל: על מקום גבוה (2479 רגל מעל פני ים התיכון) לא יבריחו הברים ומעינו מים, גם אופס המקל רוח תימן המנגבו יקל בלכתו בדרך סלע ערבה והרי לבנון. ובהיות כנורו של דוב מול חלון הפתוח ללבון (ופ"ש רש"י גל חור נקוב בבלתו) כל שעות היום והלילה נעולים בדאיב יכן לא יבקיע עדיהו רוח הצפוני בנטותו מאחריו פעם למערב ופעם למזרח, אוק גם בהגיע חור חצות היום והלילה רוח הצפוני מדבר מתוק גרונו בנשבו עליו בוטר בדכו וכאשר יגרה עליו השמש ביום (בקו חצי היום) ונופיע כי אומת נכון בבנו גם יום ליום יביע אומר כי לילה ללילה יחוה דעת חור חצות לא ילקר

לפסח (ברכות דף ג' ע"ב) ר"הבי

(א)

באור מחקרי ומדעי ארוך

— הגיון הבנאר —

אותותיו. לזו באולה חלק מלכים ושבת בשפל בין שני ימים ועל פרשת היאור מדברות והרים, מלכיה, לפנות קדמה יש סוף, יאה מדבר ברקיו וליבינן, נגבה מדבר גשלמיו, ולפנות לפונה יש התיכון, ולכן אין סדר לרוחות הנושבות שם ושדה נותר לרוח הלפוני הרפה מדי עברו יש התיכון, ומעברות תמון התנקים שם, הלזו ידענו כי ביריחו אבר נפן ואויר יתחולל שם סדר ומופה מנגב הנקריו חזומאזולין. אל"ב אינפוזו אל"ג באומר מלה בחלות.

הלילה לזו נשב רוח הלפוני ויתר הרוחות נלוגו מתגלותיהם גם המה, ובכנור יבוא שם כבבים בוים ונוליב שקר בלילה. לכן לזו היה אל להרשות בזופת רגל חלות לילה ע"ל נטית הרוחות. וכל ההעברות כולהון נעברות. ובנראה סמוך לו (בירושלמי) על דברי ר' שמעון תסיבזו הנ"ל, כי הפסוק "והיה כנגן הנגן" שמביזו מוירי באולישר.

ואולי יסור בזה קושית המרש"ו (וכן הקשו בתחלתו הבאו בילקוט שמות ו' ע"ש) למה כתב שם (שמות ו') "ויהי בחצי הלילה" ונ"ל ולזו בחצות כבכזו, ולפי הנ"ל ניחזו פשוט כי זה יסופר לדורות והיה במדבר ושם נשב רוח לפונית בחצות לילה (ובמות ע"ב ע"ש). ולכן אנפר לומר בחצות

לקמן (ברכות דף ג' ע"ב) לרבה

(א)

באור מחקרי ומבטי אורוק

— הגיון בבנין —

ולהודיע ע"ז נטיית הרוחות. וזוולי אפשר לאמר כי מגה גלפיו הוכיחה שמה הברייתא כי לא היה יום במדבר שלא נשבה לישראל רוח לבונית בחצות הלילה שנאמר "ויהי בחצי הלילה וה' הכה כל בכור" (ולא בחצות בקושיא התנתוזו) אוק להגמריו שם משמע כי ההוכחה הזו מסיפא דקריאו לכן הקשא שביר מזוי תלמודיו ותרלו בקו"ל דעת רבון מלתיו היו. ויש עוד לדבר בזה בעניין מין חצות, רק לחכם ויחכם עוד". עכ"ל. —

*) הערה לביאור מחקרי ומדעי ארוך „הגיון הכנור".

לשון (ברכות דף ג' ע"ו) לילה

*) הערה.

הרשב"ן (ברכות ג') ז"ל פי' רב האיי גאון ז"ל שהיה לבוב סיעתו בכנור ליבד חצות לילה כגון פנינמן שהוא יובן שעות על כנור יש לומר מחאת רוח לפונים ויש לומר בבריח אחרים שכנורותיהן משוערת בעים און באוור מצב אחר ופל לילה ולילה מצביעים אותו לפי שעור אותו הלילה שבשעת חציה נשמע קול מאותו הכנור עד כאן. וכן הערר החפץ ישל"ר מקנדיאו בס' אילים (מעין חתום סי' נ"ו ע"ש) אוק מלשון הגמרא נראה נותר כמו שכתבתי. —

נשמן — רהב (ברכות בל"ב ע"ב)

**) הערה.

כאן בא כתב"ה החכם דר. שלמה ראבין בספר „מעשה בראשית" על הכנעני „סַנְחוֹנְיָתוֹן" (בד 67-66) ובא לשונו בקיצור: „... והרבה לקחו והשתמשו חגל בסיפורי תלמוד ומדרשים מאוחר שמעו וקבלו מחוץ לארץ---" וכן סיפורים בהרבה מבנור התלוי לבוד על מטתו וכוון שרות לפונעה מנשבת בו הרוח מנגן מאליו, לקוח מן כנור הרוח (Aeolsharfe)[1] אשר יבאו הוגנים בקבאלנים מעט, ונשכח אח"כ. עד שקראו החכם האנגלי Pope את ביאור Estathius על ספרי הומירוס והתאחר על הדבר, ואחריו נסה Oswald ומצאו את הכנור הזה. ולפי הערת ווילאוביץ בהשתקר מאוחר לעיון על הגדאות נהגו הרומים המנגנים של האלה להקבילו בשמרונה אל Pan אלהי הרומים בתלותם את האלהים על הערבים לאין יגעו לרוח הרוח שעות בהם, ומהו אולי הכנורות אשר תלו מאחרי עיון על הערבים על נהרות בבל (תהלים קל"ז)." שם". וכאן בא כתב גם בשם "כוכבי יצחק" (מחברת כ"ט בד 49) שם. —

(המחבר)

נשמן (ברכות דף נ"ה) רהרה

1) הזרה להזרה **)

הכינוי שנקרא כנור הרוח בשם "Aeolsharfe" יתכן להיות, לענ"ד, כי נקרא על שם אולוס הרוח Aeolus; והוא הוא המלך הקדמון "Aeolus" כי הוא היה הראשון אשר שם לבו לחקור ולדרוש בטבע הרוח ותכונותיו המגליות, כמ"ש החכם דוד גורדון ז"ל במאמרו "תגונני הרוח" ("הצופה" לה"מגיד" שנה יא' 48 מ"ס) וזה לשונו בקיצור: "... הראשון בראשונים שהתל לחקור בדבר זה היה עזולוס הקדמון (Aeolus) ראש בית אב לשבט הינים הקדמונים, ולפי ספורי המעבדות הקדמוניות היה הראש המלך על אחד מאיי ליפארי אצל מדינת סיציליאה. לפי המסורת הקדומה היה הנוח מלך טוב וחוב ומטיב לאורחים הבאים בגבולו, והוא הנהיג הראשון אשר למד לדעת שמות המפרשים בחזיונות שבדרות אורחות ים, ומנטיות הקטר והעשן שיצאו מהרים תולבו להבות אש יבש מרוש דרק הרוח ונטיותיו. רק אז היו הינים מאד בטל ולבותם וכל יבישה נחוצה היתה מגדרה להם ואומרו: "פלאו!" לכל דבר שאו הטיגו בטכלים (כאשר התו גם הוא אצל נבדי דת) ומ"ש האמונו זמ כי למלך עזולוס נתן הרוח באוצרותו ויכל להוציאו בכל פעם שיחפוץ ולבלוגו אותו בחזות נפשו. כן תשבו חיצי בארו, והבאים אחריהם מאד הגדלו הפלאו מושבהו במושב אולים ויקרחו לו בשם: "אולול-הרוח" ושמהו לבן האולול ינטטר ושרו של ים." מ"ל. ——

(המחבר)

לפסח (ברכות דף ג' ע"ב) ליהרב

(ב)

ביאור מדעי קצר

— כנור דוד —

כנור היה תלוי למעלה מעל מיטתו של דוד כדי שהרוח חצות לילה רוח צפונית מנשבת בו והיה מנגן מאליו וכו'.

שאלה א' מה זה ומי מה זה קשה הדבר לפי התלמוד ליבש רוח חצות לילה שבוב הצלק ומרע"ה לא יבשו אותו על כן הדין והאומת?

שאלה ב' מדוע אינו נקל ליבש רוח חצות לילה ולא כזה רוח תצו יום?

שאלה ג' אם היה בכלל גם אז בדק טבע מנגנת הכנור של דוד?

שאלה ד' אפשר מה בלבד רוח צפונית היה מוכן בחצות לילה?

נשיב על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון. ובזה יובן תכונת כל על דברי הטבע:

תשובה א' כבר יבוש הוא מתכונת בדור האורף מחצות לילה במקום צפוני אינו בזמנו רוח במקום יותר בכלל להפוך: גוזת ושוב נבוש הוא מתכונת כוכבים ומגלות ומתשבון בעלמון בתכונת ההנדסה שמתמת תנועת השמש על עצמו

לשון (ברכות פ"ג מ"ה) הרה"ר

(ב)

ביאור אמת קצר

— כנור דוד —

שאינו מותר ומחמת כמה תקנות בשמים ובארץ החלות הלילה של יום אחד אינו באותו הקצר החלות לילה של היום הבא אחרינו: ההפרש הוא הקטן שבקטנים אבל הוא אמתי: על זה רמ"ל לאמר שאובים השופט על הטבע אפ"י המושים והשכל אינו כבאי להסר מה שמאמר התשבון וההנפסה:

תשובה ב' על השאלה השנית נשה. שאע"פ שגם חצי יום של יום אחד אינו החצי יום של הבא אחרינו עכ"ל מ"ר חסמ"ת הלכ אינו נבדים בגמנו החצי יום של השאר הלכ עם הקו הנורך על הארץ מתחת כמו שהוא יבוא לחבאי הטבע ובגאות הידיעה אנו מבירים החצי יום בשמותות בגמנו המובהק מה שאין אנו יכולים ליבר בחצי הלילה שהשמ"ש עמב:

תשובה ג' לא היה ברק נס כנורו של דוד אבל ברק טבע: הרוח והאוזר הם סיבת מציאות המוסיקה כמו שנבר הוא בשרים: פעמון אחב בְּמַאוּקִינָה פְּנֵי וּמַאוּטִיקָה עקם שהאוזר שם בתבלית הדקות אינו מנגן ורוח גבול וחזק בי הוא אם יבואו מן החור על אויה כנור לשות קול או קול גבוה אוו קול תלוה לפי גבולת החור והכנור ולפי חוזק הרוח והקלוואריו

לשון (ברכות כא ג' ע"ב) רוחה

(ב)

ביאור מדעת קצר

- כנור דוד -

בספרו אותר לו על תכונת האוסיקאי של הרואנים נתן לנו תורה של כנור אחד בין הערביים ובין היונים הרואנים שהיה שולט קול עפ"י הרוח עם ברוחו עם שפוני ולפי כחו וגדלתו:

תשובה ד' בלבד רוח שפונית היה אוכן בחצי הלילה לפי שבוי וסביבותיה

ב' רוחות מנשבות בכל יום בתחלת היום רוח מזרחית ואחר זה רוח דרומית בתחלת הלילה רוח מערבית ובחצות לילה רוח שפונית. ומדברי הימים של הערבים ושבים כאן יבוד שבדמשק וסוריו וארץ ישראל רוח שפונית בלבד מנשבת בחצי הלילה. וגם בימים האלו שעברו שאלתי עוד על דבר זה לג' ערביים ואמרו לי שאמת הוא שבמדינות ההמה רוח שפונית מנשבת כאן חצות לילה: הרוח שפוני הוא יותר קר ויותר יבש מכל שאר הרוחות ועל זה הוא בודה בטבע ובמשרה על תכונת הנגינות לפי שאור הרוחות שהם יותר חמים ויותר לחים הם נגד טבע הנגינות והקולות. הרוח החם והלח הוא הגורם התוך בטבע נגד נגינת הקולות בלם אוו בפי המשורר אוו ביד הנגן:

(מ"פתח מנגינ" אות הרמ"ו ופילוסוף בן לוון רפאל הכהן פרק ל")

לסמן (ברכות בפ"ג ע"ב) לרחב

וכיון שלה עולה השחר נכנסו חכמי ישראל אולמו וכו'.

יש לדקדק לאמר נפקיו מינה הביאו כל אלה? הלא אין כוונתו רק לתרץ היאך יבוא בלב חצות לילה אומות? ותירץ שהכונה הי' מאחרו, ותו לא מידי? אבל ז"ל בהגהה מביאו דבר זה בכאון, דבלאו הכי יש להקשות, ומי דבר זה הי' בכל יום? שחכמי ישראל נכנסו אולמו לשאול פרנסה לישראל וכיון שאומר לבם פעם אז "לכו ופטשו ידיכם בצדיב" ומתאמו לו בזמן אולמו בשנה אז בשתי שנים, ואינק שיינק להסמיק זה שהי' אינה פעם בשנה אז בשבוע, לדבר תמיד שהאו נגון התורה ושיחה לעסוק בתורה, זה הי' בכל לילה? אולמו כונתו לומר בלאו בקבו דבר זה בלפרטיה נכנסו חכמי ישראל, אולמו לכל מילי; בזולו חכמי ישראל ובאו היו העוסקים בתורה לבור ומתגאים על שני הלאון ונכנסו גם שבור לאור לתורתם, רק דבריו נקט דבר זה שהי' פעם אז, שבור לאור שיינים הנאמרים פה בשעת המלחמה, שהיו יושבין באוהלי תופל ונלחמין בסנהדרין וכסדרן הזה, ונפקיו מינה לעסבר קריאו; וכוונת הגמרא לתרץ מה רמז בזה שהי' כל תורתו ומרות ותשבחות בלילה? "חצות לילה אקום", "לפרתי בלילה שמך ה'", "קבאתי בנשף", "קבאו עיני אשמורות", ולא הנחיר דבר מצה שלמה בוקר? ואין לומר דזה פשיטא בלמה כל בוקר, לילה נמי פשיטא "והגית בו יומם ולילה" כתיב? ומה דקרא "קבאתי בנשף" מאמר שהקדים שלאו לתחלת הלילה לתורה, ואולו לאב בוקר אין שייך קבאה לתחלת הלילה, כיון דלאו פסק כל היום, ובכלות היום תחלת לילה הוא נשף? אולמו

לשון (ברכות דף ג' ע"ב) להרב

על כרחך בלא למד בינם? ובאמת בגמרא יותר תמוה הוא, בכל הפלפול הוא על מקראות בלמוד הלילה, ולא הזכירו למוד היום כלל, ולהקשות על המקראות מקרא "והגית בו יומם"? ואם באמת לא למד בינם קשה מאוד טעמא? הלא למוד היום מוקדם בקרא? לזה מביאו הא בנכנסו חכמי ישראל אצלו איך כשהלה שמוד השחר לבקש לשבי שמו בני ישראל שהמה מרובים, ומוטל על המלך להשגיח על שמו, ובוודאי בוד שקרא אצלו "רועה", להודות מנהיג לאומן בקשים, ומוטל עליו להסמיך כל לשבטיהם; אולם חכמי ישראל היו מאוצרים ומתעסקים בזה להגיב למלך הצטרכות שלהם, ואם לא הי' לו פנאי לעסוק בתורה בוקר ולהשלים כל לשבט שמו אחר גמור, ומי יברוש בעל הלאון על לאונו מה יעשה? ולהבי כל פעולותו לעסוק בתורה ושירות ותשבחות בלילה, בשעה שבני אדם ישנים. ומיתי נמי ריא' מהאי קרא "בעתה כבודי ערה" שאומר "אעירה שחר" שאוני מעורר השחר, דקשה באיזה ענין הי' מעורר את השחר ומקיץ אותו? באונו שייך לשון "עורר" ו"קיצה", כי אם בדבר שנתרפה, כמו שמעוררין את האדם עורה למה תישן? הגיע עת למוד! וכן הכנור הי' מעורר את דוד בזה שהתחיל לנגן, וקדם לכן לא הי' מנגן וכן אח"כ, ושפיר שייך לשון התעוררות; מה שאין כן דוד שעסק בתורה קודם לכן ואח"כ, איזה התעוררות שייך כאן? ובאופן שהאור עדיין לילה כמו בלמוד מחצות לילה? לזה מביאו הא באיזה בעלות השחר נכנסו חכמי ישראל אצלו לפסק מלאכה, ובזה שפסק מלאכה ועסק בלבד לבור הי' מעורר השחר בדל כרחך יום האור,

לפסן (ברכות דף ג' ע"ב) לרהב

באולו הי' עדיין ליל הי' עדיין עוסק בתורה. ועכל קשה היאוך אופשר בדבר לאו הי' מקשר אבות ליל לאבות יום? הלאו הוא שקרי לנפשי' חסיב? ועוד היאוך אומר דוד באיב שלה עוד השחר נכנסו חצות ישראל להתעסק בצרכי לבור הלאו אוסור אופילו ליתן שלום קודם שיתפלל רק לעסוק בתורה? ונ"ל לתרץ עפ"י מה דהקבאו בירושלמי הלבאו בתוספת ריש פרק "איזהו עומדין" ונ"ל לאו ישאוב ויתפלל אולאו מתוק דבר הלכה אל"ר ירמו' העוסק בצרכי לבור נעוסק בדברי תורה דמי. הרי בשקיר הי' מקשר אבות יום לאבות ליל גם להתעסק קודם תפלה בצרכי רבים כוון שהאו כדברי תורה, והשתאו אותו שקיר נמי שהכל דוד אבת בוקר כוון שהאו כבת ושקיר קיים "והגיות ונ'". וכ"ל.

(ס' "ברכות ה" בח"ל "קבלה וברכה" מהגאון ר' נפתלי כ"ץ נ"ל)

אמן (ברכות כ"ז ע"ב) ליקוט

אומר להם: "לכו ופשטו ידיכם בגדוד".

"והדנין פליו שאובדנינו בוא ילמד להתגאות גדודים לשלול שלל ולבוז בז
ואין בה נימוס מלך אשה מופס לבדקה והתורה אומרה "כי תצור אל
עיר-ונקרשת עליה לשלומ", וקו שאו ליפול אל עיר הנושבת שלה ושקטה,
גם "פשטו ידיכם בגדוד" אינו מובן והיה צריך לומר "התגודדו גדודים"-
אומנם הכוונה היא לפי שדרך העמים באותן הימים היה להקבץ ולעשות
גדודים לשלול שלל כמו אצלינו "שורפו ילשון גדודים", "גדודי בני עמון",
"גדודי פלשתים", ענין להם בוד המלך ע"ה שלה הגונה לכו פשטו ידיכם
בגדוד שתמצאום, שהמה הולכים לשלול, ולקחו מהם שלל שלהן, ופה
אומר כי יתנו שבבים מהארץ".

(ס' "כנף רננים" פרק שירה ב' בל"ו בהערה.)

(הרב)

לפסח (ברכות דף נ"ג ע"ב) לרבי

איך נשלים באמיתות ונאמרים בסנהדרין ושאולים באורים ותומים.

"כל האומר שריק להכין תחלה האמצעים הטבעיים ולראות
אם נרצים הם אל התכלית אשר רוצה לעשק, ואח"כ יאמר בתורה אם אין
בו דבר נגד הדת, ואח"כ ישאל בדבר האלהים וגם שאולים באורים ותומים".

(מ"אורלף חמדה" אלבוים נ"ל)

נדה (הרכות בלא ב,ש"ר)

רבי עיריו אומר: אשה לעולם הוה יפה, ובעל נוי הוה יפה; וכיון דבעל הוה יפה בנוי לה? — לאתעריה אשתיה. — וכיון דאשה הוה יפה לה לה לאמר "בתולת"? — אשה נסבה, שאין יושבת ומשמנת פרידה, ואומרת: אשה בדאי הוה; דאמר מר: (אסתר דרק ארלא נוטה, ה'ג.) אמר לשון נקי לומר אינו ובעל שאין התבדה ותאותה. — רב אשי אמר: בפלגו אורחא בתלמיד נהרדעי חבריסר הוה קאי, והכי קאמר אשה לישראל: אמר הקב"ה: לאתר בתולת הלולה כי הא דינאי, חוני ולוחו בתוך אלכסם —.

לפירוש רבי עיריו המלה "בתולת" הוא שם דבר של בתולה ובכ"ף הוא כ"ף בשורש, וכונת אשה הוא לומר כשאתר בתולת הלולה סמוך לו לפניו או לאחריו, ולא אמר "בתולת" שהם ושמת ושמנת פרידה ואומרת אשה בדאי הוא; אבל הקב"ה ובעל ראשו ורגליו, אמר "בתולת" (שם רבי אמר נו,ב). ולפירוש רב אשי גם המלה "בתולת" הוא שם דבר של תלה, אולם בכ"ף של בתולת הוא לשון כ"ף הדמיון, וכונת אשה הוא לומר: כמו בתולת הלולה של שדה, דרך שאינו מדבר ושבח; כן לאתר בתולת בוודאי כגון, אומר הקב"ה אינו ולוחו בתוך אלכסם; ולא שאינה מדברת כלום מדבריו של הקב"ה בשביל חשש טרדתם של ישראל פרידה. והקב"ה לפירוש רש"י בתוספ (שם) המלה "בתולת" הוא מקור לכ"ף הוא כ"ף הדמיון כי נה לשונו שם: "בתולת הגלה" כתחליק הלולה, "בתולת" כמו "בגולת", "אמרות אלפי בנו" נה פשטו לשבו על אוסנו, שאוסן בתולת שם דבר של חלל, ורבותינו דרשו כמו בתולת הלולה וכו' ש"ם וכתב בשיטה"מ בלא בהשגת בלא נגיה ונה לשונו: ולא נמצא לה לתלמידו לפרש כפרשה בחומש לפי פשטו "בתולת" כתחליק ד"ל, דבתולת הוא שם דבר בכל מקום כמו "בתולת מלכי" ועוד לגבי אשה דכתיב "ויהי בתולת הלולה" לא לה לו נכתב נמי בתולת בכ"ף דבתינו בתחליק אלא שאינו שם דבר ויהיה כ"ף בתולת כ"ף השורש וכו' ופי' לרבות אשה דאמר הפלגו אורחא דלא נמצא כי כו' יחיד כ"ף בתולת כ"ף הדמיון. ומה שהקשה הר"ם לבדרון: שהרי לא דבר הקב"ה עם אשה אלא בדם? לא קשיא הוא אמר לאשה בנה הלשון, אלא שהכי קאמר אשה לישראל בל נקבר הלולה, הבתינו דאשה הוה קאי עם ישראל הפלגו אורחא דלא נמצא כו'. וכ"ף בתולת כ"ף הדמיון. ואולי נולה שאינו לשון בתולה דרך לומר הלבן אשה לישראל כו', ולא שיהא דברי הקב"ה כן, שהרי בודאי דבר שם ופי' ש"ם. —

(המשך)

לפסוק (ברכות דף ד' ע"ז) לרבי

לדוד שמרה נפשי כי חסיד אני" (תהלים פ"ו) רבי לוי ורבי יצחק:
חד אמר כך אמר דוד לפני הקב"ה: רבש"ע! לא חסיד אני? שכל
מלכי מזרח ומערב ישנים עד שלש שעות, ואני חצות לילה אוקדם להודות
לך! ואידך, כך אמר דוד לפני הקב"ה: רבש"ע! לא חסיד אני?
שכל מלכי מזרח ומערב ושבים אגודות אגודות בבבודם, ואני יבא
מלוכלכות בדם ובטפר ובשליו, כדי לטהר אותה לבעלה, ולא עוד
אלא שכל זה שאני עושה אני נמלק במפיבושת רבי ואומר לו מפיבושת
רבי יפה דנתי, יפה חייבתי, יפה פטרתי, יפה טמאתי ולא בושתי.
אמר ר' יהושע בריה דרב אידי מאי קראי? "ואדברה בעדותיך נגד
מלכים ולא אבוש". תנו לא מפיבושת שמו אלא אין בושת שמו, ומאי
נקרא שמו מפיבושת? שהיה מבייש פני דוד בהלכה, למיבק נכה דוד
ויצא מתנו כלאוב. ואמר ר' יוחנן לא כלאוב שמו אלא בנאול שמו, ומאי
נקרא שמו כלאוב? שהיה מכלים פני מפיבושת בהלכה, ואיתא אמר שמואל (מגי כ"ג)
בן אדם חכם לבקש רחמים לבו גם אני", ואומר (שם כ"ג) "חכם בני ושמח
לבי ואשיבה חרפתי דבר".

לקוטים (ברכות דף ב' ע"ו) רחמה

(א)

— באור בדרשות הגיוניות ארוכות —

לאו חסיב אונו? שפל מלכי מגרת ומגרבה ישנים עד שלש שעות, ואנו חשבת לילה ארבעים ודו.. לאו חסיב אונו? שכל מלכי מגרת ומגרבה נוטבים אגודות אגודות בבבודם, ואנו נדי מלוכלכות בדם ובטיט ובאליה כדי לטהר אשה לבעלה.

ויש להבקדק כי אין ספק כי הן רבים מעשה דוד ויתכן אליהם התסיבות ומה נשתנו אלו להגבר אותם השאנים האלה? ועוד למה באו בקריאת בלשון שאלה: "אומר דוד לאו חסיב אונו?" שנראה שבאו לשאול סברת חולק אחר יאמר כי לאו חסיב הוא, ולאו היה לו לומר אלא: "אומר דוד חסיב אני!" ועוד מה שאמר: "כדי לטהר אשה לבעלה" כי לכל מראה הדמים אשר יראה הראה אפשר שיהיו בו טומאה או טהרה באה, ומי יתן טהור מטמא לאו אחד, ואם כן למה יאמר "כדי לטהר" אמר שכל האנשים הראוים את הדמים מאבינים אם טמאים או טהורים? ועוד שטהרת האשה יש בה נפקותא לטמא בבריא ואל המקבל לאו תבאו, ולמה לאו ייתס הטהרה אלא לענין הבעל? ועוד מה שאמר: "אלא שכל מה שאני עושה כו' מאי רבותא? ועוד שאמר: "ואומר לו: יפה בנתי יפה נכיתי כו'?" בבשלמא אם קבעת מעשה אמרה, שפיר; אבל אם לאחר מעשה אמרה, כמו שנראה מפשט לשון יפה בנתי כו', שקולו טבותה ושבי אחגרי! וכל הגם לבו בהראה בתר בשבדין מתמלכין? ומו ובאו קולאו! אם לאו שנבחוק לומר "יפה בנתי יפה נכיתי" נאמר על הדין והנכות אשר לראה שיגיו ישפוט ועל גמר בשתו

לפסן (ברכות דף ב' ע"ו) לרבה

(א)

— באור דרשיי והגיוני ארוך —

בפסק הדין קודם הוראת אשה, ואין פשט הדברים נראה כן. אובל נראה שדבר להיות תשובתם נגד תאיר אשר יתשוב התשב כי לא חסיב הוא, הולכים להביע כי חסיב הוא ובאור על כן באו הדברים בלשון שאלה "לא חסיב פ'? ובאור הענין הזה והרשות חסיבותם מלב הוא בעל תשובה גאור כמשפט לאוהבי ולשבי פשט בישקב אשר יתרחקו מתשובתם אשר נוקשו ונלכדו בה תכלית ההרחקה אל הקלה האחר ונשאו אשתים נגד אשה התשוב כמו שביאור כל זה באורוה הרמב"ם ז"ל בה' תשובה. והוא לקוח מדברי רז"ל במאמריהם ואומר כי הנה כי כן היו אשתיו נגד התשוב אשר נכשל בה והשתבל בכל עוד ותשלומת לתקן את אשר עותה בענין האשה ההוא בכל חלקי האשה. ובה שבענין שובב אשת איש יש כו' דברים הא' הנטיה אל התשוב ונגלל הדבר אשר להנות אשתו כענין דברי האשה המנופה "לבה נראה דודים עד הבקר נתעלסה באהבים". וכענין "השובבים על מטות שן וסרוחים על ערשותם". והב' הנגע הנמשך לאחרים שהיו נאסרה על בעלה. ובזה אה השקיל בשני החלקים גם יחד בענין תשובתו גם את זה לעומת זה אשה בכל אחת מהנה, כי כנגד תענוג גופו להיות מטתו שלמה מעדנה עד בקר להתעלס באהבים והלילה אומר הורה גבר אומר שהיתה עתה מטתו לחלאין שכל מלכי מצרים ומעדנה ישנים על מטותיהם ואוני חצות לילה אוקום ולילות עמל מנו לי ואוני מרוה להב"ה בשירים ותשבחות כענין שאומרו רז"ל בשם "רות" שלאו מנה בעד שרוהו להב"ה בשירים ותשבחות. וכנגד הדבר האחר הנמשך

לשון (ברכות דף ד' ע"ו) לרבי

(א)

— באור ברכות והגיונן ארוך —

אבל שובה עם אשה בעולת בעל כפי ההרשות לבאורה עם היות שבאב לא חטא בזה בקבלת רש"ל, אומר שהיו יפיו מלוכלכות, כדי לטהר אשה לבעלה".

ומפני שהענין הזה מלבד אחר הנה שברו אותו כי אהבת הבלוד והקפה בלוד תמונים טבעית באדם, ונשאת להיות כל אוש שורר ותכם לה יקריאו לן, והנה כי כן בעסק בלוד זה היה בו בלוד תמונים נגד בני אדם, אומר כי השתבל הרבה לסלק מאנו הבלוד שלו בלבד בעסק זה אולו שבכל אשר הוא היה אשה עם היות לבו נכון בטוח ויבר בנפשו בביטחון בבותחו שאונו טוה בהוראתו והורה לעשות כן עם כל זה הרואה בעצמו שאונו יבש והוא „נמלק במקבלת ואל יפה בנתי כו" שאין התבלית מזה אולו הבנעה ושפלות רוח והוראה על מעט תכמה ובינה בו באופן שלו היתה כוונת פעלתו זאת בלתי לה לבדו".—

(ספר „הנתן אמרי שפר" מהרב החכם החוקר מו"הר"ר אליהו בן חיים זלה"ה ס' האזינו ושל"ג בס' ויקהל)

לפון (ברכות דף ב' ע"ו) מהרב

(ב)

— ביאור ברוטו והגיוני קצר —

"לאו חסיד אני? שכל מלכי מזרח ומערב ישנים עד שלש שעות ואני חצות לילה אוקים ורו'. לאו חסיד אני? שכל מלכי מזרח ומערב ישבים אגודות אגודות בבבודם, ואני יבי מלוכלכות בדם ובטפיר ובטליון כדי לטהר אותה לבעלה.

"צריך ביאור רחב: למה בחר דוקא במידי דחסידות הוא? ומי לא היה בו עניני חסידות כהנה וכהנה? ואומנם נראה בהש"ס קליון ליה דאונק שיתלה תפלתו בזה? מלבד שהצדיקים אינם שיש להם מעשים טובים אין מבקשין אולו מתנת חנם כמ"ש חז"ל על "ואתחנן"; גם היה לו לבטוח בה' שבלי ספק יגמלהו כחסידותו ולצדקתו? הוא תלילה ישאו על ומשפט מדוקל, לענות מאנו טובו במה שנכשלו ראוי לו? ואם ודאי הי' שמבחת אין ראוי לעשות לו, אולי סבה אחרת המונעת, מה יועיל לו במה שמשבח עצמו לחסיד?

לכך פירש חז"ל הלשון בדרך אחר, שהי' היה מכלל התפלה, כלומר: שבעבור חסידותו הוא צריך לתפלה גו; והוא למה שביארנו במקום אחר, כי מלך שאחל על כבודו אין כבודו מחול; שלבעבור היות העניין קשה מאד הטבע להסכמה כמו אותר אות אחד ימשל על עם רב לאולמים ורבבות ובהם אנשי הטם, גבורים אותר אולי אחד מהם כמו שלום נגד המלך אום יקום כנגדו, ונקל מאד לערוך בו; ובפרטות אותל קלי הבור, והמון אנשים ריקנים, אותר בהבקיאו ניחאו להו, ושכל אות מהם היטר בעינו יעשה; ועל כן הוא מעין קשה

אמן (ברכות דף ג' ע"ו) ליהב

(ב)

— באור ברכותיו והגיונו קצר —

מאחר שמתבוננים המלוכה ומינן בספר "לאת דוד" כי באמת בהתחלת מנין המלוכה לבסרי רומו אונק התנהג כי לא האריכו ימים בפמה ובמה פורות. אומנם לדבר הזה ג"כ מנין טבעי להשקיט ההמון קצת אשר לא ידעה מחשבה רעה, אשר על כן הוקבע הסמה לכבד המלך ולנשאו מאד בשנינו כבוד, ולהגדילו ולנשאו בכל מיני הידור ומורא בלבושו ובירותו ומושבו ומהגאונו עד להגדיל מעלתו בשני ההמון ולהשקיבו בחדרי חדרים אשר מוראו יהיה על כל הברות, כי לא הורגל עמם; ומנין זה הוא כמעט קוים כל המלכות כנודע...

... אומנם כל זה במלכי אומות העולם, אשר באמת כן ברכם להתבודד בשנינו כבוד ומוראו כזה; ולא ישלוט כמעט אין בהם, לרוחתם כל ההמון; ומ"מ אצב הטבע המלוכה מתקיים בהם. האומנם במלכות אדוננו בוב המלך שה', שעשה שלמו כ"בדינו העלני" והיה מעבדן שלמו כמלוכת כבודותיו במסכת מאד קטן (ט"ג) ועם היו ידיו מלוכלכות בשמיר ושליו והיה מתנהג שלמו עם בזוכלה ושינה שלו כדרך המלכים, ומ"מ היה הדבר נקל שיוטפל מעלתו, ויסולק מוראו מבני אדם; ומאילו כל מנין המלוכה והמשלה אצב הטבע מסופן הוא שיפגעו בו אנשים מאונשי מרי, כי יוקטן ערכו בעיניהם; ומ"מ הוצרך להתגלל על ה' שיעזרהו אצב הטבעית הנעשית אשר למעלה מן הטבע, כי הוא צריך לשמירה יותר מלכי אומות העולם אשר ושבים מבודדים, ומבקרים ומנשאים את עצמם שמ"מ מוראם על הברות כמו מגיעורנו. ועה שיאמר "שמה נפשי כי חסיד אני" כלומר לפי שחסיד אני בשנינו כבוד ומבסנו מלוכה, לכן צריך אני לתפלה גו שמה משמרנו, והבן, כי נכון הוא".

(ספר "תפארת יהב" מהרב הגאון מוהר"ר יעבי הגלער זלה"ה.)

לשון (ברכות פ"ב מ"ו) רהרב

כפי טהר אשה לבעלה. לכאורה הוא מריבות לשון, כי בודאי
כי יפיו היו מלובלבות בדם אם לטהרה אם לטמאה, ובודאי לא אמר על טמאו טהור?
אומנם כן נ"ל לתרץ ולפרש, כי בודאי כמה תמיהי חכמים וסנהדרין היו ביני בדב,
ומה גם רבותינו שהיו יכולין להורות ולהתעסק בהוראות אלו; אוק כי בדב הי'
מתאוה להתעסק בדברים אלו לא כדרך העולם, ובזה הי' משבח את עצמו;
ואם היו דברים שאפשר שלאחרי מ"ח היו מתירין ומטהרין ובמינו הי' נראה לטמאו,
לא הי' שום שבח בזה לבדב, כי בכל מקום שיש חלול השם "אין חטאת ואין תקונה
ונ"ל" ומאז בקיימא לן נ"כ גבי מ"ח שאינו מחויב לילך ולהשיב, אולם שולחין
אלו בדב, כי שם בכבוד תהיה ערוף. אומנם אם יש לבב אמרתי מאיסוריו,
חייב לילך ולהשיב בלבו, כמבואר בטור חשן משפט סימן כ"ט, אם כן גם
בדב הי' מחויב להכנס ראשו לאמרתי מאיסוריו; לזה אומר "כפי לטהר אשה
לבעלה", פירוש אף אם בעיני כולם נראה לטמאו ובמינו הי' נראה לטהר, בתוך
עצמו להוראה זו כפי לטהר אשה לבעלה, אז"כ אין בזה שום לבב אמרתי מאיסוריו,
כי אברהם הם היו באיסורים והוא הכנס ראשו בזה, וזה הי' חסידותו. ונ"ל. -

(ס' "ברכת ה'" בח"ב "קדושה וברכה" מהגאון ר' נפתלי צ"ל)

אמן (ברכות פ"ג ע"ו) מהרב

ואוזן ידעי מלאכות בבית ובטפר ובשליחו כדי לטהר אותה לבעלה.

על הדברים האלה העיר הרב המאבקר ר' אלה אהרן שולצינס נ"ע בספרו „האמרה" (ח"ו) וכתב וזה לשונו: „כל אויל אוהב הרחקות על שטחי בתרי חג"ל, לקרבת אל השכל היטר ולבל להעמיס עליהם בתרי תהו, נכון הוא לפניו לעשות ולהשתמש על ספור נפלאי כזה, בכל שעל ושעל רובצים פליאות נשגבות בלתי מגמתיות את הבקורת לעבור עליהם, כי באות ירחמו לבב המבין מאזון להבורש לחשוב על אלק ישראל כבוד אלהב מלחמה מנוגר, מקורסם בסמני התולדה לגבור נשגב ומנצח נפלאו, כי יקח לו מורה לעשוק בהלכות נעים לחלק את יפיו בדם ובטפיר ובשליחו לאמן לטהר אותה לבעלה? המבלעדו לא היו אנשי תורה ושבים על כסאו ההבראה? מה היה לו הנתיצות לפרוח את שערי הוכלו לפני כל האמן אונאים ונעים לטאוו ולטהר לאומר ולהתגר? הנאים רק אלת חסיב נעשה להבורש לאוספקלריאו בהירה ונכבה לחגות בתוכה את האלק בלב ושב ומורה הבראות בישראל? ור"י בריה דרב אויבו אומר לא ראה באות מנין נולבו כל אולה על ברכי הבורש? חקר ודרש בעצמו לעשות בכתבי קבל סמק ורושם לכל אולה, ולא מצאו רק הכתוב בתהלים קי"ט ואבקרה בעדותיק וכו', אשר מי לא יראה כי לא כ"

אפן (ברכות כא ב' אות ו') לרחב

הוא יתב תקוע במקום נאמן לתלות עליו כל כלי הסופר, כי הכתוב מרה באמת לפי עומק הפשט על תוקף האמונה בה' ובתורתו אשר התפאר בדה מאוד לפני מלכי ארץ עובדי אלילים, אשר השקיעו בגאות נפשם את מלכות ושרשול הנולדת רק כבובה קטן בין השמשים הגבולים על שמי הפאולוטיק, ובכל זה מצאו בוד עוד להלל אל"ל לפניהם על כי נפל חלקו להיות מנחלתי תורת ה' מאמיני אחבתו, ולזה מתחסות הוטב המלות נגב מלכים ולא אבוש". עכ"ל. אמנם, אעפ"ש שלבאורה בבדי התכם ראש"ש בזל „האמרה" מוסבים על אבני ההגיון היטר, יען כי באמת אין מבדיק המלכים גבורי מלחמה להתעסק בענינים כתוים כאלה; אחרי הסיון בזה בדברי חז"ל לבדקים ואמתנים: כי אין לבמות את אות בוד המעה לשאר מלכי אלה"ל; יען כי באמת היו בבוד שתי תכונות אלה: תכונת תלמיד חכם ותכונת גבור מלחמה; ואעפ"ש שקראות כמתנגדות בו לבו יען כי אבי סבריו לא סיפרו, ואבי סיפרו לא סבריו; ... הלא נראה בבוד שתי תכונות הנכבות (קוואלטיטיטן) אלה: הלא היה ראוש הסנהדרין וחז"ל ברשו על הכתוב „ה' אמו" שהלכה כמותו בכל מקום (סנהדרין צ"ב ב'), לכן היה משורר נפלאו ומלוש נגב כמו שקראה בה מסגלו המקרסם „תהלים", וגם היה חסיד ומנוו ושכל רוח כמו שקראה מהשתכות נפש לפני ה'; ונגד בה היה גבור מלחמה

אפן (ברכות בלא ג' ע"ז) לדה

ומלאת נפלאו כיבוד מסלרי מלחמותיו ונצחונותיו! אל"כ על מלך חסיד ועניו כדוד, אין להתפלאו אם מלבד אהבתו על הנהגת המדינה בענני הפוליטיקה שבפנים, ובענני הפוליטיקה בחוץ לשור המלכים והמדינות שבחוץ, היה גם קובעו עתים לענינים פרטיים בכל הדבר הקטן; כי בעת לא כל דבר קטן ושאולה קלה בענני אוצר היתר, היו באים ושואלים את דוד, כי לזה היה בני מלכי הארצות הגדולות; אולם אם קרה אופה ענין קטן ושאולה תמורה, שהיה ברגש לשאול את ראש הסנהדרין את המלך דוד בעצמו, היו באים ושואלים אותו, והוא השיב להם כבת מה לעשות; וגם אם קרה לפעמים שהיה צריך להכלל את ידיו בדם והטהר והשיר, היה עושה זאת בנפש חפצה; ואע"פ שבבר זה הוא נגד טבע והנהגת שאר מלכים, בכל זאת הוא, המלך דוד החסיד והענו, היה מוחד בזה מכל שאר המלכים; ועשה זה מדרך התשובה הנכונה, נגד מה שהביא על אותה אות אוצר את האשה על בעלה, נגד זה התעבל לטהר אשה לבעלה, כפי הכתוב בס' „הנתן אומרי שפר" בס' ויקהל והאזינו פנ"ל. —

ומה שישאל החכם כמה"ש מאין ראו הדורות לדרוש כל זה מהכתובים הלו הכתובים לפי עומק פשוטם אינם מורים על מה כלל? שאולתו זאת אינה שאולה בחב', בבאמת יבעו תנ"ל בקבלה התנהגותו של דוד המע"ה, כי הנהגת דוד המע"ה וחסידותו היתה מפורסמת בהאומה הישראלית; ועפ"י הקבלה שהיתה בידם

לשון (ברכות כ"ב ע"ב) לזהב

יבאו ג"כ אונק שהאלק החסיד והעניו הזה מחל ג"כ על כבודו ולבלק אות יבינו בבם ובטעם ובטליון כבר לטהר אותה לבעלה, ורק הבדרשים סודו קבלתם גו על הטעמים, זה על הטעמה „בו חסיד אוני" וזה על הטעמה ואוכברה בדבדתנק וגו'. —

(המחבר)

לשון (ברכות דף ד' ע"ו) לדהב

א) — באור מקרא והגיון קצר —

ולמה עדיף אולמו של מה שאוני עשה אוני נעלק במעבולת רבי וכו'. לפיכך נתה דוד ונשאו מענו כלאוב וכו' שהיה מלכים פני מעבולת בהלכה, ועליו אומר שלמה: "בני אום תכמ לבקי" וגו'. ואומר "חכם בני ושמח לבי ואשיבה חרפי דבר".

- "מה שיעלו על האומר הזה ונתן יד לשלמים", מאוי "ולמה עדיף" דקאמר? שמשמע שמה שנעלק עם מעבולת נחשב לחסידות יתרה על כל הקבים, ומאוי חסידותא איכא הכא? ושיתקאמר עדיף הזה? אחרי שמעבולת היה מרגיל לפרעים שמרה, הלא אום כן בהכרח היה לו להתעלם עמו למען לא יכשל בהלכה, ולמה יתהלל בזאת מקר? ומה שיעלו עדיף לפי פירוש רש"י, הלא אומרו בסנהדרין (צ"ב ב') "מאוי הוא עמו [הנאמר בדוד] שהלכה כמותו בכל מקום" וכן בעברש רבה בראשית יג "הוא עמו שהלכה כמותו". וכן גם בעברש שמואל רבתי פרשה יט, וכל זה סמוך לפי רש"י שפירש שלפרעים היה טמה; אולם על כל אלה נראה להחליט שלא טמה דוד כלל, ושהיתה תמיד הלכה כבבריו, וכסתמא דגמרא בחלק, ושבוד היה מעיר וסביר יותר מעבולת; רק שמעבולת היה מפולפל ומחודד יותר מענו, ולפרעים היה מעבלת מקלה לדוד מפלפליה, ולפום תורתיה המיבו לפי שמה, והיה מבייש רק בדינין הפלפול ולא בעיקר הדין ההלכה; וטו שאלינו

לפסן (ברכות דף ב' ע"ז) לרה"ב

א) — באור מחקרי הגאונים קדר —

שבית שמאי מחבבי טפי מבית הלל, ואפילו הכי בית שמאי במקום בית הלל אינה משנה; ורב חסדאי היה מפולפל יותר מרב שלת, וכמו שאומרו בשרבין (ע"ג), רב שלת היה מרתת כולהו גופיה מפלפולהו דרב חסדאי, ואעפ"כ רב חסדאי ורב שלת הלכה כרב שלת; וכן היה גם עניין דוד עם מפיבשת, שדוד היה גדול מאנו בגמרא וסברא והלכה כמותו, ורק היה מרתת ומבושל לפעמים מפלפוליה דמפיבשת, ומה הבשת גרמו לדוד רק חסידותיה שעשאו למפיבשת אולוף לרשותו, וקריאו רבו להתעלף עמו אולף שלאו היה רבו כלל; וכדאיתא בגטין (נ"ב, סנהדרין ל"ו) שאומרו שם, מיאת אלה עד רבו לא מצינו תורה וגדולה במקום אחד, ופריק "והא איכא דוד? ומשני הוי עריסו היאורי" ולא קאמר הכא מפיבשת; וכן בשרבין (דף ס"ג) "כתוב אחד אומר בלבי צפנתי אמרתיך, וכתוב אחד אומר בשרתו לבדק בקהל רב, כאן בשעריסו היאורי קיים כאן בשאינן עריסו היאורי קיים", ומפיבשת לא קאמר; אבל גם אופן שלאו היה רבו אולאו לדוד החזיק בו כמו רבו, שנמלך עמו בדינו בכבוד שלא ידע פלפוליה יצאו הדין יותר מבורר ומנורא, [ועל דרך ר' יוחנן עם רש"ל לקיש בהבאו מצינו (דף ס"ב)], עם שהיה יודע שיבויש מאנו לפעמים ושלאו כדין, אעפ"כ הקטין עצמו ולא חלש לכבודו, ונמלך עמו וגם בזמנת חסידותו; ולפיכך נמה דוד ויצאו מאנו כלאומה, שהיה מחובב ומפולפל יותר גם מפיבשת, והיה מרגיל לו גם מדרך הפלפול, שהדין עם דוד, ולהאו מפיבשת טועה גם בפלפולו,

לשון (ברכות דף ב' ע"ז) לרבי

א) — באור מחקרי הגאונים קצר —

והיתה שאחת בלשחת זה הבן כבולה; האחת, הלשחה הנהלגה והרגילה שלשת האוב בזה שבנו חכם, עם שחכמת הבן לאו לעצר ולאו להועל להאוב, ועל זה מביאו המקראו „בני אום חכם לבב ישמח לבו גם אני", שאותה שעיקר הלשחה הלאו לבן החכם הזה, והלאו האוב כטפל בלשחה הגאות; והשנית, שאחה נוסף על הנהלגה, היאו שאחת עצמו, שהיה נעצר בחכמת בנו לעזב מפיבטר, שהה מביישו לעשות בהלפוליה עד הנה; ואז הלשחה לו לעקרית, ועל זה מביאו המקראו השני, „חכם בני ישמח לבו ואוטיבה חורפו דבר", האורה שהלאו העיקר בלשחה הגאות. וגם לשון „חורפו" אורה על מקבת ומקנטר לאו על הרב האלה בעת לתלמידו".

(ר' „כור לזהב" - חיו - אשר יהודה אריה בן בנימין שרשבסקי ז"ל)

לסמן (ברכות כ"ב ע"ז) לרבה

ב) — באור אחרי הקריאה ארוכה —

..."ולא עוד אלא כל מה שאני עושה אני נמלך במניבותיה רבי וכו'."

ראיתי לנכון להביאו פה מה שהעתיר על הדברים האלה החכם המבקר ר' משה אהרן שולצעס נ"ר בספרו היקר "המערכה" (ח"ז) וזה לשונו בקיצור: ..."שאמו קרואים נכבדים! מי הוא פה האורח החדש אשר הרמב פה הבורש לראש המלך? מבטן מי יכול האיש מניבותיה לבוש פני דוב בהלכה? גם נקן נקני מהרש"ל ז"ל שלח עין בקורת לברוש בטוב טעמו ורוחב שכלו אחרי פה האורח החדש, וזה לשונו, יש עיון בזה אם זה מניבותיה הוא בן שאול המלך שהיה לו בן נקרא מניבותיה מפלגו רגפה בת אויה, הרי הוא הוקץ במעשי בגבעונים? ואו"א הוא שיהיה אויש בולת שמלך ב' שנים אחרי אבוו שאול, הלא הוא נהרג ע"י ב' עבדיו בבעתו? ואיפ פה מניבותיה הוא בן יהונתן, מה קאומר באויש בולת שאו, שהרי לא נמצא בשום מקום שהיה בן ליהונתן שהיה נקרא אויש בולת, אבל בסוף ד"ה נמצא שהיה ליהונתן בן אחד נקרא מריב בעל, ואולי יש להגיה כן בשמעתין, לא מניבותיה שאו אלא מריב בעל שאו ע"כ, בלא ראיה! אינק אחרי העיון הרב לא הצליח לעשר הבורים ולהצל האומת ע"ד פה האורה, רק באופן לשבש את הנוסחא הישנה, ולבד כל אלה!

לפסן (ברכות דף ב' ע"ו) תורה

ב) — באור מחקרי ובקורתי ארוך —

מי יתן לי אות ומופת מכתבי קודש אשר זה מציבותת הצורר היה מופלג וחריף כ"כ עד לנצח את דוד במלחמתה על תורה? שוב שנית מתי לאב אותו? הלא כמה שנים היה לבב עם לביאו עבדו ודוד שם מאנו? גם בדלי תוספת רבי החובלים בים התלמוד לא יוכל לסמוך אותו לרב ומורה לדוד, ראה נא במס' יבמות ד ע"ט, ויקח המלך את שני בני נפה בת איה אשר ילדה לשאול את ארמוני ואת מפיבושת וכו' מ"ש הנ"? אומר ר"ה הדבירים לפני האורון כל שאורון קטן למיתה כל שאין אורון קטן לחיים, ורק על בן יהונתן כתוב ויתמול המלך על מפיבושת וכו', ומבואר שם בתוספות בשם ר"ת בגה"ל, אותו מפיבושת היה בן שאול והוא היה רבו של דוד, דאמרינן בפ"ק דברכות שהיה מבייש וכו' ומרסינן התם בלשון מפיבושת שמו אלהו אויש בעל שמו כי מפיבושת בן שאול נקראו אויש בעל בגה"ה, ולא כמו שכתוב בספרים אלהו אויש בושת שמו, בלשון מצינו בשום מקום אויש בושת שנקראו מפיבושת ואויש בושת נהרג בתחלת מלכות בית דוד קודם מעשה הגבעונים, ולכאו לומר דמפיבושת בנו של יהונתן היה רבו של דוד, דאותו לא מצינו בשום מקום שנקראו לא אויש בושת ולא אויש בעל, ע"כ. ומה מזוב אותמה!

אוקי שם המהרש"ל ז"ל את דברי ר"ת אלה? אוקי ראה לקרב את אשר הרחיק הר"ת בשם יבינו? הנה תראה קוראו יקר, אוקי גם המהרש"ל והר"ת ז"ל עשלו ותקרו בגה ולכולם ושאר הדבר בדוחק ובקושי ובשבוש הנוסחא,

לשון (ברכות דף ד' ע"ו) מלבד

ב) – בעור מחקרי ובקורתו ארוך –

מלבד מה שז"ל לא התעוררו כלל הרי"ת והמהרש"ו ז"ל לחקור ענין לו להבדל לבוא ולהתגולל על זה מקובלות בן שאול גם בן יהונתן לשלחו לעקר הריק ולחתן זה בזה ארוב כלפל ותיבדר? הלא אין שום ראי' אף רק אין הדק על זה הגוש שביה חריף ומלפול ומורה לאלף? "ז"ל ומ"ש בהערות.

והנה לצאת מן המבוכה הגדולה לא מצאו החכמי ראש"ש הנ"ל שלה אחרת כי אם להתלוט כי מקובלות זה לא היה לא מקובלות בן שאול ולא מקובלות בן יהונתן רק הלא יליד הדמיון מעולם המשל והמליצה והלא רק כינוי לאוש גדול בתורה חריף ומלפול שמבייש פני תבריו בהלכה והלא ז"ל מאמרם ז"ל במסכת ערכין (דף ל"ב): רבי אבהו כי הוה מלמלי בלשון חכמה, הוה אמר הכי, אתרינן לפמאין ארקיטו לדהבין וכו'. אמרו ליה לר' אלעזר הלמינו היכן ר' אבהו לפון? אמר להו נתיזף במסתורי (ר"ל בנליון) והנגיב למקובלות, ע"כ. ור"ל, לדעתי, כי כאשר רצה ר' אלעזר לדבר בלשון חכמה אוקי ר' אבהו הלק ללמוד לאוזנה חכם מקרסם, אמר בחכמתו כי הנגיב למקובלות, ודות היתה כאמרו לשון חכמה לכנות את הת"ת בשם "מקובלות" ולדרוש את השם ברי"ת לאמר שהלא מבייש פני תלמידו בהלכה... ובדרשות הדרש להרחות התסידות של דוד, מספר מענו אוקי הלא עסק בתורה והלכה ומורה הרבה בישראל, ודות שקלמרמו ומקומות לדבר עם נשים לרחות את דמן, ואשר ע"כ היה מוכרח להות נכנס לחכמי ומעלם לקבל מענו תורה ולהתבייש ג"כ לקשרים מענו ולדות רבה הדרש לכנות את

מפתן (בתחלת בל"ד שיו) תרה

ב) — באור מחקרי ובקורתו ארוך —

המורה הבלתי ידוע לו מ"כ בשם האלחנותו „מקיבלות", ופה הצליח למצוא בשם כזה אחרי שהיה בשנת בימי דוב", עד כאן תוכן דבריו בקיצור, ומ"ש באריכות. אבל החכם הגדול והעמקני הנשמן מהר"ר שמחה רשובן בן-חיל עבדלמאנען (הנודע בשמו המפרסם „שר העבדלאני") ז"ל, בספרו הקר „האסלות" בחלק „אסלת שבה כובס" בל פ"ו הערה ט' לסימן ט' לב 23 הניף את חרב הבקורת הנשמנה על החכם ראש"ש בעל „המקנה" הנ"ל והוכיחו קשה וכתב עליו: „שהתעצל להכניס את מלשונות הגאונים שהיה שבטם גדול בתורה, והתלוי היותו עוקר ליב הדמיון מעולם המשל והמליצה; אבל לא לעב לבשת את דברי הירושלמי הנה פ' שתרה יוחסין, דברים ברורים ומפורשים: „מה מקיבלת בן יהונתן בן שאול שהחזו אבים גבול בתורה ונתן בוד שיניו בו להצילו מידם" עכ"ל. והדברים כבתשם מתחקים עם באר"ר פ' נשא פ' ח'. וכן בתרגום שאול פ' כ"ח הלשון „על שהיה בן תורה". הרי מפורש שיחסו למקיבלת בן יונתן בן שאול גבולת חכמה בתורה" —. ---

... „ובעיקר ישוב שאולתו אשר הרחיב המעיין בה בלשון מדברת גבולות: מאין בזה להם לחכמינו ז"ל הידיעה, כי מקיבלת זה היה למדבן וחריף מופלג בדברי תורה? הנם אם נלבה לזה לרגלי הסברה המשרה, נשכול על דבריהם ז"ל, כי בושר שמרו על איש שנולד בן-מלך, ונתגדל ונתחנך כראוי בבית מלכים, והוא פסח שתי רגליו מקטנותו, שלא יתכן שנתנו לו אומנו ומחנכיו

לשון (ברכות בלא ב"ה) רהבה

ב"ה — באור מאמרי ובקורתי מרוק —

לבלות כל ימיו בהבל ובשבת בטל, כאבל על מטתו, בלי שום עיון רוחני ולמודיי; כי השכל הבריאו מחייב, שבשעה שהיה נמנע ממנו כל פעולה ושמח גופניי, לשבות ולבאו להתעסק בין אנשים במדינות ועל שדי תבונות, שזה מה שראוי לכל בן־אדם גולתו, כו בשעה היתה שרתו פניה ורמונתו שקטים, להעסיק בעיונים ולמודים רוחניים; ואינה לאב עיוני אחר היה לחכ"ל, לפי תעודת מקבדתם, ליחס לו, אם לא הלמוד וההגיון בעיוני התו"ל, העמקה והרחבה עניים בכולאו בה?! עי' למעלה הערתנו הא'. ובאה השכיל ליחס באלילת סמרם הנבחי, העלייר חסידותו של המלך דוד ע"ה, כי למד אות הרב הנה אלוף לרשות, אשר בזה הראו גדל ענותנותו, שלא הרגיה מלשאור לקח והראה בדברי תורה, גם מפי אויב ומבזה מנער, שפל אנשים בעל מום רד ומקושר כאהו, אשר אין לו תמורת אדם לשבת בית מלכים, ובכ"ג קרבו המלך החסיד הנה, להיות מאוכלי שולחנו, עד שהרבה חסידותו היה נכנע גם לקחת תורה מפיו ולהתעסק עמו בכל הרשותו, כפי סגנון המשל החיבותי שהתחול בעל המאמר בו! אם לא ברגש עצום יקרבו כל אויב נבון על המלך הנה: חסיד הוא בכל מנהגיו! מה שלא היה חדוש כ"כ אם היו מיחסים לו המנהג הנה, עם עיריאו הישורי, הרגול להקרבו בפיהם ג"כ: רבו של דוד". עכ"ל בקיצור מ"ש. —

(המחבר)

לפסח (ברכות לפ"ה ע"ו) ליהרב

אומר רבינו יונה אומר רב סתורה אומר רב הונא: כל שהקב"ה חפץ בו מבכיון ביסורין שנאמר (ישעיה נ"ג): "וה' חפץ דכאו החלי". יכול אפילו לא קבלן מאהבה? תל"מ (שם): "אם תשים אשם נפשו", מה אשם לדעת, אף יסורין לדעת. ואם קבלם (עליו מאהבה) מה שכרו? (שם) "יראה זרע יאריך ימים". ולא עוד אלא שתלמידו מתקיים בידו, שנאמר (שם): "וחפץ ה' בידו יצלח". פליגי בה רבי יצחק בר אבדו ור' אחא בר חנינא: חד אומר אלו הם יסורים של אהבה כל שאין לבם בטול תורה, שנאמר (תהלים צ"ד): "אשרי הגבר אשר תיסרנו יה ומתורתך תלמדנו". וחד אומר אלו הם יסורים של אהבה כל שאין לבם בטול תפלה, שנאמר (שם ס"ו): "ברוך אלהים אשר לא הסיר תפלתי וחסדו מאתי". אמר ליה רבי אבהו ברבה דרבי חייא בר אבין: הכי אמר רבי (חייא בר) אבהו אמר ר' יוחנן: אלו ואלו יסורין של אהבה הן, שנאמר (משלי ג'): "כי את אשר יאהב ה' יוכיח", אלא מה תלמוד לומר "ומתורתך תלמדנו?" אל תקרא "תלמדנו" אלא "תלמדנו", דבר זה מתורתך תלמדנו קל וחומר מלן ולדין, מה לן ולדין שהלא אותם מאבדין של אדם ולא הם לחירות, יסורין שמרקין כל גופו של אדם על אותת כמה וכמה הוינן דרש ר"ל דאמר רש"ל שנאמר "ברית" במלח, ונאמר "ברית" ביסורין, נאמר ברית במלח דכתיב (ויקרא ב'): "ולא תשבית מלח

לשון (ברכות על הדת וכו') תרכ"ב

ברית", ונאמר "ברית" בנסרין בכתוב (בבריא כ"ח): אלה דברי הברית", מה "ברית" האמורה כאלה, אלה מאתקת את הבשר, אף "ברית" האמורה בנסרין, נסרין מאתקין אזנותיו של אדם.

והנה מהרש"ל ומהר"י פינטו פירשו כוונת הש"ס הנ"ל הכי: אזל תקרי תלמדנו [הדלת בסגול] אזלו תלמדנו [הדלת בצירי], והמתלת בבדם נהליתו דלו גו דרק דרשת רבותינו ז"ל כי כל דבריהם בנויים על יסודי האמת והדרי התכמה והמדע, ומשבלים פנינים מעמקי יאי חכמת הלשון, כן הם כל דבריהם, וכן המה גם בדרשת האזל תקרי, שכוונת חכז"ל במה שאמרו אזל תקרי אינה לשנות קריאת התבה רק לפרשה באופן הי' כתוב כך בעור פירשהו ובמו שכתבנו בפתיחה באריכות, וכוונת חכז"ל בדרשה דתלמדנו הנ"ל הי' בעור נבאר בסיתא דשמיא, ובאו: יבאר שהכנו להנסתר [דריסטר פיטרגיון] מלוין בנון בגלה עם ון לגבר ועם הא"ו לנקבה, כמו תפקדנו, תפקדנה, ובעור הוא בריאו בהק קריאו אזלי הגבר אזלר תסרנו, ובפירושו בסיפו בהק קריאו והיינו במה שכתב ומתרתק תלמדנו פליגי האומרים בלשון, בתרוייהו סברי דהכנו נד מרה על הנסתר, אזלו דפליגי בשנין המבואר בסוגיו והיינו: דמאן דאמר דמתנאי יסרין של זהבה הוא שאין בהם בטול תורה מפרש לקריאו הכי: אזלי הגבר אזלר תסרנו יה

לשון (ברכות דף ה' ע"ב) תרבה

[אבל בתנאי, שאותם הגבר שנאמר עליו אשרי הגבר, אותה השעה] מתורתך תלמדנו, היינו שיהי' לו בטול תורה ע"י הנסורים, ולפ"ז הכוונה בד' קיום על הגבר הנעבר ברוחו דקריאו; ור' יוחנן סבר דאע"פ שגם בהם בטול תורה יסורים של אהבה הם כמו שלמדנו מק"ו מלן ועין אולו שלבאורה קשיא על זה מקריאו ומתורתך תלמדנו, על כן אומר ר' יוחנן דפירושו דקריאו הפי' הוא, דהכוונה בד' לאו על הגבר קיום, כי אם על הענין והדבר הנעבר ברוחו דקריאו, והכי פירושו דקריאו: אשרי הגבר אשר תיסרנו יה, [והיינו בכל ענין שתיסרנו אותה ה', אף אם גם בו בטול תורה, מכל מקום אשרי לו נאמר עליו, ודבר זה עצמו, והיינו שאע"פ רצוי לומר עליו אשרי, אותה ה'] מתורתך תלמדנו, והיינו מאה שתבא בתורתך בלון ועין, בזה למדתי זה הדבר [לגם באופן הנעבר הם יסורין של אהבה] והכוונה בד' על הדבר הענין שנעבר ברוחו דקריאו קיום, דגם על זה שייך הכוונה בד' בלשון נפר [ותרגם: אונך דיסרין גרונדיאטף לשהרטעדס דאו אונך דיינר תורה], והמכוון פשוטו הי' כתב ומתורתך תלמדנו [הגלה בלבורי] שבזה היה הכוונה אחה על רבוים המדברים בדבר [שרטער פערגיון אין דער משהר-צובל], כי הקריאו כדכתב אחה על זה בלו שנוי בתנועה והקריאה כלל וכלל. ונראה שרש"ג ע"פ מבדל דברי הש"ס כמו שבארנו, וכזה מדייקים בברור היטב, שכתב וגו' דבר זה, שאשרי אדם תיסרנו י', מתורתך תלמדנו, כלומר מתחיל אינו לומדין אותו אלא הרי שכלל בתורה מעשה כל מה שכתבנו לעיל."

(ה"קריאה באמת" מאת הרב התפא ישראל בעל הלוי באמבערגער)

לקמן (ברכות דף ה ע"ו) רהב

ואומר ר' לוי בר תמרו אומר רבי שלקיש: מאי דכתיב (שמות כ"ב): "ואותנה לך את לוחות האבן והתורה והמצוה אשר כתבתי להורותם?" – "לוחות האבן" אלו עשרת הדברות, "והתורה" זו מקרא, "והמצוה" זו משנה, "אשר כתבתי" אלו נביאים וכתובים, "להורותם" זו גמרא, מלמד שכולם נתנו למשה מסיני. –

ק"ל לדקדק למה מפסק הכתוב לומר תחלה משנה שהוא תורה שבעל פה ואח"כ נביאים וכתובים שהוא תורה שבכתב? וי"ל לתרץ לפי שעיקר תורה שבכתב היא התורה שנאמרה מפי משה רבינו ונביאים הוא כמו פירוש, כמו שאנו כמה פעמים בגמרא עד שהוא ישע' ופירשה וכן עד שבא יחזקאל ופירשה וכן כתובים אנו. בליבא אינו כתוב בכתובים אלא רמיזא בלבד ואתא רק בתורה נכתב בחומש והם פירשוהו וכמו כן המשנה היא עיקר תורה שבעל פה והתלמוד הוא פי' המשנה מחוץ נבוא מקור דינו המשנה, לכן מרמז הכתוב תחלה שני העיקרים מקרא שהיא עיקר תורה שבכתב ומשנה שהיא עיקר תורה שבעל פה ואח"כ הפירושים הם נביאים וכתובים פי' למקרא, ואח"כ תלמוד פי' למשנה כנ"ל. וק"ל. –

(ס' ברכת ה' הה' בקדושה וברכה" מהגאון ר' נפתלי הכהן ז"ל)

לקמן (ברכות דף ה', ה') הרבה

רבי יוחנן חלש, ואול לגביה רבי חנינא; אמר ליה: תבעבין עליך יסורין?
אמר ליה: לא הן ולא שכרן! אמר ליה: הב לי ידיך, יהב ליה ידיה ואוקמיה!
ואמאי [לא] לוקים רבי יוחנן לנפשיה? דהא רבי חייא בר אבא חלש ואול לגביה
רבי יוחנן ואמר ליה תבעבין עליך יסורין? אמר ליה: לא הן ולא שכרן!
אמר ליה: הב לי ידיך, יהב ליה ידיה ואוקמיה! ולוקים אנא לנפשיה? אמרי,
אין הכא חלש מאיר ושמו מבית היסורין. רבי אלעזר חלש, ואול לגבי רבי יוחנן;
חזיו דהוה קא גני בבית אפל, גליה לבריה ונפל עליה! חזייה דהוה
קא בכי רבי אלעזר אמר ליה: אמאי קא בכית? אי משום תורה דלא אפשת?
שנינו אחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיכוון לבו לשמים! ואי משום מזונא?
לא כל אדם זוכה לשתי שלחנות? אי משום בני? דין גרמא דשלא הוה
בעי? — אמר ליה: להאי שפרא דבלי בישא קא בכינא! אמר ליה:
על דא ודא קא בכית, ובכי תרווייהו! אדהכי והכי אמר ליה: תבעבין
עליך יסורין? אמר ליה: לא הן ולא שכרן! אמר ליה: הב לי ידיך, יהב
ליה ידיה ואוקמיה! . —

(כ"ה גירסת הדפוס ויש שינוי, וכגירסא אחת)

מ ט ת כל קושיות אלו מתמוקמים להמן: מה היה לשלשה חכמים ולבקש
רחמי יוחנן, רבי חייא, ורבי אלעזר; אולי עלו בקשת לומר: לא הן ולא שכרן?
הלא ידוע בטבע מקומות שהלבטים המתקבלים מהם יסורין של אהבה, ומוק
להרבות שברם לעולם הבא בהק שלבדו דהנו אלעזר בן שמעון בפרק הפועלים,
ומלבדו דרבנן הקדוש, ומדוע לא רצו החכמים הללו לקבל יסורים בעולם הזה? *

---

*) הרבה.

ולפלא מאוד דברי המהרש"א ז"ל כי אמרי שהקשה בזה ויאמר בזה הלשון:
הינו הכא דלוכמו בטול תורה דהוו יסורין של אהבה, אבל כל הקהל שלבדו דהאי
מאיר דהוו חלשי כל כך שהיה ביסורין שלהם בטול תורה כשאמר דהוו שרחכים לקיים אותה;

ומכל

לשון (ברכות דף ה, ב') לרבים

ולפק קיימרי בלו הן לחו לברן" וכו'. ואנכי לא נבטח להבין אות בדאת,
הלא רבי חייא בר אבא אומר רבי יוחנן בשם אלעזר בן עזריה ואומר מפרש לדל
מנה, כי אלו ואלו נסרים של אהבה הן, ואפלו נסרים שיש בהם בטול תורה הרי
אף נסרים של אהבה, כי בא לפלוג על ר' יעקב בר אידי ור' תחיו בר חנינא
אשר הב אומר: כל נסרים שיש בהם בטול תורה אינן נסרים של אהבה, שנאמר:
"אשרי הגבר אשר תיסרנו יה ומתורתך תלמדנו". ותב אומר כל נסרים שיש בהם
בטול תורה אינן נסרים של אהבה, שנאמר: ברוק אלהים אשר לא הסיר תפלתי
ומסדו ממני", ועל מה נבא לחלוק לומר: כי אלו ואלו "כל אף נסרים שיש בהם
בטול תורה ובטול תפלה נסרים של אהבה הן; שנאמר: "כי את אשר יאהב ה'
יוכיח" הרי מפרש בלו סמך כלל כי רבי יוחנן סובר כי נסרים שיש בהם בטול
תורה הם אף נסרים של אהבה, ועל מה אנו סה לא הן ולא לברן? אינק שאת כבודו
את המאמר בדף אחד, אתאהב!

לשון (ברכות פ"ל ה,ז"ה) לרבה

חלק מכל אלה אני נכון להודות בדיוק מה נכנס במלשינות, הבה לי יבוק?" הנוסח מזמן היו סגולה מבבריים הנעלמים? איך קלה לאחוב מה מסיים "אין חבוש מתיר את שמו מבית האסורים?" הלוא בטח לוו הוו "נגלו קסמים לחברת חבר ובמה הקנים ואחב לחברון?" הלוא בתשובה! ומה שיעבק בדה "אין חבוש" וכו'? הלוא תנקיבו המלך בחלוו מפורש אלו הקרוו "ויסב תנקיבו פניו אל הקיר ותפלל" ולב נשבר ונבבה אלהים לוו תבנה. אלק קרוו יקר, אחרי אנקדים לפנק מוסר אחב מהר"בם ז"ל ואחרו לפנק כל הספקות.

הר"בם בספרו "מורה נבוכים" חלק ג' פרק י"ד אחרי אשר הבוו שם בדאות בני אדם בהשגחה, יבבר במרשלת הבבריים על רוב הסבר הקרוב בתבל, מראת הלבקנים ומלות הרשעים, ומאריק שמה כמה השגרות מהמתפלספים מכל אחב ואחב לפי שטתו, מבוו כת אחת הנקרוו "מעתזילה" האומרים שמסרו הלבעו בעולם הוא על לבד ההטבה להרבות גמולו בעולם הבוו, וגם האוש המנוקה מעון יכול לסבול יסורים ומנעים על לבד ההטבה שהשית, והר"בם ז"ל מבאר ברמבה תבונתו, כי בדעת תורתנו אינה כן, רק אנחנו מאמינים שכל אלה המקרים המנעשים הם כפי הדין לשלם לאוש כפי מעשהו, והשם תעלה לו מעון ומדול, לוו יעניש אחב מעט בשביל להרבות שכרו, אולוו יעניש את המחוב והרשע לעתיד, ולהו כתב בתורת אלה רבנו זה כי הכל נמשך אחרי הדין, ואל זה הדעת נמשכו דברי האון חכמינו ז"ל שאמרה תמלאים אומרים: "אין מעמה בלוו מטאו ואין יסורין בלוו מן", ואמרו: "באמרה שאבדם מובדין לו", ומאריק שמה עוד בארוך לשונו ומסיים בזה הלשון: ומל זה הדעקר נמשכו כל דברי הבם, ובוו מדברי החכמים ז"ל תמסרת אחת שלוו בואב בעמה שכתב בתורה, והוו מאומר בקצתם "יסורין של אהבה" והוו שלפי זה הדעת אפשר שמולו בואבם מכמה מלוו פשע בקדם אבל להרבות גמולו, וזהו גם דעת כת ה"מעתזילה" אין פסוק בתורה לזה הדעון אבל הקשרק לענינו.

והנה עפתחו ענינק אמי, לראות ברור מאין יבוו לכמה מחז"ל, השטה הנמה מדין יסורין של אהבה? הלוו הוו שטת ה"מעתזילה" אולר המוחה

לקוטן (ברכות פל"ה, ז"ה) רחמה

קוראים זאת: "תוספת אחת שלוש באה כתנה בתורה", ושאר רוב הגלי, לא האמינו בזה מאומה באושר שהיו נגד הבית והבאים; ולפי זה נקל להבין אונק רבי יוחנן ורבי חייא בר אבא ורבי אלעזר לא חבאים מפורסמים לא האמינו כלל בבית המקדש", ושאר על כן בבאו רבי חנינא לרבי יוחנן ראהו שוכב על ערש דוי מבלי דרוש סמי רפואות, שאולהו בהשכל: "חבינבין עליך יסורין?" אולי גם אמה מבת המקדש" האמינים ביסורין של אהבה ולכן אין אמה מבקש רפואו לרפואתך, כי טוב לך לסבול בעולם הזה ורק להרבות עליהם זה לשרק לעולם הבא? ובאושר ענהו ר' יוחנן בדרך לעג: "לא הן ולא שכרן!" כל אינני מאמין בזה כלום, אמר ליה: אל" "הבי יפיק" אתאול (להבים על גיד הבשר) לראות את מלאתך ולהקיאתך מ" רפואות מן מתתך, כי רבי חנינא הה חבא כמאמרו במסכת חולין: "לא שאולני אדם מעלה על מבת פריבה", ורבי יוחנן נתן לו מיד את ידו ונתקבעה על הבריאות מ" סמי רפואות עם חבאת הרפואה.

ולפעמים באושר הגמרא הלק ומעלה למה לרבי יוחנן לקבל רפואה מרבי חנינא הלא הלא בשלמא שלה רפואה לרבי חייא בר אבא* על זה בזה מתקה נבונה: אין תבלש נגד. כי כל רפואו לא נוכל לרפואות את עצמו בעת חלוי ר", כי שמו מבולבל בעת מוכשר אד לעמד בכללי חכמת הרפואה; ומה שבאו רבי חייא בר אבא אמר ר' יוחנן לפעמים ולאמר: "אלו ואלו יסורין של אהבה הן" לא היתה כוונתם כי הם באים על הבאבת בלא חטא ופשע, כי לא האמינו בזה כלל, רק באו למקור לאומר, כי גם יסורין לא בהם בטול תורה ותפלה הלא ענין גדול ונאהבה לפני השי"ת; ולמה בקל ואומר אלן ואין מה שלא ואין וכו', וגם יסורין באו אלה נוכל לכנותם "יסורין של אהבה" לא על הכוונה בבעת המקדש", רק על בעת התורה ורבה הגל, ואולת ומעבת לזה הלא סולם הגמרא והיינו דאומר ר' לוי ואומר ברית בעלת ונאומר ברית ביסורין, מה ברית האמורה בעלת עלת מתעקר את הבשר, אף ברית האמורה ביסורין יסורים מתקין אונאתם של אדם", הנק רומה ברור אוק ושבל ר' לוי לאומר "מתקין אונאתם של אדם" ונאמר לא

(*) ורבי יוחנן היה בקי גמ" בחכמת הרפואה כבאמור במסכת נדרים דף ל' רבי יוחנן בתן נבל מקראים הרפואות הלו.

לשון (ברכות בלה ה, ע"ב) לרבי

האמינו כי הש"ית ובאהבה נפש לבקש על תנת להרבות לו שבר לגולת הבזון, רק האמינו אשר ולכל אוש לסבול יסורים בקשת ומרמת, ולו בעבור תיאוריו ופשיטו והם מאמרקין אדנותם, ולו באולו במקרה מרוד הנהגת באהבה ומשמה ולו מלגנים ופחים, כאמור זה הלוש ר' תנינו הרופאו: הכל בגבת שמים חוץ מלגנים ופחים" ומ"ל מחמת שהמה מאמרקין כל גופו של אדם ומתולל לו השי"ת את אדנותם בקל וחומר מלן ומלן, ואף כי הלו הת פושר בדבר, זה נכון להאמין, והזה ילהו לנו כל המאמרים מבוררים בשמלה, בלי כל ספק כלל. — *)

ובמרולת הדברים לו אומנו מלהאר מ"ל על הפלגת הלשון: "לעוה לברשה ונפל נהרגו!" אשר שמחת כמה מהבדרשים ארוק אולים ומפלגים בזה בדברים הלוקים למלוה תלבי המוסר גם משבים לוגקים כולו, ומשר הלומת הלו כפי פרש"ל שהיה בשרו מבהיק שהיה עבד אחר כושר מאר אינו ההשבר את הפלגים, ובלשון הזה אמרו "נפל נהרגו!" כאשר נראה שאוש לשון כזה מ"ל הכתבמ בלא סה בזה הלשון: "חומרו בהתבון בלוהיו אמרו לקמה בדרכו ו כו' בהבדי בקרו מאו ליה אנלי בדמו נפל נהרגו הם בעבו!" וכו'. ופה מוקן לכל לבות לשונם "נפל נהרגו" כי הלו לשון מלילה בהפלגה ומון גם לבלו הבדוש והרמב להטול בולת בדשותם בקן כזה אשר לא יגבלו מהם אפרמו המוסר ומלבדם מלמדים; כן גם כמון הלגנים בגל הלשונה שם לאמר כי כ"כ היה מבהיק בשרו של רבי ומחנן עד כי נפל נהרגו בגמ אפל! ונפלו לרגולת מלוקת בלבות הבדרשנים, בספרים מבהלים נגנים הלפאר, ושארו המלות ומומנו בעוד כי גם מלוקם מאומרי חכ"ל ולהומים מבדי פשטם, ועמוק הלו כי המאמרים פשטים קרובים מל השכל**, ובלו לקבלו בדרכם לבנות להם המלה מגולמת לבדוש מלהם כמשל לבבם, הגם שמלוקם מאומרי חכ"ל מקבלים בשלם מלפן מלמרות בדשותם. והבדרים ברורים. ——

("הפרשה" שוולגים)

---

*) הערה

לפי המבואר לעיל מלה שפר ומעלף על נכון בקושר המחלוקת ב"ל שהקשה למה גבי רבי חייא לא הקשו ולקבל רבי חייא לנפשה? יש כי כך מל ר' יוחנן שהה רבוא כבי ברבואות ב"ל ומכון לקושר למה הה ערוק לשפרת רבי חנינא לתקומו מ"ר רבואות מעטה הלו הלו בעצמו הה כבי ברבואות? אבל מל רבי חייא לא ומכון לקושר ולקבל רבי חייא לנפשה כי הלו לא הה רבוא כבי ברבואות. (ומשם מהלה מלרוף מ"ר פפל.)

(הערת המגה)

לקסן (ברכות דף ה, עמ' ה)

** הערה)

החכם שיושלם בעל "האפרת" מתפלא על הברעגנס, שהם באומרים פשוטים קרובים אל השכל, כמו באומרם כאן על דבר רבי יוחנן "גלייה לדרעה ונפל עפרו!" הוא לדעתו כתפל לבבם בדברים שונים? אולם באמת יש להתפלא על פלגותם, וכי דבר זה, שרבי יוחנן גלייה לדרעה ונפל עפרו הוא דבר פשוט וקרוב לשכל? הרי שאמת הוא שרבי יוחנן היה עשה תאור ועשה מריחה שבשרו היה מבהיק מאוד כפ"רש"י ז"ל בכל זאת, אולם הדבר הזה כל כך פשוט וקרוב לשכל שבפיו היה מאיר את בית אפל של רבי אלעזר! וכי באמת הוא דבר טבעי שאוכל עשה – יהיה אור מאיר יפה שבאולם – מאיר בחשכה? ואם שבסיפורי נפלאות הטבע נמצאו שקרה שאדם נמצא הפיל מאיר בחשכה! הרי גם היה ענין אחר לגמרי, כי האנשים האלה הנו מחוננים מטבע תולדתם בכמות מרובה מאוד החומר המאיר בחשכה הנקרא "פוספור" הוא מאוד הנפוץ הנקרא רוזפורס אולי שהיה בהם כמות מרובה מכל האלעקטריציטה כנגד שלש גם בעלי חיים ובמדבר קטן (פשר קדשיר, פשר פורק) שמפלגים אור בלילה; אבל הכוח מופלא הפלאו של רבי יוחנן כי מ"מ עפרו לבד שבשרו היה מבהיק כל כך עד שבאור גלייה לדרעה ונפל עפרו! וזהו חוקי לדרק הטבע כי אמדרק הטבע הולכי לאור בחשך ואיך יום באמת יש בכח טבע הולכי לאור בחשכה ומבלא אולי ברבי יוחנן שהיה יפה מאוד שבשרו היה מבהיק בעצמו, ויש להתפלא למה לא נפל עפרו בכוון לבית כמה אלעזר מלפני פניו כאולם חכמת אדם תאור פניו? הענק רוזה קראו יקר שהבדרים הולכה אנעם כל כך פשוטים וקרובים אל השכל בהחלטת החכם שיושלם! ואולם שבמסכת כתובות (דף מ"ה) מסופר כאן הפלאו הזה על חומרו ועשה אבוי: "בהדי דקמו מחוו ליה אוגלי ברזיו ונפל עפרו בדי פיניו!" אולם הענין דומה לשאוה כי עם לא מסופר שעשה הפלאו הזה בבית אפל וזה מובן מאליו שבית דמנן של רבינו לא היו שם בבית אפל וגם טרם שנלתה נרזה היה כי אורה בבית דמנן של רבינו ולא לאורה הם לריכים לכן מובן מאליו שאור זה רק בדרק גדולתו והמעלה להמליץ את רבי יפיה

ליקוטים (ברכות דף ה' ע"ב)

שכל כך נתרגשו ונתפעלו מיפה שבשרה היה מהיקר כל כך עד שנדמה להם כאילו נפל מהרקיע בבי דעתו! לו כן כתוב אולם רבי יוחנן, כי כתוב יסופר שרבי יוחנן "חגייה לרבי אלעזר בקול רם בבית אולם גליה לדרשה ונפל מהרקיע!" ואם דבר בלתי מצוי כי אין מסגד חופש להאור בחשיכה, לכן סרו הדרגנים ובדק הפשט, והלכו בשביל הדרש והרמז והסוד, כל אחד לפי רמת מבינתו ושאר המעלות ח"ל; ובזה סרו כל הפלוגתות מעל הדרגנים השונים, אשר התפלאו איך הם החכם שאולמים, כי באמת הקדוש הגלה לפני שחתם החולני, הנה מופלאות מאוד ומאמרים דרשוני. — בכל זאת, האמת הוא כפשוטם גם הדברים, ואין מהלכים להכנס בהם סודות ורמזים, רק לבוק להבין את הרמזון שבהדברים, ולא להתעכב בפשטות חומר העולם; כי כלום נמצר רק בדבק אמונתו והפלגה, כדרכם ז"ל לעגם ולהפלגם לשמות רמזים בלב הקוראים דברי הם". ומפורש דמאבדות הכנו הלה: רבי יוחנן הלק לבקר את רבי אלעזר בחלון ובבואו מלאו שהיה ישן בבית אפל רבונם לומר בבית שלו היה מאיר כל לרבו ואין כי היה אני מאיר ולא השמש יבא לבית ינקה עם הרבה חלונות ואם בקרוא בית אפל (או בנקל הוא) לא שהיה זה הנשמה בלולה ורבי אלעזר היה ישן בבית חשוך ומשם כי בטח לא הלק רבי יוחנן לבקר את החולה בלולה דהנה אמרו ח"ל במסכת נדרים (דף מ"ג) אמר רב שלת בריה דרב אבדמי: לא לסמר אונש בקברו לא בחלת שמי קאימנא דידאי ולא בחלת שמי בתבינתא דידאי, כי היכי דלא נסח דידאה מן רחמי; בחלת שמי קאימנא רוחאי דידאה, בתבינתא תקנף חולשה ח"ל. הנה רואה שאנף בשלש שעות הראשונות מן היום אין לבקר את החולה ומכ"ש בלולה מאש, כי גם בתר טראמו, למה אנו מבקרין בשלש שעות הראשונות מן היום המאוכנים להלולה? משום דתקנף חולשה ומכ"ש בלולה שאינו מתגבר החולי ותר נסח דידאי מן הרחמים. לפי זה לבאורה אינו לומר, שלא הלק רבי יוחנן לבקר את רבי אלעזר בלולה, כי לא יעשה רבי יוחנן נגד הדין, וכן לא הלק אלא בשלש שעות הראשונות המאוכנים להלולה, ורק בשעות האחרונות של היום, שאינו השמש מאיר בתקנף ומנוגד, ובטח גם בית רבי אלעזר, היה מאיר באור

לשון (ברכות דף ה, יב) לתהא

השאל שנרה דרך התלונות וגלוי שלו היה הבית מאור פו לרבן ראוי בקבר רק באור בהה וזו יש אשה תלונות וזו יש וינה טרה ואחרת מונע אור השאל מלבנות לבית לו שהיה ישן בבית תשוק מאש, ונהנו אומרים: "תנייה בהה קרי ענו בבית אפל!" והוא רק הפלגה וגזמות. —

וכן מה שאומרו על רבי יוחנן: "גלוה לברזה ונפל נהריו!" הוא גם כן דרך הפלגה וגזמות כי אין אשבר הנפש להאור בחשיכה כ"כ; אבל יין שבלוו בה היה שם אדם אור השאל ביותר הרבנו לשל, לגזמא ביותר גלה רבי יוחנן ברוחו שהיה בזמנת מבהיק מאוד ובהשכרות אדם אור השאל שהיה שם נפשה כאלו נפל נהריו! כמו שנפשה לו שהולך בחוץ בלול חרגל בית אשר השלג יכסה ארץ, שנפשה שהשלג מאיר את חשכת הלילה, ובזמנת לולו אור הלבנה או אור הכוכבים שמאירים בלילה לו היה לובן השלג לבדו, ואפי' שהא מבהיק מאוד, מרגל כולם להאיר את חשכת הלילה, ורק אי שבלוו בה אור הלבנה או הכוכבים אפי' שאירים אדם, בזו לובן השלג המבהיק מאוד לחנך את אורם ונפשה כאלו השלג מאיר, כן הוא בענין דנן, יין שבלוו בה היה אדם אור השאל בחזק על רבי אלעזר, לגזמת כאשר גלה רבי יוחנן את ברוחו חיפה וברה כחמה הבבקה לנגד אור השאל ונפשה כאלו נפל נהריו!

ומה שישאלנו: למה לו נפל נהריו איך אופה פניו של רבי יוחנן? הנה השאלה הזאת בלשה יש לשאול גם על המשבר על חומות אשר אבוו למה לא נפל נהריו אופה פניה? אלא האמת הוא כי אור הפנים ודם אי שנפשת השאל ויין שהפנים מגלה תשוב, לו כן בשר הברוך שהוא מכוסה ונגלם מדיני השאל לגזמת הוא מבהיק ביותר שמת ויתר עד כיבוד בנסיון.

לכן אמרו: גלוה לברזה ונפל נהריו! ואינם בנה שום נשמת חוף לדרך הדרך רק כל זה נאמר בדרך גזמות והפלגה!

(המחבר)

עתה

לשון (ברכות כ"ט ע"ב) תרה

עתה נשאר לנו רק להבין תשובת רבי אלעזר לרבי יוחנן על שאלתו:
"אמאי קרו בכרת?" אי משום תרה? --- אי משום מנוני? --- אי משום
בני? --- ותשובה: "על הראי שופריה בבלי בעקריה קרו בכרת"!
ובתוס' על תשובתו זו מתמהים כל המפרשים והבעלים: למה על "תרה"
"מנוני" "בני" הבברים המתר יקרים ומשובחים לאדם אין בכה, ורק על שופרא
דבלי בעקריה בכה? ורבי יוחנן בעצמו תשובתו זו הובה לבקרון ואומר:
"על דאי לדאי קרו בכרת ובכי תשוויהו!" היתכן שבכו שני חכמים גדולים
על נוסח הגוף הלא שקר הוא והבל הוא? ובאמת מבני הברכת שוב באמר
זה - לפי ההשקפה הרגילה - עצבו המפרשים והבעלים את הפשט הפשוט
ולכן בבדק הבדק והרגע והסוד (ביאור המאמין המחבר במפרשים). אבל כל
המאמין באמונת חז"ל בשלמות לב וברכת בקרת נאמנה לא ימלט שקר ומרגוד
לרוחו הסודר ולא ירוו בברהבים את לשוננו להבין את הענין לאשורו עפ"י
הפשט הבשוט וההגון הוא; ובאמת יש להתפלא על פלוסופיה שהתפלאו
לאה בכה רבי אלעזר על השופריה דבלה בעקריה? הרוח יכול אדם שיש
לו נפש יפה ואינטיליגנטית מרגשת יקרת ומעלת הוספי, הרוח יכול אדם כזה
לעלר ברוחו מלבכות על נוסח גוף האדם שבלה בעפר? וכי יכול אדם
כזה לעמוד על רגשת נפשו ולא ישתן מכאיב לב כמלילת החכם הבדרשה "לא
מפני בחונת עולם" (פ"ג) אנוש לנגיה בעמלנה מלקיות מתוקרת ה' אמר לשכן בעפר?!

לפיכך הנני להביאו פה את דברי החכם והפילוסוף הגדול
מלהמ בן לבון כפולה הכתן פרינס בספרו העקר "פרנס אינים" מה שכתב על זה
להבין את הדברים עפ"י הפשט הפשוט ואם בכי השני החכמים והעבדשים
על נוסח הגוף שבלה בעפר לבדו מאד ויש מקום לבמיאמר ואין להתפלאו על זה!
וזה לשונו: "כראה דבר מופלא ותמוה שה' חכמים גדולים בוכים לרת
שנעשה אז מהם לאות על נוסח הגוף מנאבד בקבר, וכבר אומר שלמה בחכמתו:

לשון (ברכות כא ה, יב) רהב

"שקר הון והבל הוא יופי?" בדרך קריאה המובטל שהיופי נחלק לג' מינים ע"פ הבטינלי" Bettinelli בספרו על בריאת: המין הא' הוא יופי הקומה, המראה גבוהה ונאה. המין הב' הוא יופי הלבוש המראה במיאות האדם בפה ובלחיות ומרות. המין הג' הוא יופי הצורה אשר הכל יש חלק, והחלק יש הכל, וחלק יש חלק, כולם הם במדה המשקל ובמשרה, שאיהם אין להוסיף ומהם אין לגרוע, ובזאת היו הקדולה שבמיני היופי, הקומת סיון מובהק שהלב והמוח הם בתכלית הטבת! פולוסוף אחד אומר: שהיופי היו אמת שלום לאדם עם חבריו. והווריאו" חכם גדול בלטפתגם, נתן לנו ראונה בחכמת ע"פי דברי הימים של מדברים ושבים, שהשכל וגדולת האדם ברוחניות בהיו באומות במשרה על היופי, ובפרט על יופי הצורה. ברור אני מלמד, שהנשים הם טובים, והמבוגרים רעים; ובאמת המבוגרים הם מלאים קניה על הפנים, והקניה הרוע לב, הם דבר אחד בעצמו.

הכלל הגדולה, אמת היופי היו במשקל עם הטוב הרוחני על הלב, אינו שהו ודבר כנה לברכות על היופי שנאבד, לפי שהיו נבדק עם נפש הטוב ועם הרגשת החושים במדרגה הגדולה מהשמות. ועל זה אומר דוד המלך ע"ה: "יפיפית מבני אדם הולכן חן בשפתותיך על כן ברכך אלהים לעולם!" ראה הכן קריאו נדים אלת "על כן" שלומדת לנו שיופי באדם היו ראוה גמורה וסבה נשרה לקבל ברכת אדון הכל, אם כן הרוח והנפש באדם יפה, היו בתכלית הגדולה. עכ.—

לפסן (ברכות דף ה' ב') לרבה

רבי אלעזר חלש. שאול לגביה ר' יוחנן, חזיו דהוה קיו גני בביתא אפל.
גייה לדרעיה ונפל נהוריו. חזייה דהוה קיו בפי ר' אלעזר. אמר ליה:
אאיו קיו בביתא? איו אשום תורה דלו אפלתא? שיננו: אחד המרבה
ואחד המאעיט ובלבד שיכוין לבו לשמים. איו אשום מגני? לא כל אדם
זוכה לשתי שלחנות. איו אשום בני? בין גריאיו דאשיריעה ביר. אמר ליה:
להיו שקריו דבלי בעשריאו קיו בבינתו. אמר ליה: מל דאו דאיו קיו בביתא
ובכו תרתייהו. אדהכי והכי אמר ליה: חביבין עליך יסורין? אמר ליה:
לא בן ולא שכרן. אמר ליה: הב לי ידך! יהב ליה ידיה ואוקמיה.

לשון (ברכות דף ה' ע"ב) רהב

רבי יוחנן חלש, שאול לגביה רבי חנינא, ואמר ליה: "חביבין עליך יסורין?" אמר ליה: "לא הן ולא שכרן." אמר ליה: הב לי ידך! יהב ליה ידיה ואוקמיה. ואמאי? לקיים רבי יוחנן לנפשיה! דהא רבי חייא בר אבא חלש ושאול לגביה רבי יוחנן ואמר ליה: חביבין עליך יסורין? אמר ליה: לא הן ולא שכרן." אמר ליה: הב לי ידך! יהב ליה ידיה ואוקמיה. וליקום אינהו לנפשיה? אמרי: אין חבלא מתנר אתר עלמא מבית האסורין.

עלה לגביה ר' חנינא. אותאו בואמאו (מט, א) דרבי חנינא היה רופא ונכנס לר' יוחנן לרפאו אותו. ובאותו נתן לו רשות אמר לו הב לי ידיו כדי שיטב ויבדוק אותו ותבונן במחלתו ונתן לו סמי מרפא ורפאוהו. גם ר' יוחנן היה רופא כבמשאר בואמאו (פב, א) ולכך נכנס לרפאו אות ר' אלעזר ור' חייא בר אבא. ולכך מקשה הגמרא ולוקמיה ר' יוחנן לנפשה, שהיה לו להשתמש בעצמו ברפואות ומשני באין חבלא ואי' פלוגר גם הרופא כשהוא חולה צריך שיכנסו רופא אחר. יפני שהחולה בעצמו אין בדעתו צלולה עליו כל כך לסמוך על רפואותיו.

(ס' "פרשת מרדכי" מהרב הגאון מהר"ר אליעזר מרדכי בר' צבי זל אולטשולער)

לשון (ברכות דף ה' ע"ב) רהב

ר' אלעזר חלש ואול לביה ר' יוחנן חזאו דהוה קא גני בביתא ואפל
לגייה לדרעיה ונפל נהוריו.

ואף על גב דאמי יוחנן היה יפה תואר כדאיתא בב"מ (פד, ו)
אבל אינו באלגאות כו' לבן הבשר יאיר את הבית. ונראה לי דאה
שהיה יושן בבית אפל היה בשבול שאו היה לו פרוטה לקנות נר כאותו
בתענית (כה, ו) שהיה ר' אלעזר אני גבול ולאו רגה ליהנות מהשבקה
כאותו בחולין (יא, ב) לפתח ר' יוחנן את יבו לשבקה כדתנב פתח
תפתח את ידך וקנו נר והדליקו בבית, ונה דברי קבשם גליאו לדרעיה
ונפל נהוריו.

(ס"ד "פרשת מרדכי" מהרב הגאון מהר"ר אלעזר מרדכי בר"ר לבו"ל אלטשולער)

לפרן (ברכות פ"ו ה"ז) רפה

ר' יוחנן חלש שכול לגביה ר' חנינא "גל תביבין שליק יסורין גול לו הן ולו שכרן גול הב לי ידק יהב ליה ידיה ואוקמיה.

ובאברש נמצאו: "וכב הוה מקשה עלוי לשריו יותר מלשרבו הוה סלק רבי חנינא הוה אמר עלוי מלה והוה נסב נפש" (שה"ש רבה פ"ב), משמע מלשון האברש שלא נרפאו ר' יוחנן בפעם אחת אוק מחלתו הוקלה מעט מעט, וכן משמע כי אחיזת היד שלנגר בגאריו והלחישה שבאברש, שניים אחד. קרוב לשער שרבי חנינא ורבי יוחנן השתמשו בכח ההיפנוטי לרפואה, ולכן בגד ר' יוחנן שמותר ללחש על המכה, ובאור אות בדברי ר' עקיבא: ברוקק בה, לפי שאין מדברין לשם שמים על הרקיקה (סנהדרין קא) וכן נמצאו מאמרו: בכל מתרפאין חוץ מעל"ג נ"ר ושב"ב (פסחים כ"ה) כלומר: כל רפואה שפ"י חוקי הטבע, אין בה משום נחוש וכשוף ומותרת, וכן נמצאו שר' יוחנן השתמש בלחושות לרפואה (שבת ס"ז, ק"ז), והאורשות בית טבנוי (ב"ק קי"ג), ברשב"ל (ב"מ פ"ב), ובהאזן תלמיד שלגלג (ב"ב יב), ישבו על כח היפנוטי נפלאו, ובעד כי גם פלאותיו בשיחותיו נכר אות בלחישה לעניין הרפואות.

(ס' "תולדות הגדולים" – תולדות ר' יוחנן – לבב 18 מאמר בית ר' חיים יצחק ברו"ל)

לספן (ברכות על ה' ז"ל) לרבה

„בין בראנו דשלירזוה בירר".

פירוש כשל"ג: בין בראנו. זה שלמה של בן שלשה שאת לו. בירר. כמו בר ולבר שלמה פחות מבשלשה שאינו שמאו בעגר והיה נושאו קשר בסדר לעצמות נפש וכו' שב. והגאון מהר"ש חיות ז"ל הדר את זה ופתב וזה לשונו: „הנה בולם תשבו אינק נשאו שלמה המת, ופרש"ל פחות מבשלשה. ואני שמעתי דבירר נקרא בלשון הירושלמי סעודת הברזה וסעודת הברזה צריק להיות בשר ונשאו ר"י אנשלו השלמה וסעודת הברזה ועי' סדר הקדרות שיק רבי יוחנן שהקשו גב כן". שכל. והנה אם אומר כי פירוש הגאון מהר"ש חיות ז"ל טוב ונכון הוא ובא לבסור את התמיהות שאומר כי הנ"ל, בכל זאת, לאדון הזמות ולברר אות השנין המאוב הזה מכל שב, ראוי לנכון לבביו פה גם מה שכתב על זה הרב הנכם שמחה אברהם לינבשרמאון (רב בפאוזן) בהקדמת ס „צריך בשרכין" (בהשגה „הנגיב" שנב כב הוספה לגלגין 13 מ) וזה לשונו: ... כל מעכול ישתמש ויטאל אינק אפשר לישא תמיד אותו שאו בתחילתו בדר קטן פחות מבשלשה (לפי פירוש רש"ל) ואיה מלינו שיעמא ומקבר לעגבל בגב שהיה הלן (לפי פירוש הערוק) לעבר הגבלות אז לאות הכבוד על הנפטר כמו שמלינו הענבל הזה עם תלתלי השער ויבוד מאמר המליצה מפי שלעדמאכער: Opfert mit mir eine Locke den Manen des heiligen verstossenen Spinoza.

לשון (ברכות כא ה׳ ע״ב) רחבה

לכן נראה לי לבאר דבר נאה ומתקבל בטעה״י שהיו לשון מליצה נרמזה כמו שנאמר בלשונו שן הבגדן על סימני הנקבה והחולשה כ״ב מליצה לאמר שן האובלות והוא בלשון יונית מליצה שקורה בגמן ר׳ יוחנן: Ὁ τῆς λυπῆς ὁ ὀδούς. der Zahn der Trauer

וראמה מליצה גו לגיתות אובלים, ופק אמר ר׳ יוחנן אומ תבאונני בעצמות נפל ואני הולק קודר ושחות אין נה אולא „שן האובלות" על שרה בנים. ולפי מרוש נה בגרסאו בגמרא יותר מדויקת מגירסת הערוך: בשוראה ביבר. — ושתה נבין גם כן הדנין בברכות בו׳: אול כמו תנאי בחלמאו כפי ושינו בנתאר אומר לו׳ בנק ובנתק שבן; כדים הקא מה שיפות על לעפלות הלנים מן הקה למתרי בנים? ושתה יראה כל מאכל שאינן נה אולא המליצה השקורה „שן האובלות", ופינן שאו שלם כמו לעפר חלמאו מתר לו בפינן באלתאו שהאו בתיבה בשלמאו פאו שהכאותם בדנמאו מן מתרון בחלום לאובים וכמו במאומרי על „נפל פותאו בקיראו" (בעיר ביקר שינן 93 תרמ״ה) שכ״ל.

(המתבר)

לקמן (ברכות דף י, ע"ו) לרמב

תניא אבא בנימין אומר אלמלי נתנה רשות לעין לראות
אין כל בריה יכולה לעמוד מפני המזיקין. אמר אביי אינהו
נפשי מינן ובגיורא דלן כי כסלו לאורגניו, א"ר הונא כל חד וחד
מינן אלפא משמאליה ורבבתא מימינה, אמר רבא האי דאחקיו
דהוי בטלה מינייהו הוה, הני ברכי דשלהי מינייהו, הני מאני
דרבנן דבלו מחופי דידהו, הני כרעי דמנקפיו מינייהו.
האי מאן דבעי למיבדי להו ליתי קיטמא דהילא ולבדר אפריון
ולשבריו תני כי כרעי דתרנגולא, האי מאן דבעי למחייהו
ליתי שלייתא דשונרתא אוכמתא בת אוכמתא דלא בת
אוכמתא ולקלייא בנורא ולשחקיה ולימלי עיניה מיניה ותני להו
ולשדייו באלבתא דפרגלא ולתמיה באלפנקיו דפרגלא דלמא
אתי מינה ולתמיה מאיה כי היכי דלא ליתעקר, רב ביבי..
בר אביי עבד הכי תניא ואתעקר בא רבן רתאי עליה ואותבי.

לקוטים (ברכות דף י' ע"ז)

— באור מושכל הגיוני ארוך —

"עיקר כוונת הדברים האלה, מופלאים וברורים ומאירים תמהון בעפר הנפש, תפרח לנו שמש כנפים עפ"י הלשון דברינו אלה: ראשית דברי אחיו בנעורים, הוא להשקיט את התלונה המתמרדת בלב כל אדם אשר יבלה כתו ומתלו בשונאה פתאום רבת הגיעה, ולהסולף נראה כי יגע לריק ובהבל כחו כלה; יתגנב לבו על ראש המסבות מי: מדוע לא פקח עינינו בתחלה לראות את אחריתנו? אולם בשעת כזו תקון העולם; לדעתו: אולי יבוא בשולחנו ראש אות אחריתו המרה במלחמותיו את אומדיקיו, בלבוש לא הגיעו פעלו להסתכן כ"כ בדברו אורחות ימים שלא עבר בהם אדם לפנינו; והיה תסר לנו עד היום הזה בחלבת כבוד אדמתנו שתלבנה מכוסה במי הים —. ובזמה רבות בקרות ימות עולם ומעשים בכל יום, שאנחנו רואים בני אדם עוסקים בבנין בתים גדולים רמים ונשאים, מכינים בם כל כחם ומשקיעים בם כל מאומם, ולבסוף הם יבנו ואחריהם נשארים בם וכל מאומם ויגיעם הלך לטמון, וכאלה רבות —. ובהן אומרו: "אולמלי נתנה רשות לעין לראות (מראש את כל המסיבות שתהיינה באחריתם) אין כל בריה יכולה לעמוד (בעסקיה ופעולותיה בבנין של עולם) מפני המזיקין", שיגיקהו באחרית לבטל מחשבותיו

לשון (ברכות כל ו' מ"ו) ברכה

ומבטיו בם לתועלתם, כי לבסוף לא לו יהיה גרע ממלו בם, יברר
ואחר יאבל, כאמור — . ובזו אבינו הבטיח לקיים: "אינהו נפישי
מינן"; שהסבות והמעלבים הנסתרים תחת מסך העתיד, לבטל
מחשבותינו ומעלותינו להשחית מבטינו, הם רבים מאתנו, עד שלעתיד
מאתנו להביאים בתשובותינו מרוש. כי "וקיימי אלן כי כסלאו
לאולמיו", עד כש"ל, הם מקיפים אותנו כמעגל סביב כל הליכותינו,
שבתנו וקומנו (כמלילה: אורחי ומבוא גרית ובל דרכי הסכנה, שהזכרנו
שושנים סי' מ"ט ע"ש), עד שאי נוכל להמלט ולצאת מהעבל מעגלים
שהתאו סביבותינו להשחית פעלינו ומבטינו. — ומה הונו אלו מספר
רבוותם העצום: "כל חד וחד מינן אולפן אשמעליה ורבבתיו
מיאמינה", ממלילת הכתוב בשיר של פעמים: "יפול מצדך אלף
ורבבה מימינך" (כנראה בגלות שפן היו מפוזרים בגי' הלקוט (הע"ל)
שאחרי שהתול הכתוב לפרוט את הפעמים והמרמן בשין, בשני פסוקים
הקדמונים, שב לכוללם במסך העצום הזה שאי אפשר לפרטם.

אומר רבינו היום דאתקיו דהוה בכלה מינייהו הוה. אחרי
שבברו הקדמונים בדרך כלל, בא רבינו לפרט שיתתם, להביאו בגמאות
פרטיות. כלה, הוא שם הונת על הדרשה שבורש כיל המתבתאו בלבתות

לפסן (ברכות דף ו' ע"ז) רבה

שלפני הרגל, שהוא מתקבלים מעשרות של הסביבה לשמור אות הלכות
הטלן [עי' עיבוק בעמוד ע"ז מ"ש בס"ד בוינ"ר פ' ה' אות ה' על
הנתה שם "פסיקתא", לספרי הבדלות הידועים בשם הלה ונעים לק].
ולפי שהיו המתקבלים בהמון רב מאוד, היה המקום בין כותלי ביה"מ
צר ובמות מאוד להכיל והיו פותקים אוש אות אחיו להתקרב
לשמוע בברכה; והיה הענין מפורסם בשם "פותקאו בכלה". והנה
לצורך פרנסת התמידים והתבנית בני הישיבה, היו הגדולים והשלמים
שבבר, ומסבנים בעדי נשרון, לאוסף נבבות מהעשירים, שהיו
מסקים נבבתם לתת מדי שנה בשנה, אוש כמתנת יד לפי ערך
אשרו ונכסיהו. ובהברת תורה על נבבתם, נהגו ראשי הישיבות
כמו להנבבים הגדולים, ליתב להם מקום בין סמוכי בה"מ, בסמוך
וקרוב אל מקומו של הנשרא, בהוצאם לשמוע אות דברת הכלה בשבתות
הידועות, למען לא יצטרכו להתחק בין ההמון הרב המתדחים שם פנים
בדחוק גדול. ואות היו כונתם "כל בוינ"ר פ' ה' הנ"ל באמרם: אשרי
שנתנו אותרים יותר מאוק לק כתבנו בראש נטלוהו והשיבוהו אשלון "מ"
אד. — והנה השם "פותקאו בכלה", המפורסם לאלה שגרה בפי כל,
הותאם בו רבאו כאן באופן מליצה מכתמות בהשתקת הראשון לבונה

לקמן (ברכות דף ו' ע"ו) לרבה

אותה. עי' מ"ש בס"ד באופן העלייה הנזרת לקמן פ' כ"ח אות ב' (ע"ר מפתאים). והעתיק את כונת האלים "דאתקין דהוה בגלה", לענין דאתק פרנסת התלמידים הלומדים בבי"מ המתפרנסים מנכסות בעלי בתים, הנזרים לשמור את דרשת הכלה. וניומר שהאתק בפרנסת התלמידים "מינייהו הוה", שלפי סבות ההשתתה וההנקות המסובבות לבעלי העסק, שלא תשלינה ידיהם תשליה בפעולת עסקיהם והמשתבר משתבר על שכרו נקבה, מנה יתהוו כמה עשירים ורבים מנכסיהם, עד שלא יעלו כח לשלם נכסיהם לפסקו, אולר מבני נה יסובב הלתן והאתק הפרנסה בני הישיבה —. ולפיכך את מלכת מכתאו נזרת, הוסיף "הני ברכי דשלהי מינייהו", פיק הברכים והעיקלות מלהתנוק מעמד; כלומר שפלות וירידת המלב בעולם (כעניין: "היקום נה המעון שמעמיד את הרגלים", במב"ר פ' יח סי' ל"ג). מינייהו בסבות ההשתתות וההנקות שלא יכלו לתשבם ולכיות אותם מרעב, כמומר —. "הני מזוני דרבנן דבלו (בגבי התלמידים שבלים מהר והם אינם בני מלאכה שיבלו בגבינם, רש"י) מתוקיו דידהו", כלומר שבהמשך זמן נכונים סבות ומקרים בלתי מוחלטים להתהוות, שיגרמו קרע והשתתה בהנקתם; אם שבלי ראות נסבכו בזינה קלקל אז יתכן,

לפסוק (ברכות כ"ל ע"ז) לרחב

אז שפל שליחם אינה סם מבדר ומבלה וכדומה, אשר אללו המקרים המצוינים בהם, היו עוד אותן בבתים ותקפם בשלמות -. "הני כרעי דמנקפי מינייהו", לפעמים נקרה אשר בעל אינה עסק ופעולה, בחפצו להשביח עסקו ולהשגיח פעלו, יחדל עליה לשנות מעט תהלוכות עסקו ומנהגו בם; ולסופו מוכרח כי תקנתו היתה בלבלתו והשנוי התדל שיחשבו שובה נהפך לו למחיה; וזה דומה כמו שנופל רגלו הימנה בבגלו השנית, כלומר שבעצמו הסב לו את הכאב והמחלה -. הנני מאמין בבטוי לי מיבדר להו, ליתי קיטמאו נהנאו כו'. אחרי הבלבולות והמשגיחות במנהגו של עולם, ולגיר את שלילות הבטחון במחשבת עליתו של האדם, שיכונן לו במרחבי לבו מראש, את הדרך הישרה לבוא אל מטרתו ומחוץ תפלו בעסקיו, עפ"י מעל חיבות נמוך ונעים מאוד. דרכם של בני אדם לחשב תשבון מעשותיהם ומעשי פעלותיהם, בשכבם על משכבם בלילות; פעליה: אמרו בלבבכם על משכבכם (תהלים ד', ה') כשיונק על משכבך עליקו (בניאל ד', כ"ט). [ונהו שיונתנו מרבלים בעסה ברגה השפיבנו "ותקננו בעצה טובה מלפניך", כי בעדת השכיבה הוא נמן בקשת העלות על מעשינו] ותליטו אשר מו שכולה לחשב לבדם את המקרים המחוייבים שיתבנו

לשון (בתרות פל"ו ח"ו) ירחב

להעמיק ולהבנים את מעשיו ומעלותיו, יפעלו היטב במחשבתו על מעשיו, להעמיד בעמדה ברקה מן הדבקה, את כל פרטי מעשיו ומעלותיו לפניו לעבל בהם את פעולותיו — וגם יעלה כבר מופנים מקבות ראויים ברקים על האחרה, ויתבון להתפלל לעבדים, בעניה מן המעלה הישרה, שלל בעריכת לבו לפני נתיב לאחוז פעולותיו; עד שבעטיתם לבב אחר, ובעלו מחשבותיו ועלתה כל מעשיו ומגמותיו, מרשי לבבו יתבקו —. ובהיותו מדבר, בכל הלבור המיבדות הזה, על ההשתחות, בלבור מגמיבים בעלי גלל מעלמים, מלבוש גם את התלטתו ואת, מחלבות ההגשמה, בדברי מעל תיבדות, נמצא בינו עד להפליגו, כן בפרטיו וכן בעבלול תבורו תמנים יחדיו! את עשה מחשבותיו, בעיון הדק הנכון, יבנה בשם "קרטמיו נהילו", ימצר בק מונלל בנבה ובבריה ברקה, לעמן מה להם הזוכות, שיהיה נבר בהם מקבות ברית הרגל מלל הנותר בלה; את המקום והזמן לעניין הפעלות, שמעשיו בעיקר בק מעלה, ייחד סביב מטתו שעבר בה כל הלילה עד הבקר; אשר אחרי הגיעו בעמק הזמן כל הלילה, אז בבקר ישבול על מעלו דבר —. ואחרי שיבדמת המעיין, אמי בקרי המלה ג"ל (בבא לרשון) את הכנוי בשם "רגל", לעניין הסבות והמסובבים;

לקח (ברכות נא ע"א) ירחב

תשובל אל תאבד אלילת תיבתו, בהאשלו כיון את עקבות הראשונים הקדוש
של סבות ההשתתה וההגיון, לעקבות רגלי תרנגול, שועלבעות
רגלו דקים ומתפלגים לעדרים שונים, בעטיה אין הקו הישר;
והפלגות הדקים נברים בשרשי רגלו, שהתתקו בלטת העפר בדק השטות
לאמרם רגלו לאין יהי כשאת נבר לאין הרואה — כך אפי' גם שיאמינו
האדם לשון באתשבותו ומשרי מעשותו, ימלאו כשאים דקים, מפולגים
נעשים אל בלב מעשתו בשרה, שבלם להם נתבב למטרתו והשלמת
תכלו —. מה טובו ומה יפיו של המשל התיבותיי הנה, ירגיל כל מי
שטעמו טוב ובריאו להבין אלילות תיבות!

הנני מאמין בבטחי לאתגיהו ליתו שלינתאו כו'. באמרונה בזו
בעל התיבה לגייר את קולב שכלו של אדם, לאמוד בתשבונו, בראשית
פעלו, על כל בעסבות שעבנו להתרחש בעשב, להשתתת מעשהו ומעשתו,
לאמץ אשר יבר להבאר לבלתי בתל כלל את מעשהו, שהאו תושב לעשות
ולאו יכולת להשלימו —. ומאה את לגרכו בסגנון הפתוב: יום יוכל אוש
לעמוד את עקר בוחק גם בדרך ימנה (ראשית יג, ט"ג) שובית על
השלילה, מאמינות ומשרות החיוב. יקבל גם כאן אמונים מרים
רבים, שכל אחד מהם לבדו רחוק באלגוריות; וַיִּבְנֶה שיהיו כולם כאחד

לשון (ברכות דף נ"ז ע"ב) לרבה

מקבלינן יתבו, בהפעולה שישתמש בה, לתבולה ומלכות, להשיג בה ובוקשו—. יאמר: "הוי מזון דברי למיתניהו" ולהפיר את כל מזונותיו ההלתחה שיתכנו להתרחש, הברכה שאמר כבתוך הרגיה, "ליתי שלוותיו בשלוותיו מלכותיו בת מלכותיו בלבותיו בת בלבותיו". שלוותיו הוא חתול (ברפות נ"ו, ב'), לפי הרגל שבר ומיהו ומלך ומלוך; ובתוך בשלוות חתול שאור; ומלך נוטר בתוך שתהיה עם אמה שאורה; והרבה יותר בתוך מלך, שתהיה השאורה בת השאורה, בלבותיו בת בלבותיו; שעם מלכה בה בשה מאוד לדעת מי ילמוה ראשונה מרתה, בהיותה ולדות הרבה ולדות בלידה אחת ובמקום מלכות, כשבאה לחות לנוחה (מרובין ק, ב'); ובמורר להשיג שלוותה, אשר שלוה לאבות שלוותה, כאשר לפעמים מולבלת עם ולדיה החיים— ובפרט קבלת כל אלה יתרו, שבר הוא בגדר הנוגע — ומע מום כבר לבת ביבו לקבלת כל אלה ביחד: "לקלייה בנוריו ולשחקיה ולמלי מינה מינה ותני להו"; מלילת "מלוי הדברים בשפרו של פלוני, תבוו על הפונה להיות פקות מין ורואה בהיר ולהיר כמוהו; כמו מזון יהיה לן מעבריה ומלינין לעיינין (חולין סא, ב')—

לשון (ברכות כף ו' ע"ו) לרבה

והבן שאמנם ויקנים של שברי תיבות אולה: הטליבה הינו שיקר ורשות
ולערבה הולך ותולה התהוותו בטבע ולערתו האמנית, שהוטבע לו
מולדר הרשות להולך בדמות, ורבות הטבע מינו; התחולל,
ש לו הכשרון הטבעי, לקלוט אל מטרתו בתשוקה ולקו יתטיבו מלהלים
טרפו —. ומעתה יעיר המדיון בנפשך, זות דמות מרחק המלכיות,
הנשקפת לך באספקלריות של הלבור הזה, שאוליה יעלה המשל, זות
הרחבולות של התולה מתלבות ומעמיק לדעת ולרשות זות כל עלות
ומלולי המורדות, שיתבנו להתרחש להיות לשטן לו, בהלאת תפל
פעלתו; עד שכשיתמה בעינו עתה, זות כל המבטסה בתרבלי תשק,
שבון בתת אשה הדתוך, יתחכם מרשות, למנוע ידיו מעשות
הנעלה שתשב לעשותה — שיבאה בזה בתי שיעשה מחבולת בלבות
ברתוק מרתוק, לשנות טבעו לטבע מין אחר בתולדתו, שלו הכשרון
לקלוט אל מטרת הפלא בתשק — הזוין דזות רצון של הבל?! —
אובל המשל המתודד לו אומר עוד דבר בזה! והתנה עוד „ולשרינה
בעובתיו דפרגלו ולחתמיה בגושפנקו דפרגלו דלמו גנבי מינה
ולחתום פומיה כי היכי דלא לתעבד"; ירמה בזה: שוגל אום נעייר
בדמונינו שאל לב הרתוק והנמנע, שלה ביד אוש לקבל זות כל הזמנים

לשון (ברכות על ל"ז)

הצרים והבתולים הגולה; והנה כבר רואה אתה את כל אחוריותיו
בהשתתה הרשעים ומכין עצמו תחבולות מרגש, להרבות אמלתו
בשרה — עד אותנו מלכל! אבל יש לו להאמר עוד ולהגיד, שלא
נגלה דבר מעשיו לבו, לגלותו; ומתוך הגון לחתום פיו ולשמור
לשונו, שלא ירים תבל את ריח עסקו הטוב ואופני מנהגו בו; כי
כבדה מתחרים אותביעלו, לגלות את תכלת הנהגתו מיד, לרבות
לפם לשלמת את בתרכה שהוא מהפק בה ולהגיקו — נגד בעלי
תחבולה ובעלי מגמות כמוהו, אזן שלה ואזן תבונה עד! ובעבות
הנסיון במשלת בכל יום; וגם הבתולים אותנו הטות בהלמת
טרפו, אם בן אינו יתחרה נגדו — !

רב ביבי בר אביי עביד הכי ואתנק, בעל הבנן רתאי
שליה ואתסי. הכונה רב ביבי בר אביי, היה ביכל לבאוים אינו
בתשבונותו, על המקרים שיתבנו להתרחש בהשתתת פעלו ועסקו,
אך בכל פעם ובכל עסק שלה בדעתם לעשותו, היה רואה מרגש,
את המקרים והמאורעות שיתפנו להגיק ולהשתות פעולתו, שלא יוכל
להשלימה לטובה; ובשביל כך היה נמנע מעשותה ומלקיד מכל עסק —
עד שבשביתתו מעסקים, היה הגיקו גדול בהרסות מלבו —;

לשון (ברכות כ"ל ע"ז) לרבה

ורבן תברינו בקש אליו רחמים, כלומר שברחמי שמים פעלו על לבו, לחבול מנהגו מה, והתחיל לעסוק בעסקים, מבלי הרמב בתשובות יתברך, ופעל שהצליחו בידו ונכסיו שבר מלכו. בהסיום הנה נלמדו אותנו תורה מוסרית, שאונן לו לאדם לבקש תשובות כביכול יותר מדי, לחוש לעקרה רחוק שיתבזן להיות למכשול לעסקנו, עד שעפ"ז הנה יעזר מלעסוק בישובו של עולם; אובל תובה האדם לחשב דרכו ולהבחר מן המכשולים הקלוים — וה' יכין לעזרו להצלית דרכו ולכונן מעשה ידיו, בשמירה מכל פגע רחוק. כי בנין העולם והעסק בעבודת הישוב, הוא רצון בורא עולמו בחסד וברחמים! ובגלות תהיה חתימת המאמר מדין הפתיחה של אבות בנאמין והבן" —.

(ס' "התורה" לש"ר בקהילת הרבלאי תז"ו פרשה ג' אות ב')

לשון (ברכות נג ו' ע"ג) לרבה

— באור אותיות הגיון קצר —

תניא אמרו בניאין אומר: אלמלי נתנה רשות לעין לראות אין כל בריה יכולה לעמוד ופני המנינקין.

„שלל נתשה כי מלבנו אולם ורבבה אמיננו מלאכים מטחיתים לחבל כל בשר חו", אוק באור לכל אדם מטלנים בברק התינם כאור אומרו „בנפש יבינו לתמו" ומיני שכלו לא יראו מלכבתו אלי נתיב, והתחתים באומרו, אשר נעצבו לעלות מעלה, ונעבר שתום עין נלק הנה והלום ונקול כתאו מבטר אל שמה מעוקב- ולאו נפקחו עפעפיו ועיניו יראו פיבו אנ לא נתבה בו נשאב, אוק מה הנסיבה לבל יראה האדם אל כן יראיב לעמדו תחתו, אלם כי יעמדו אחרי כן קרסוליו. - ויתבן עוד עפ"י מה שכתב האורה (אות פ"ג מ"ו) כי האור והעלה ההעדר אותיות בכל דבר נמצא ולמה ההעדר מהתחלת הנעלמות, והאולקים שלה את האדם ישר עיני בשרו לא מצו כבלות שאורו, ולבו לא יבין אות מאות עב מהרה, כי לולא מאות, היה לבדה באמנו ומאוס חוי מרודים כמה ויקלף בחיים. האומנם נשאר עוד מהמעדה שאחר המאמר הזה הצריכה באור, אוק פה הנני אוק כמאמר והחכם יחכם עוד".*)

מעלינ הכהן לוטשרבאוק

(„בשחר" שנה ב' בשק מחברת ה' מאמר „הנסתרות והנגלות")

---

*) עי' בבאור ס„התורה" על אגדה זו שבמדרש שה"ה עוד מאמרא.

מ"ר אולצר בלום" מהרב ד"ר אהרן צבי וויסהולץ ז"ל

לשון (ברכות דף ו' ע"ב) לרבה

„היו מאזן דברי למתיניהו ליתו שלייתיה דשונרתיה ואוכמתיה בת אוכמתיה בוכרייתיה בת בוכרייתיה ולקלי וכו'."

אני חושב, ולולא דמסתפינא הייתי אומר, כי חז"ל באו להודיענו מלבם של ההאזן החושבים כי המגיקים האלה הם דברים גשמיים ומשנים אותם לפניהם בצלמי בהמות, לכן לאזן להודיעו מלב הטועים בזו בדל האומר להתל בם, ואומר „היו מאזן דבדי למתיניהו כו' ובכוונה תלה נמנע בנמנע כאומר: כשם שאני אופשר להשיג את כל אלה כך אן הנמנע למתיני את המגיקין, ולמו נלכו עוב אחרי ההבל, אחרי הנחושים והלחשים מהבלי העולם וקסמיהם, ובטחו בדב כי הלו יצלם מקטב ושוד להרים ונגע לא יקרב באוהליהם.

(מ"ר אולצר בלום" מאת הרב מו"ה ר' אהרן צבי וויסהולץ ז"ל
בעיר סטניסלאב)

לשון (ברכות בלא ו"ה) לרבה

— פירוש ברש"י ותוספ' יפה מאד —

אבאי בנימין אומר: אלמלי ניתנה רשות לעין לראות, אין כל בריה יכולה לעמוד מפני המזיקין. אמר אביי: אינהו נפישי מינן כו'. אמר רבא: האי דאתקיו דהתי בבלה, מינייהו הוי. הני ברכי בשלהי, מינייהו הוי, הני מאזני דרבנן דבלו, מתוכניו דידהו. הני כרעי דמנקפי מינייהו.

והמאמר כולו תמוה: תחילה, מה להם לשמור הדרשה דוקא? ואם שבולכין תמיד סביבות האדם, מה להם לבוא להכ"ן לשמור הדרשה דוקא? ועוד, לפי זה, היה תמיד רוחק בהכ"ן? כ', קשה, למה אומר "ברכי" ו"כרעי" לשון "מינייהו", ו"מאזני דרבנן" אומר לשון "דידהו"? ל', קשה, היה לו להאמרו למסמך "ברכי" ו"כרעי" אהדדי, ואח"כ יאמר "הני מאזני דרבנן וכו'" ולמה הכנסם ביניהם? ונ"ל עפ"ד הלקה עפ"י הקבלות אמתיות: דאותיות בגוהר הקדוש *) "ואות מנהון דתכיתין באורייתא דבתה ובעי ואתקריין" כו', וזהו פי' "דאתקיו" כו' שאתקין עצמן לדרוש לשמוש תכמתם, "מינייהו"... דמתלבשין בהון. אל"ן דאין מניחין לשום אדם לדרוש לפניהם, דאם היו מניחין, היה כל תל"ת דורש ומרוה למודן

*) עיי בעובר סדר פנחס ברעיון מהימנא בלא דנ"ל ד"א.

לשון (ברכות פל"ו מ"ו) תרה

והיתה קנאות סופרים ובלבד תש"ת מתרבה, שהיו מתבדין לכל אחד לפי ערכו; ופיון שהם אין מניחים לברכות, נתקיים "אין רצה לחתם כל כי אם לשנות אות בדבר ה'" בלימודו, שהו תשקם תאוב לשנות, ונהנו בזה תקיון בלשנבורגו, שבדבר ה' יקר ולאו נמלאו, הכל מינייהו", שהם מתלבשין בו, כדי להתנשאות לאומר אני לבדי אמלוק ולהפוך עבדי ה', כמו שכתב בזל "אין הצמודים" ראות עבדים רוכבים על סוסים". ואף שיש שמניחין, הוא משום בושת העולם; ומזה באו "הנו ברכו בשלהי", כלומר הנו "ברכו" הידועים בדברתב "ונעד בכל נרכו", מינייהו הוה, שהם מבנים התלמידי חכמים והלומדים בפני הציבור הנקראים "ברכין", והם מאומנים בהן ולבק הם עיקרים מלפרנס התש"ת. ואף שיש בהם מי שיש לו "מאוני דרבנן" שנקראו "חלוקאו דרבנן" לשה"ב, הוא כלה ואחד "מחופניו דנדהו", מתלוקת שיש בינהם, וכל אחד דואף את חבירו לאומר אני אמלוק. "הנו פרש דמנקפי" אהדדי בהלכה יב ובהסיג גבול ומוסרין מאמן של שרזול כי הכל מינייהו, שלומדים מהם כל הענינים. ועפ"י פשטו גב כן הוא, "הנו מאוני דרבנן" כי שלומדים רק לקנטר ולקטגוריו בין תש"ת. אבל יש לומר "הנו

(**) כל מתנוקי תורה. כי בזוהר ה' נשלח על הפסוק: על כן לא יוכלו בני ישראל את גיד הנשה כי נגע בכף ירך יעקב וכו' רמז על סודות באוריתא שיש לה קיים שם.

לפסן (ברכות דף ו' ע"ז) לרמב"ם

פותקין" כו' שבאין לשאול הדרשה ודותקין פה אות פה כאולו
כולכין לשאול, ופה אונו, רק "מינייהו"... שאתלבשין בהם התילונים
כנ"ל, ובנו לשאול כדר לקנטר, לראות אם הוא מעולם ומבולבל
באותם, ולא על מנת לשאול; ופהו שאומר הנביאו: "ובאונו***)
אליק כאבונו-עם ושבו לפניק עמי ושאול אות דברים ואותם
לנו ישא". והוא מבוון לפי מה שאומרנו. ואולר שבכל פני
אדם נבראים האונות, ויש שתיובים אונש ע"י הסימנים הניכרים
בפנים, כדאותיאו בגוהר שרשאים בפני האדם שיכירם המגיקים
מי הוא התייב ואו פה הוא ראוי לאונש, אוק אין נותנים להם
רשות להסתכל; ופהו אולמלי ניתנה רשות לעין לראות" שהם
מגיעים של המגיקים, ובשדיק להיפוק, כל ראויהם יכירם כי הם
נכר ברק ה'. ואע"ג הלבה שנסתר הכרת פנים והפרצוף מבני
אדם, שגם היה ראוה אחד בתבירו ראשו בפניו היה נוקם
ממנו, מה שאין כן עכשיו שכל אחד יתאב לשדיק. אוק קשה,
הוא מושבן בתורה, מה עשין בישוב להסתכל? לכך אומר אביי "אונהו
נבישי מינן", כלומר שמתרבין "ממנו" ע"י מעשינו וקיימי עלן סמוק.

(מ"ס "קול אריה" מהרב הגדול התסיד המקורסם מוהר"ר אריה ליב
מגיד מישרים ומוכיח דקק פולנאה).

***) כנ"ל שי' ומוקאל לב, לא ובנדפס הוא בטעות כנ"ל המוסר.

לשון (ברכות דף ו' ע"ז) רהב

(***) **הערה** (שייך להערה "קול אריה" מה אריה לוב מוכיח מפלונסב)

כידוע פירש גם פירש הגר"א ז"ל וגם לשונו בקיצור: "...וכן אומרו הנו ברכו ברבנן בשלבי מנייהו הוה ענין וכוונת רז"ל הוא על מחניקי התורה כי הן נקראים ברכי ברבנן כמו שאומרו בגהר וכן אומר ויריא כי לא יכול לו פי' שלא יכול לבטל רש"ת מעסק התורה מה שלה ויגר בכל ירכו פרש שהפסוק זה מחניקי רש"ת שלא יתנוקו שלב את הת"ת. וזה אומרו הנהו ברכי ברבנן בשלבי מנייהו פרש מן הסטרים אחרים שהם מתשמין ומרפין לבגם וכו' וכו' ז"ל. (שיין בספר "אור יצחק" להגר"א ז"ל בפירושו על שערי רבינו "לדברי תורה לי ההוא אקרוקתיא" ש"ש האריכות).

(המחבר)

נמן (ברכות נ"ה ע"ב) נדרים

תניא אבא בנימין אומר: "על שני דברים הייתי מצטער כל ימי: על תפלתי שתהא לפני מטתי, ועל מטתי שתהא נתונה בין צפון לדרום. "על תפלתי שתהא לפני מטתי", מאי "לפני מטתי"? אילימא לפני מטתי ממש? והא אמר רב יהודה אמר רב, ואמרי לה רבי יהושע בן לוי, ואמרי לה במתניתא תניא, אבא בנימין אומר: "מנין למתפלל שלא שלא יהא דבר חוצץ בינו לבין הכותל? שנאמר: "ויסב חזקיהו פניו אל הקיר ויתפלל לה'" (ישעיה לח). – לא תימא "לפני מטתי", אלא אימא: "סמוך למטתי". "ועל מטתי שתהא נתונה וכו'", דאמר רבי חמא בר חנינא, ואמרי לה רבי יצחק, "כל הנותן מטתו בין צפון לדרום, הולדן לה בנים גדרים", שנאמר: "ולצפונך תמלא בטנם ישבעו בנים" (תהלים ק"ז). רב נחמן בר יצחק אומר: "אף אין אותו מפלת נפלים, כתיב הכא "תמלא בטנם" וכתיב התם "ומלאו ימיה ללדת" (בראשית כ"ה).

גפן (ברכות פא ה"ז) ליהב

אובאו בנימין אומר: "על שני דברים הייתי מצטער כל ימי, על תפלתי שתהא לפני אמתי, ועל אמתי שתהא נתונה בין שפון לדרום וכו'."

הנה מה שהיה אובאו בנימין מצטער על תפלתו שתהא לפני אמתו, שבדונה, לפי מסקנת הגמרא, סמוך לאמתו, בדבר קטן ומובן מאליו, שהיה מצטער ובאמת שלו יהיה לו מניעות ומעצורים, שיוכל להתפלל תכף ומיד סמוך לפמו מאמתו; אבל מה שהיה מצטער על אמתו שתהא נתונה בין שפון לדרום, היות קשה להבין; והנה רש"י ותוס' ז"ל כתבו, שכל הצער הזה היה לו רק לענין תשמיש עם אשתו, מפני שהשכינה בין מזרח למערב, ובשלתן ערוק פסקינן דה לאוסר, שיין אורח חיים סימן ז' סעיף ו', ובמג"א שם בשם רא"ש בשם הגאונים; והכל מקושי ההבנה, כי השכינה בכל מקום, ואיך נתן אמתו בין שפון לדרום ורשאה לשפון ומגיה לדרום, הלא אפה בין מזרח למערב, ואיך משמש אמתו בזה הנתונה בין שפון לדרום לשו תקון כלום, כי אין נסתר מנגד עיניו ית'? עם הלשון "הייתי מצטער" קשה להבין, מה צער שייך בזה? הלא היה הרשות בידו להעמיד את אמתו בכל צד שהיה רוצה, מי מנעו להעמיד את אמתו בין שפון לדרום? ואם חדר אמתו היה צר, ולא היה מקום להעמיד את אמתו בין שפון לדרום, הלא לבקש דירה אחרת טובה ורחבה ממנה? ואם היה מבקש בודאי היה מצאו; ואם היה בבית שלו, היה לו לתקן בתו ולהרחיב את חדר האמות שלו כשיעור שאם

לשון (ברכות כא ה"ז) לרבי

להשוות את עצמו בין לבון לדרום? או בכל אופן, האם אפשר כל שלה
איך להשוות את עצמו בין לבון לדרום? מדוע הלצטר על זה כל יום?
אומנם, לשם כל הפלגנות האלה, באופן שיהיו דברי חז"ל מקובלים
על לב הלומד ומעיין באמצעות חז"ל הטוב לב ובהבנון יתר; ולהרחות כי דברי
חז"ל בשיקרים, ונוסדים על אדני חכמת הטבע והמציאות; ראיתי לנכון להביא
פה, מאמר מבדי אחד נפלאו מאוד, הנפיק אור גם על דברי אבות בנאמן
בנפלאים במאמרנו הנכבי, והלאו:

בהנה באמ"ר "הכרמל" – רש"י פין – (שנה חמישית – תרכ"ה ; שבט 45 עמ
ב 296) מלאות כתוב דבר חידוש נפלאו מאוד וזה לשונו:

"לה מקרוב את באמונבשבלרן הרופאו המפורסם בשוקטאר "נלנוס פסון
בשם פשלוינגר" בן מאה ותשע שנים, והנית אחריו לבנה חתומה לפתח
אותה אחרי מותו, ויהי כאשר פתחו אוהביו את הלבנה, ומצאו הנה שלה
ישלה כתובה בתוכה מפורשת לאוהביו, למלאו את הנתיבה הישרה
המובלת לאריכת ימים, ומאת תורת השלה: להיות הרגל פונה תמיד,
לכל הפחות בשת השנה, לצד הצפוני, ומאור הגוף לנכה קו המשוה,
כי מובדת גמר בחכמת הטבע אשר מאת הצור הצפוני יוצאו שלש המגנטים
שלש ומאבר על פני כל כדור הארץ, ובהיות האדם נתון בראשו נכה השלש
המגנטי הנה, יגיע כח המגנטים באורח ישר בלתי נפסק בתלקי הקרנל המרובים

לפון (ברכות פל"ה ע"ב) ליהב

הנמצאים בכל העולם ובגלות מתאחר כח החיוני, יתוסף ויתחזק; ובדבר הראשון המפורסם הנה את הדברים הללו אומר: "עלתי גלות חברתיה ובתוכיה ומלאות נינוהי עפ"י הסיונות הרבים אשר הין בעתרי וסוף אריכות ימי כולם בה". — ומכתבו הצרים אשר פרסמו את הלוחה הנגלה אומרים כי הדלה הגלות, שם אומנם פרה היו לאומן שמות הנבריה שבדתה, כיוון שיתבוננו בה חכמי הדור, כי כבר הורו הסיונות הרבים מה גדול כח הדלתקטיור- האינטרסי ומה רבו נפלאותיו, עד לגם הגדולים שבכופאים אשר נונו בתחלה לשאוב תורה מפי הכת הזה, שבו נסמן אחר בכמה וכמה ענינים ובדל כרתים הלבו בו, וחכמת הרפואה התשלה אשר רב מיבירת פעלת הכת הזה להשמש בו; אז לראשת תהי ראשית דרך התקדים לשאוב לעלת הרפוא המאמה הזה, לשלוח על ידי הקונטרוס את המקום הרשון שתהיו מטתם נתונה בו בין לפון לברום, וכבר חברו נוסבו אומנים ליסב חברה הנקראת "הישנים נכח הלבר הלפוני" לנסות ולבחון את עלת הרפוא "פיון בעם פיטוויינגער" לראות עד כמה גדול כחה. — (הקול 347 ואולי כבר היה הדבר הזה ידוע גם לחכמינו ז"ל, וסוב אובאו בנימין שהיה מלטטר כל ימיו על מטתו שתהיו נתונה בין לפון לברום עליו בו" עכ"ל. —

הנקר רואה, שמה המאמין הישר, כי לא בחנם היה אובאו בנימין מלטטר כל ימיו על מטתו שתהיו נתונה בין לפון לברום, כי אז"ל שנקל מאוד היה לו להשמיב

אפן (ברכות כא ה"ה) יהב

אות מטתו בין אפון לדרום בלי שום שיר כלל, ובודאי כן שלה, כי הלא היה מלטר ג"כ על תפלתו שתהיו סמוך למטתו, הינם נאמר שהיה רק מלטר על זה ולא התפלל סמוך למטתו? אולם ודאי שהיה מתפלל, הבאו נמי בודאי היה נותן מטתו בין אפון לדרום, ואין כי יבאר כי רוח אפון הארץ בכלל הלא מסגל בטבעו להולדת בנים נכרים ושלא תהיו אותו אפלת נפלים, כמו שבאור בסמוך שפ"י יבארתי תכמת הטבעי; אולם, מה שהיה אוהבו בנימין מלטר? הלא אולם שהלא לא הסתפק בזה, שהיה נותן מטתו בין אפון לדרום בלבד; כי אום רצוני היה, שתהיו מטתו נתונה נכח הצד הצפוני מזרח (נאדר פול), כדי שיכרוע הדרך האנגלטי, בחורה נגד בלתי נפסק (דיראקט), נכח ראשו; כי יבאר שרב טוב אפון בשבר הצפוני, כי מחזיק את הגלף ומעורר את הכרות החיוני ומוחל מאוד לאכילתה ומיין, כדברי הרבנו המאמה "פון דרים פיטוויינגר הנ"ל; ואין כי לא דבר נקל היה לו לאהבו בנימין, לבוון בדוק את מקום הצד הצפוני בלי כלי הקיומפאס, שלא המצינו אותו אז אדיין, לכן היה מלטר על זה כל ימיו; והנה סרו כל הקלקולות ודברי חז"ל לבקו יחדו. —

(המחבר)

לשון (ברכות כ"ה ע"ב) ליבה

בשומר רבי חמא בר תנינא ואמרי לה רבי יצחק: כל הנותן עטרה בין לבון לברים הוויין ליה בנים וכרים שנאמר וכו'. רב נחמן בר יצחק אמר אף אין אותו מבלה נפלים כתנה הבא וכו'.

בדברי חז"ל אלה נפלאות מאוד וקשים להבין, מה סבה טבעית יש בזה שנותן עטרה בין לבון לברים שיהיו לו בנים וכרים? הרואה רק הכתוב בתהלים יג "ולבונך תמלא בטנם ישבעו בנים", הלא היסוד היחידי לדקדוקים אלה, הנמצאים בדברי חז"ל מסתרי הטבע, אולי כל חכמי הטבע עמלים לדעת זאת, מה ישלה בעצם שיהיו בנו וכרים אלו נקבות כפי בחירתו? ודרשין לו עמדו על היסוד הזה, ותז"ל הלמדו לנו את היסוד הכמוס הזה בקנה? כי מי לא יראה כי הכתוב הזה הלא רק אסמכתא בעלמא? וכן קשה, מה סבה טבעית יש בזה שנותן עטרה בין לבון לברים שיולדו אותו מבלה נפלים? הרואה רק בגדרה שלב זאת כתב הבא "תמלא בטנם" וכתב התם "ומלאו ימיה ללדת", ידעו רז"ל לחדש בדברי בדרין בזה, שתלוי בסבות טבעיות כאו: טבע גרע האיש, טבע מקנה אל האשה, טבע הולד? מי לא יראה שגם הבדרה שלה הנשים היו רק אסמכתא בעלמא?

אולם, לשם כל הפלאות האלה באופן שהיו דברי חז"ל מתקבלים על הלב, ולהראות שדברי חז"ל מסכמים עם חכמת הטבע; ראיתי לנכון להביא פה את

לשון (ברכות פל"ה ע"ב) לרחב

מה שכתב על הגמרא הנכתבת הרבנו והפילוסוף ר' בן עזון רמ"ל הבהן
פרילו בספרו היקר "פתח עינים" הי' וזה לשונו:
"להבין הסגולה של רוח שפוני על דבר הביאה, צריך להביאו
הלשון אחת מהדורינו" כותב לדפתי בטבעי האדם אשר אנו מתיקו
מלה במלה. הוא בחלק מ' מספרו פל"ל: בלשון הלשון הוא מחניק
הגלל והתוש בקרב האדם גדול הוא מאוד. כת החיוני הוא הלק מחניק עד
לשונים, פאולר הטהור בעקרון אוטיגנו הוא בלשון בכמות יותר גדול
מה שהוא בעצרת בעשרה ובדברים. בלשון אוכלים בשר וכו': זוע הדבר
הוא כן, שבלשון רוח הטהור המחניק האדם הוא בכמות גדול, אז הרוח
אשר בלשון בזו יהיה יותר מחניק הכחות משאר הרוחות: והכלל האלה
יהיה שאי שמקבל רוח הנה בשעת התשמיש לא יהיה עקר בנקל. והכם
אחר אשכנזי נקרא Delmann אומר: הבנים הם יותר בלשון משאר
פנות העולם לפי שהנשים בלשון הן יותר חזקות, ועל כן בלשון לא
בנקל נכשלים הנפלים, ולא בנקל הנשים אולבדות בם בכמות גדול מהטנן
כאן בעצרת ובשאר פנות העולם: והחכם Rudbeck אומר, השומים
הם לרוב בלשון. אז"ל לא בלבד אלא הרוח החוזני הלשוני אבל גם מכת
הדמיון ושלות הלב דבר גדול בענני התשמיש, הוא דבר מבולגן לשמש מטתו
לפי הטבע בפנה אחת ולא בפנה אחרת מפנות העולם, ואם הוא אמת

לשון (ברכות דף ה' ע"ב) לרה"

כאן שרשיתי בנפיון עפ"י הרפואה ועפ"י קבלת אותריים מה שאומרו רז"ל אשה מגרשת תחלה ולדת זכר איש מגריש תחלה ולדת נקבה, ואיש הוא אומר שהזכר נחלש בתשמיש ותכר בנקל מהנקבה, רוח לפני שמחזיק ובאין ליבו ליבות הזכרים ושהאשה המשמשת לו בנקל נפלים רפול. בימים הקדמונים היו מהירים הרוחות קצתן התשמיש עד לאחר. המלכיים היו רוצים שיש בהמות והסוסים בפרט, רוח אחד היה מוליד בנים לרוב ורוח אחרת למעט, עד שלבסוף בצנין מה נכסל, והיו מאמינים שרוח אחד היה מעבר נקבות הסוס, כן כתב אריסטו ופטרקוני שמביאו אבוקאורס בספרו על טבעי בהמות ותולה שבתורה הנקריאו אוירפולוקון במאמרו על טבע הסוס. ועל זה אני מפרש פסוק אחד בנביאו "כי אתה אדם ולא אל ומסתרים בלר ולא רוח". עכ"ל. —

(המתרגם)

גשן (ברכות כף ה"ב) ליהב

תניא אבא בנימין אומר: שנים שנכנסו להתפלל וקבע אחד מהם להתפלל ויצאו ולא הותירו לחבירו, מרחמין לו רחמי בפניו, שנאמר: "ורפא נפש באפו הלעתק תרגה ארך?" (איוב י"ד, ג'); ולא עוד אלא שמרים לשכינה שתתגלה ותשרוה, שנאמר: "ויעתק צור מאקואו" (שם), ואין "צור" אלא הקב"ה, שנאמר: "צור ילדך תשי" (דברים לב). ואם הותירו לו מה שכרו? אומר רבי יוסי בר חנינא: גוכה לברכות הללו, שנאמר: "לולא הקשבת לשלומי ויהי כנהר שלומך וגו' וצדקתי כגלי הים" (ישעיה מח, יח).

כל הלומד בשביל לדע וההגיון ישר, אומר מתמיה וקושי את עצמו, לדעת איך נעשה מדברי בלבד השותי שאומר לאיוב: "ורפא נפש באפו הלעתק תרגה ארך ויעתק צור מאקואו", ~~אינו נעשה מדבר בה~~, שאם שנים נכנסו להתפלל וקבע אחד מהם להתפלל ויצאו ולא הותירו לחבירו שמרחמין לו רחמים בפניו, ולא עוד אלא שגורם לשכינה שתתגלה ותשרוה? איך נעשה כל זה מדברי הכתוב הזה? אומנם, כל זה יקשה להם, רק מאחר שהם תושביים, שתג"ל אומרו תמיד מה שאומרו ומשו מה שדרשו, רק לפי מה שנעשה להם מהכתובים, ורק מה שרשו בכתוב בזו לדרוש, לכן, בלבד, מתפלאו הלומד ושאול איזון לאחד כל זה תג"ל? הלא הכתוב אינו מדבר מענין זה מאומה? אבל אם יזכר לבם הכלל הגדול שנתנו גדולי בארץ ובבבל שש שרגל

אמן (ברכות דף ה' ע"ב) מרבה

אומרו מה שאומרו ובדעתו מה שבדעתו רק מסברו בנפשיהו, רק מה שרחוק בשבלם היטר ובדעתם הטהור לטוב ונטר לברוך, ורק לאזן התגיק אות בבריהם, הם מביאים אינה כתוב לאומתיו בדעתו, אוד כל הקושיות והפליאות תלכיתוס, והיו כלו היו, ולאו יפלאו עוד בעינהם בדעת חנ"ל; וכן פה שפטו חנ"ל בשבלם היטר ובדעתם הטהור, שלפי היוטר ומשפט הצדק כן צריק להיות, שאום שנים נכנסו לבית הכנסת להתפלל, ובדעת שבמיהם היו בתי הכנסת מחוץ לעיר, וקבעת אחד מהם להתפלל ונשאו ולאו המתון לחבירו, ובזה גרם שנטרפה תפלתו של חבירו, ולאו יכול להתפלל בכוונה, כי פחד המקום שנשאר שם יתיבי, גרם לו שלאו יכול לכוון בתפלתו כראוי, ומ"מ נטרפה תפלתו; שגם הקב"ה ינקום אותם מדה כנגד מדה, ונטרפין לו תפלתו בפניו! וכן שפטו בשבלם היטר, שבזה גרם שתסתלק השכינה ונשרגל, יען כי בזה שאינו מתון לחבירו, ומזנב אותו ניחם בבית הכנסת מחוץ לעיר במקום סכנה, הלו מראה לדעת, שאינו חושש לחיי חבירו, ומ"מ גרם שנזה בינו לבין חבירו, ומזה בזו למריבה ומחלוקת עם חבירו, ובדק המריבים, שכל אחד מהלבדים שלו קרובים ואוהבים המאמרים ליענו ומלבדים בשאתו, והם מתערבים בין השני חבירים המריבים זה עם זה, והמריבה מתקשרת בין אנשי הקהלה כולה; לכן בזה: הלו גרם שתסתלק השכינה ונשרגל, כי במקום שאין אחדות ושלום, אין השכינה משגיחה שם, ומזה כוונת "סילוק השכינה ונשרגל" כ"ל סילוק ההשגחה;

לשון (ברכות נא ה' ע"ב) יהב

ומתוך למשפטים הללו הביאו את הכתוב באומרו: „טורף נפש בזעמו", יש לדייק מדוע „נפש" מלמדת רבותא כפירש"י ז"ל, וכתוב „טורף נפש" לבד יש לברר בדרך אומתו ברור שטורפין תפלתו; וכן ברש"י „ויעתיק עור מקומו" שהוא רומז להסתלקות השכינה מישראל, יש כי „עור" הוא כינוי להקב"ה כמ"ש: „עור ילדיק תשי", ופל זה הוא רק אומתו בעומק, וכבר לא הכתוב צריך להדרש, רק הדרש צריך להביאו את הכתוב לאומתו, לומר שלא ישכח הדרש הנאה והמוסר מן השומעים, כי בכל עת שיקריאו את הכתוב יזכרו את דברי הדרש. וכן מה שאומרו: „ואיה המתנלאה לברו?" נוכה לברכות הללו וכו' „ויהי כבוד שלומך וגו'" „ולאוצרות מעמק וגו'", פל זה שמטו חז"ל ברוח מבינתם, כי ידעו כי בלבבות הקב"ה יעמול לו להמתין שיהיה לו שלום עם חבירו, כי כן צריך להיות עם ע"ה בדרך הטבע, ואין כי הכוונה לחבירו שהוא חושש לחיין ובוחל לטובתו; ונשבה לראות בנים ובני בנים טובים ושרים כולהו, כי מעשה אבותיהם בנים, והכתובים הם רק לאומתו בעמוק. ומבאן מובנה רבה לכמה וכמה דרשות חז"ל, שבכל מקום שאין פשט הכתוב מדבר מהענין שדרשו אינו חז"ל, צריך לדעת שלא הכתוב צריך להדרש, רק הדרש צריך להביאו את הכתוב לאומתו, ולחנם יעמול הלומד להכניס בעמוק בהכתוב את דרשת הדרש שמעולם לא כוון הכתוב לזה. —

(המחבר)

לקפן (ברכות דף ו' ע"ו) רהבה

שנעריו דבי טמיון לתשקותיו. – הנפרשים ובאורו אלת טמיון, אבל.
ופירוש המאמר לפי דעתם הוא שהנערים והשבר של הנחתם את האבל, היו
השתוקקותיו ששותק, כי כן הוא הדין שאין ראוין לומר דבר, טרם שיפתח האבל
פיו תחלה. והדבר קלת בוחן, כי באמת עיקר הנערים הוא יין שמנחמין
את האבל בדברים והמלוה היו לדבר אל לבו אוק אין אנו ראוין לפתות
בדברי נחמין כל עוד לא פתח האבל לדבר ואיך שייך לומר שהנערים היו
בשבר השתוקקותיו? זה גו שתוקה אלה?

לכן נראה לי דעת אחרת במאמר הנ"ל: והיו לפרש אלת טמיא
מכשף. השואל בשאלת העתים, כמו אולבאו טמיון, ותנ"ל באו להורות
לנו איך נאמר לנו מכשף אחד דבר מה קטן או גדול אים נפלאו על לב
המשף ונוכל בית שקולטיו קאומר בכל בית נסתר דעתו ודבריו ונשתוק
אותו בסתרות ומצה תלאו טובה לנו כי יסבר פי המכשף ואין לו תקומה
לעולם יען נגלה סכלותו בכל עם ופל השומע ישתוק לו ויבאו להקהות שינו.
ואין בה מלינו לקמן (פרק הרואה) ושם נאמר „מה בו אלת? אומר רב קטינא
אלהאו (רעידת האדמה) רב קטינא הה קאו אזיל באורחאו כי מטאו אפתחא
דבי אולבאו טמיון אנת אלהאו, אומר: מי יבדר אולבאו טמיון האי אלהאו דאנת? ראחו ליה קלאו קטינא! קטינא! אומאי לאו ידעתאו בלשה להקבה גופר אלת
הנו שלרוים בלשר בין אומות העולם כגיבול מריב שתי בעלת עם הגבול

אשמן (ברכות דף י' ז') להרב

וקולם נשמע מסוף העולם ועד סופו והיינו אהבו. אי"ר קטינו אוהבו טאיזו כדיב ומליה כדיב אז הכי אהבו אהבו מיבדי ליה? ולאו הינו אהבו אהבו שביב והאור דלאו אובדי ליה (לאוהבו טאיזו) כי היכי דלאו לטאן כ"ד אבתריה". הרי לק שרב קטינו באו להקהות את שינו של המכשלה אומ גמ ידע בעצמו שאות יהגה חכו, ופוונתו היתה לטובת ההמון עמ אשר לו יבחין בין דבר לדבר. וכן היאו לפי דעתו כוונת גמ המאומר "אוגריו דבי טאיזו שתיקותאו" היינו מה שמשתבין את המכשלה בדברים. ולולאו דמסתפינו הייתי אומר שנחסר מלת "אוהבו" או חתם מלת "דבי" לל "דאוהבו" אבל אין צורך לכל אלה כי מלת "טאיזו" גם תורה על מה שאמרתי.*)

ברוך וורדער

("הלבה" ל"המגיד" מהד שינגר 1816 דף 126)

---

*) דלא כדעת [illegible] בגליון [illegible] הרי [illegible]

לשון (ברכות פ"ו ע"ז) לרבה

תניא, אבא בנימין אומר: אין תפלתו של אדם נשמעת אלא בבית הכנסת, שנאמר (מלכים א, ח): "לשמע אל הרנה ואל התפלה אשר יתפלל עבדך לפניך בבית הזה", "במקום "רנה" שם תהא "תפלה". —

כי במקום הזה המיוחד אין לתפלה יתרון האדם ולתר ותבין התפלה בכונת הלב ואז כן היו נשמעת. —

(ס' "בלב חכמים")

אמר רבין בר רב אבא אמר רבי יצחק: מנין שהקב"ה מצוי בבית הכנסת? — שנאמר (תהלים פב): "אלהים נצב בעדת אל". ומנין לשרה שמתפללין משכינה עמהם? — שנאמר: אלהים נצב בעדת אל. ומנין לשלשה שמתפלין בדין משכינה עמהם? — שנאמר (שם): בקרב אלהים ישפוט. ומנין לשנים שמתפלין ומסקין בתורה משכינה עמהם? — שנאמר (מלאכי ג): "אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו ויקשב ה' וישמע ויכתב ספר זכרון לפניו ליראי ה' ולחושבי שמו". מאי "ולחושבי שמו"? — אמר רב אשי: אפילו חשב אדם לעשות מצוה ונאנס ולא עשאה, מצה עליו הכתוב כאילו עשאה. ומנין לאחד שמתפלל ומסקן בתורה משכינה עמו? — שנאמר (שמות כ): "בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבא אליך וברכתיך". וכי מאחר דאפילו אחד, תרי מיבעי? — תרי מיכתבן מיליהו בספר הזכרונות, חד לא מיכתבן מיליה בספר הזכרונות. וכי מאחר דאפילו תרי תלתא מיבעי? — מה בעמוד דינרי שלמא בלמא הוא ולא אמטו שכינה, קא משמע לן בדין נמי היינו תלתה. וכי מאחר דאפילו תלתא עדה מיבעי? — עדה בקביעה שכינה ואמטו תלתא עדה דעתבי! —

לשון (ברכות בלא ו', ז'-ח') תרבה

המאמר הזה עסוק לבדוק מכמה סעיפים: א) שאלתו: "מנין שהקב"ה מצוי בבית הכנסת?" בלכאורה מה שאלה היא? וכי סלקו ונשתנה שאי יהיו הקב"ה ושל בבית הכנסת הרי הקב"ה נמצא כל העולם כולו ומדוע זה יגרע בית הכנסת מכל המקומות? ב) מה הוא הענין שהקב"ה נמצא בבית הכנסת? ועוד אנו רגילים להאמין ולהבחין זאת זה? הלא הקב"ה אינו גוף ולא נשקפו אליו עיני הגוף ועוד אנו מרגישים זה שהקב"ה נמצא בבית הכנסת? ג) שאלתו: "מנין לעשרה שמתפללין משיניה ומהבא?" מדוע שינה לשונו ועוד כמו בדבר מתפלה נקט הלשון "הקב"ה" ואמר זה נקט הלשון "שיניה" ועוד חולק והפרש יש בין הלשון "הקב"ה" ובין הלשון "שיניה?" ד) אומרו: "תרי מעתבין מלמהדן בספר הברכות, חד לו מעתבין מליה בספר הברכות" בהגמרא "ישלהבין למה זה בחד לו מעתבין מליה בספר הברכות? ועוד מהו ענין ספר הברכות" הנשר כאן ובהמקומות נמצאים בגמרא בשלשה נוסחות: "וכל משנה בספר נבחנים" ומסיים ראש השנה: "יש ספרים נפתחים?" הן בדברי הכתובים בספר הברכות הוא דבר הנהוג ועל בני אדם מלבד חסרונם ומלוטם כל נשמה, אלא כ' מעלה ומצוה הלו אין שמה לסמוך?" ה) אומרו: "מה בתשובה שלמה בעלמו הוא ולא אמרו שמעה" מה הוא הלשון "שלמה בעלמו הוא?" וכי "שלמה" מעלתו גדולתו היא? הלא יבוד מעלת השלום מכמה מעלות בעלמה ומדרש ולא מצוה הקב"ה כלי מחזיק ברכה לשרות עליו השלום ולמה זה אמר: "מה בתשובה דעניו שלמה בעלמו הוא?" ו) אומרו: "שלמה בקשה שמעה ואמרו, הלא יד דעבר" מה השמעה בזה? כי מדברי אלה נראה שהשפיעה מתנודדת מעקום למקום ומהדרו נפשות תמות שיני מקום ושיני מקום ובתלמוד השמעה מתקת בעקום אמר "יד בתבר" ועוד מזה השמעה לעקום שהשה ומשמן בקרן, וזה נראה בהגשמה חס וחלילה? ז) ועוד לשון מתמה אלהים נלב בדרת ועל" שהשמעה בקשה ואמרו? והנה כל פירש: אלהים נלב בדרת על מעיקרו ושמר" וכו'. והיו מלו! כי ועוד מאמר מלשון נלב" מעקרו? הלא לפי הדקדוק הלשון נלב" הוא בעניני פנים ולא פעל ברר? כי פעל ברר לחק להמת מנוקד בפתח נלב? ח) ואומרו ועוד בתנ כל: נלב שעקרו מאמר?" — שלמה, הדמיון המשמש, אחרי אשר המשמש בגוף בדברים בפלאות ונקמות על הנדרת לדמאמר זה הנע להרגיש רוחק בפירוש נוה מושכל הגיונו

לשון (ברכות כא ע"ב) רהב

אותו השיקה ידי אחרי חפש בספרי מבוארי אגדות ר"ל איפה הפשט וההגיון היטב ופרוש הדברים כן הוא:

מנין שהקב"ה מלוי בבית הכנסת רצה לומר: שלא יכול האדם ומה בנקל לבקש מחשבות ולבו לב' וההשגחה חוספת תואב בתנועת האצבעות? — שנאמר: אלהים נצב בעדת אל" ופרש תלה המלה "בעדת" כפירוש רש"ל "בית מושב שלו" הינו בית הכנסת. — ומנין לשרה שמתפללין שלשכינה ראשם? רצה לומר: מנין לשרה שמתפללין שלא להם פת הכנה לקבל קבלת ההשגחה ינתן לו משאלותם ברם יקראו? ובדרש כי ר"ל נאמר תואב בלשון "שכינה" במקום "השגחה" לפי פת המקבל, כדרך מאמרי אור החכמה שין בספר "שמע חבשים" בסמ לראות כל מבלבי רשותם אל נה, וכן כתב הבעל "נצר בהחדה" בשלת ב"אר. — שנאמר: אלהים נצב בעדת אל" מבאר מאד הפרש השמש הנה בשלמו אבל בדרש כאומן מאר כפירש רש"ל: "עדה" קרוים שרה שנאמר: "עד מתי לעדה הרעה הזאת" ואל שלאו עתה ובלה "מל. ורצה לומר שההשגחה חוספת על שרה שמתפללין ינתן לו משאלותם ברם יקראו! (בסקנה הגדרו: שרה קדמה שכינה ומעמו.).

ומנין לשרה שנושבין תחין לשכינה ראשם? רצה לומר: מנין שההשגחה בקבה בם בל ושרו בשמן מלך המשפט? (כמאמרם ז"ל בסמ סנהדרין פ"ו) מנין לדין שלו יאמר אם לו בלשר הנה? תלמוד לומר ומחכם בדבר המשפט (מ"ל כפי מהרש"ל). — שנאמר: "בקרב אלהים ישפוט" כפי רש"ל: אחון בתת דין קרוים אלהים אלו בל. ורצה לומר: בקרב הדינים שקרוים "אלהים" ישפוט הינו ושלנים שלו ושרו במשפט. ומנין לשנים שנושבין ומסקין בתורה לשכינה ראשם? רצה לומר: שלנים ה' אליהם לתבין הדנין על בוריו ומונו אל הדעת? — שנאמר: אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו ויקשב ה' ונאמר וגו' רצה לומר שה' מקשיב לדבריהם ושלנים אליהם שכתבו אל הדעת. — מאי "ולחושבי שמו"? רצה לומר: הלא התחול בדבור כמש "אז נדברו" ולמה מסיים במחשבה ואומר "ולחושבי שמו"? — יאמר ולקראי שמו?:

לפסן (ברכות דף ו' ע"ב) ברכה

אמר רב אחא: אפילו תשב לעשות מלאה וניגנס ולחו עשאה, מוצה אינו הכתב כאילו עשאה!" רצה לומר: לפני סיום המחברה לחושמרן בדרך לחו גו חלף גו; לחו גו שתים נדברו ראתה אוש חל ראהו שעשנה שהיא כמ"ש "נקלה ה' ושנא" אלא חלף גו אפלו אם לחו נדברו כי קרה לפני אינה חונס ולחו וכלו לפני בדרך תורה כאו שתשבו בתבלה בהתרגש יחדיו אפלו הש מלאה אינה הכתב כאילו עשו. ומנין לחיב שמשב ומסיק בתורה עשו? רצה לומר: מנין לחוש אחר המסיק בתורה חייב שלחו יברר בעפרתם את לאדיו המוחל מחב להבין הלאב, שכ"ב הטעמת ושלחת ה' שאו להבנהו אמתת כוונת הלאב שמסיק בו? — שנאמר: "בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבוא אליך וברכתיך" פירש"י: "אבוא אליך" לשון יחיד הוא. והשון "ברכה" הוא תוספת שפע מהברכה הלונה הן בגשמות הן ברוחניות כאו הטעה שלמה והבנה ברורה בלמודים. — וכי מאחר באפלו אחד, תרי מיבעיא? — תרי מוכתבן מוליהו בספר הזכרונות" תך לחו מוכתבן מוליה בספר הזכרונות!" מנין "ספר הזכרון" אשר נכרו "על ליראי ה' ולחשבי שמו" הוא תוספת שפע מהברכה הלונה הן בגשמות הן ברוחניות כאו הטעה שלמה והבנה ברורה בלמודים. — וכי מאחר באפלו אחד,

אשן (ברכות דף ו' ע"ב) תורה

וכן בענין למוד התורה. גם כלמוד יחידי המקבר אינו השתה וגוג תמחה פעולת הלמוד ההנאו מלבו ומתר הלמוד ועכ"ל אין יפעלו פעולה טובה על תבונת נפשו, ועוד הנו הנו ספר הנשבונות בגומת. ומעתה כל מלמדים לומדים בחבר וגם הם מוכרחים להולנות הדברים מפיהם ולהשמיע קולם וגוש לרוחה וינצלו מן השתה ונשארו הדברים תקונים בנפשותם, הנו "ספר הנשבונות". וכן כתב הרמ"ם ז"ל על הלכות תלמוד תורה (פ"ג ה"ב): המשמיע בקולו בשעת תלמודו, תלמודו מתקיים בידו ואבל המקשה בלחש בטהרה הנו שוטה. וכן הנו נגמרו ערוכים פ' כילד מדרשין בלשון (מלשון בגוד הכמים). — ואי מאחר ונפסלו תרי, תלתא מנבאים? — מה בתגמות בענין שלמות בשלמות הנו ולו ומתגמות שמנה, קיו משמר לן בדמעון נמי הינו תורה. ראה לומר: מה בתגמות יש כי הנמצא מבעלי בטבע (נאטל-שיפטליק) ובלו הבן אינו מספר ומגלה להתגיים כי הבן הנו לחנך השלום כמו בני אדם ועכ"ל הנו בבר טבעי לחפש לשמר בן לחנך שלום הנבהה ומעמ לפ"ד ההשגחה הנלונה שקנה לשמה הבמנים שנושמים בבן, קיו משמר לן בבן נמי הינו תורה יש כי הבן שנושמים הנו יפי הנורה לכן הלשנה שהם הינו שההשגחה הנלונה חוספת מהם ומבקה בם לבל ויסאו בחתם מלך הנלמים כנ"ל. ואי מאחר ונפסלו תרתי, שרה מנבאים? — שרה קבמה שכינה ומתגו, תלתו מה בנבו. כמו רש"ל: קבמה שכינה ומתגו ופ' מלהים נלב בנמה מל" מנקיו משמר שם. הנה בל נמה הקרקע שרש"ל הולנו הנגנון של שרה המתבלם לשכנה שהם מבקבוק מלה "נלב" כי נתמוק הנו שבמנוני פנל הנו, מק נלב בפתח הנו לשנבר כנבר, ובל כנן לבבי ר' יתנק מה בשמו בגמ"ר רש פ' ומנו: "מלמד מון מנב כמון מלנו "נלב" יוסינאוס, (פירשהו רש"ל "הנרוק" מנכן ומתמנן מל תבנו.) כמה בנת מנר: "ונלבת מל הלנר" (שמות לג), "ומנלבו בתבמנת ההר" (שמות יט) כמו מנאמר: "והה טרם יקרחון ומנו מנגה" שם. ומנה הנבמ רש"ל ז"ל "נלב" מנקיו משמר כי מל כן לנו כתב "מלמד". והכונה בנה כי בשרה קבמה

אמן (ברכות דף ו' ע"ב) ר"ה

הטעלחת הנשועה מאמרים טרם נקראו רק מדת חוטר נתנו אות לבם להתפלל בקבוצם לפניו ית', תלתאו עד בתבו. והסדר בזה כי גדול כח קבוץ הרבים לתפלה לפעול על נפשמם, ואוסף בהלחמם עדיך בטרם יתבטלו בתפלה, כבר מלחה לבם לך, ובלי בתלתאו לו התפלל נפשם כל כך עד שיתבולו בדבר מלחה. —

(הפירוש הזה נוסף על דברי הספר "בינת נחור" מהרב הגר יחיאל יהודה לוריא נחום. ועל דברי הספר "בלבד חכמים" מהרב הגר יעקב בן אולדר"ל המבוקר יעקבקוי סגל לנבחו זללה. בהוספה משלי.)

אפן (ברכות דף ל"ז ע"ב) לרבה

אומר ר' חלבו אומר רב הונא: כל הקובר מקום לחבלתו,
אלהי אברהם בעזרו.

"אומר שלמה לבית הלוי: יש לדקדק מפני מה לא אומר
אלהי יצחק" או "אלהי יעקב" סתם? ואולי, שלותר היה ראוי שלא
לקבוע מקום, פדי שלא יהיה נראה שיש לו מקום מיוחד, כי
אברהם, בכל המקום אשר יבחרו שמו, שם יתלא להשרות שכינתו
וברכתו? ולכאן נראה לי, שהמתבונן בהרמב"ם פ"י מהלכות
ע"ז, יבין איך דור אנוש לא היו טועים בהתחיל הסבה הראשונה
לגמרי, אלא עשים כל לבבו השמים אמצעיים בינם לבינו, ופני
הדבר שהיו שאולים, כן היה להם בית מיוחד לאל אחד אמצעי אחד
לשאול אותו דבר, באופן המבוקש מאותם, באופן שהיה להם בתוך
מיוחדים כל אחד ואחד לאמצעי אחד, כדי לשאול שאלה אחת
מיוחדת ומיוחסת אל מבוקשם, כדרך שעשים למלך בשר ודם, כי
כפי מה שרוצים לשאול מאותו, כן הולכים לשר מיוחד על אותו
ענין, ובשבאו אברהם אבינו פרסם אלהותו בעולם ואחדותו
והשגחתו בלי אמצעי, ויחד מקום אחד קבוע להתפלל תמיד אליו,
להראות שאין צריך אמצעיים, כי כל השאלות והבקשות

לקמן (ברכות בעל ל"ו מ"מ) לרבה

המתחלפות, כלים יבקשו מאותו במקום אחד ובמדרגה אחת
באופן אחד מבלי אומצדי, ואין שום שינוי בו חו"ל, ונהנו
אומרו "כל הקובע מקום לתפלתו וכו'."

(ס"ל חיים שלמה" - לרב התכם החוקר ר' שלמה לבית
הלוי במהר"ר ישתק לבית הלוי נלה"ה - בעל ל"ו מ"מ)

אמן (ברכות כא ע"ב) מהרה

ואומר ר' תלבו אומר רב הונא: לעולם יהא אדם מהיר בתפלת המנחה שהרי אליהו לא נענה אלא בתפלת המנחה שנאמר (מ"א י"ח): "ויהי בעלות המנחה ויגש אליהו הנביא ויאמר – ענני ה' ענני!" ענני שתרד אש מן השמים, וענני שלא יאמרו: "אשה כשפים היא!"

"ויש לדקדק, תחילה וכי התפלל אליהו תחלה שלא בשעת מנחה ולא נענה, דקאמר שהרי אליהו לא נענה אלא במנחה? שאם אמת היה מתפלל בשחרית היה ג"כ נענה? ועוד דלמאי נפקא לן מינה מהכא רב הונא כאן הדרוש של ה' פעמים "ענני" שאין צורך פה ללמוד שהתחיל בו "לעולם יהא אדם מהיר בתפלת המנחה?" ותו קשה, דמהכי תתני שיאמרו אשה כשפים הוא הלא כמה וכמה נסים כאלו נעשו לישראל – ולא אמרו מעולם שאשה כשפים היא? ונראה לי לתרץ בדרך פשוט: דאותאו בגהר כי תשא על פסוק "וירא העם כי בשש אשה" וגו': ... "אין עדה רב... אלא כל חרשין דאלבים הוו כו' ובשעתא דינאה הוו עבדי תדיר חרשייהו, וכל איניין חרשין אולעין הוו מסתבלי מכי נטי לאשה מאירותאו בשבר שעות עד שירות דתשר כו' כל איניין חרשין נאמרין מאירותאו בתשר עד פלגות ליליא,

לקמן (ברכות דף ז' ע"ז) רהבה

אינינן עילאין דבהון הוו מסתכלי מכי נטי לאתאו דהוו כדין לרוון
תתקבלב דרגין לאשטאו על טורי תושק, ורוחאו דלהון הוה
אשטאו על כל אינינן תרשין בחרשיהו, ואולין הוו עבדי כל מאוי
דאינינן בעאן, עד דכל אתריאו רותחנו דלהון באולין הוה כו'
(עד לדינינו). הרי מבואר שעיקר הכישופים נעשים אחר רושם
המכשפים ומחשבות הימים ולהלאה ולאו קדמת, ועד היה תושש אליהו
שאחר שאשה שלו ורבתה האוש מן השמים הוו אחר חצות בזמן
מנחה יש לנביאו הבעל פתחון פה לומר: שאשה כשף הוו, שהרי
רגלים לדבר, מדאו אשה כן קדמת לכן בזמן שהיו הם עושין
אות שלהם; אולאו ודאוו שהמתין עד זמן שלוטת הכישופים, והוו
מאירותאו בשבר כו' כנגבר, ולכן הוצרך אליהו לבקש רחמים עד
שלאו ויאמרו "אשה כשפים הם". אוק קשה, דבאמת היה לאליהו
לעשות אשה שלו ושתבב האוש קדמת חצות, ולאו היה שריך לתפלה
בו, אולאו ודאוו שעל קדמת חצות היה אליהו מסופק, שמאו אוד לאו
תתקבל תפלתו העיקרית שתבב אוש מן השמים, לכן התעבב מלהתפלל
עד זמן המנחה, שהוו זמן האמלה שבכל הזמנים לקבלת התפלות;
ומה הוצרת להתעבב עד זמן המנחה הוצרת נמי לבקש רחמים שלאו
ויאמרו כו'. והתאו מבואר, דכך הענין רצה להודיע שזמן מנחה הוו

לשון (ברכות כא ע"ב) הרבה

מהתחר מכל הצמנים, שהרי אוליהו לו נדנה ולו בתפלת המנחה, וכבר שלו תקשה מנין לי גזות, דלמא אום היה מתפלל על קדמת תלות היה ג"כ נדנה, לכן מביאו הכרוש "דאמר ר' אנני" שהמתרבק להתפלל שלו ומאמרו מעטה בטפים הם, וקשה, מהיכי תתי? אולו לפי שרגלים לדבר שלו נרד הוש כו אום בדמן מנחה, וקשה, דבאמת היה לו לעשות גזות קדמת חלות, ושוב לו היה תושל! אולו דאון מוכרת שאום היה מתפלל שתרד אוש קדמת דמן מנחה לו היה מתקבל אוד, מה שאונן כן בדמן מנחה, וקל. —

(ס "ברכי נועם" להמקובל האולקי מה"ר שמואל ז"ל מקאלמרינאו. מובאו במאמר "דובבה שפתי ישנים" מאת החכם ר' יעקב שמואל טרוכטמאון הלוי ז"ל בהקדמה "המגיד" שנה חמישית 36 עמ'.).

א') ביאור הגיון ארוך

על המאמר: אינון דקבלו מלוי בקשר הכנסת וכו'.

(בדפוס ד' ו')

(ס"ד "כולם ביאור" מהרב החיות והודה לעוזיאלי)

לשון (ברכות פג ע"ב) להלכה

אומר רבין בר רב אידי אומר ר' יצחק מנין שהקב"ה מלוי בבית הכנסת? שנאמר (תהלים פב): "אלהים נצב בעדת אל". ומנין לעשרה שמתפללין שכינה עמהם? שנאמר: "אלהים נצב בעדת אל". ומנין לשלשה שיושבין בדין שכינה עמהם? שנאמר (שם): "בקרב אלהים ישפוט". ומנין לשנים שיושבין ועוסקין בתורה שכינה עמהם? שנאמר (מלאכי ג): "אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו ויקשב ה' וישמע ויכתב ספר זכרון לפניו ליראי ה' ולחושבי שמו". מאי "ולחושבי שמו"? אמר רב אשי אפילו חשב אדם לעשות מצוה ונאנס ולא עשאה מעלה עליו הכתוב כאילו עשאה. ומנין לאחד שיושב ועוסק בתורה שכינה עמו? שנאמר (שמות כ) "בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבא אליך וברכתיך". וכי מאחר דאפילו אחד, תרי מיבעי? תרי מיבעי אם יהיו בספר הזכרונות, חד לא מיבעי ליה בספר הזכרונות. וכי מאחר דאפילו תרי, תלתא מיבעי? מהו בתומאי דינין שאם באו הלו ולא אותיו שכינה, קא"ל דדין נמי היינו תלתה. וכי מאחר דאפילו תלתא, עשרה מיבעי? עשרה קדמה שכינה לאותיו. תלתא עד דאיתבי.

(לשון רש"י ז"ל נצב מדקראו מעמד)

"הנה בל יבואה הקראו שרש"ז ז"ל הולכו הדינין של ד' המתפללין שכינה עמהם מבקרוק מלה "נצב", כי נפסוק הלו שהדינין פועל הלו, וזק "נצב" בְּעֲדַת הלו

לשון (ברכות דף ו' ע"ו) לרב

לשעבר בנוגע. אבל כיון לדברי ר' יצחק גם בעצמו במאמר כיו"ד ויכון עצמו אין כתב כאן אולם נלב אוטיאוס* (פירשהו רש"י והערוך אחרן ומאתין על חבירו) כמאמר "ונלבת על הצור" (שמות ל"ג), "ויתלבו בתחתית ההר" (שמות י"ט), כמו שנאמר "והיה ערם יקריבו ואזני אמה" ע"כ. ומצה הוכיח רש"י ז"ל "נלב" שמקריבו משמע כי על כן לא כתב "עצמו". ובעצמו כי רב"ל ישתמש תמיד בלשון שכינה במקום השמה לפי כח המקבל כבעצמו מאחרי אחר בחכמה שיין בספר "שנים חבשים" בסוגן לרשות כל מבלרי ראותמו ע"ג ומן כתב הבעל "נלבא ביהבה" בשמ"ת בע"א. ומה שמשמן כונת דברי ר' יצחק אלה האומר שההשמה חופפת תמיד במקומות המקובלים כמו בתי כנסיות, ושלהה המתפללין שכינה שהם שלש לפם כח הכנה לקבל קבלת ההשמה ינתן לאו משאולתם שרם יקריבו כמאמר ר' יצחק במאמרו הנ"ל מהוכחת "נלבא" שמיראו שדה"כ "והיה שרם יקריבו ואזני אמה ומאר כנ"ל. ומה הדבר מיראהו ג"ל בעצמם שהשרם שלהה קבאמו שכינה ואותמו שירצו השמה הישרה מאחרים שרם יקריבו רק מעתה אחר נתנו אות לבם להתפלל בקבלתם לפניו ית', ובכה הוא בשלשה שיושבין הבין שלכינה שהם שרצו לאחר ההשמה בקבה בם בל הסדר בעצמם מולם המשמה כנ"ל (בס' סנהדרין פ"ז) ענין לבין שלו יאמר מה לו בעצר בנה? ת"ל "ומעבים בדבר המשמ" (ש"ל בפ' מרשו"ז נ"ל) וכן הוא באומר אחר המשמ בתורה הגם שלו ובדר בעצמו אות לאודו האומל מאוב

* אוטיאוס בלשון יוני (bereit gegenwärtig) מ"ש ומוק המלם.

165

ב) ביאור הגיוני בקצר

על המאמר: מנין להקב"ה אצל בבות הכנסת וכו'

(ס' בבלב חכמים" מהרב ר' יצחק בן אלעזר פלסגל לנבון)

לשון (ברכות כא ע"ב) להבה

להבין הלאוב, שכ"ל השלחת ישועת ה' שאו להבינהו אמיתת כוונת הלאוב שעסק בה, וכאו שפירש המרש"ו ז"ל (באס סוטה) אוש ואושה שכיונה בינתם שיכלנו לאמר כי עצם השלחת והעלחת ה' בתופס.

(ס"ב יום ראשון" מהרב יחיאל יהודה לאוזנזאהן)

לשון (ברכות בף ו' ע"ב) להרב

מנין שהקב"ה מצוי בבית הכנסת? וכו'. פירוש: שלא יכול פיעמים יותר בנקל להדבק מחשבתו וכוון לבו לב'.

(ס' כבוד חכמים)

תרי מכתבן מלוהו בספר הנסרונות, חד לון מכתבן מלה בספר הנסרונות.

יש להבין למה נה בחד לון מכתבן מלה בספר הנסרונות
לעם מהו מנין ספר הנסרונות הנמצר כאן ובמקומות אחרים כאומרים במשנת
אבות: וכל המשתמש בספר נתבים ובמס' ר"ה: מ' ספרים נפתחים? הן דבר
כתובות בספר הנסרון הזו דבר הנהוג אצל בני אדם מצד חסרונם וחולשת
כח נסרונם, אבל ב' מחמה ויתרומם הלו אין מכתה לפנינו? אבל באמת
מנין ספר הנסרון אשר נמצר חל"ל ובדברי הכתובים הזו שם מלשון לפרות
על כל דבר השאר ומתקיים כי הדבר הכתוב בספר שאר לאורך ימים לבל
ישכח. גם כל מדות אמתיות ומדות ישרות ופעולות טובות אשר יעשה
האדם, אז הפכם, ישאה פעולה ומכונה בנפשו להטיבה ולהשלימה אז להפך
חלילה; לקנות לו מכונה טובה אז ריעה, כפי אשר יתרגלו רעיונו
ופעולותיו כן יתקן בנפשו בלבבו ובכות נסרונו ומל לוח לבו יכתבו.
הלבבים בדמות ומדות טובות, הרשמים בהפכם וכן הבינונים. והם הם
הספרים הנפתחים, כי ב' חוקר לב ובמן כליות, כי הנה כותב וחותם יב

אמן (ברכות נף ו' ע"ז) אהבה

כל אדם הם בעת מחשבתו ופעולתו. וזה ענין וכל מעשיך בספר נכתבים.
וב' אשר אלינו נגלו תעלומות לב, לפנינו נפתחים הספרים העלה ואוזק
מאנו יש הם נקראים כתובה: עקוב הלב מכל ואנוש הוא מי יבינו,
אני ה' חוקר לב ובוחן כליות. וכל מעשה ומחשבת האדם כפי חזקת
פעולתו כבה ישאר רושם גדול בנפשו. וכן בענין לאוב התורה. אום
ולאוב יחידי תיקבר שלינו השכבה ואוד תאתה פעולת הלאוב ההוא גלבו
אחר הלאוב ואם לא יפעלו פעולה טובה על תכונת נפשו, אשר הוא הוא
סגר הכרונות בזאת. ואנשים כשלנים לומדים במדר אוד הם מוכרחים
להוציאו הדברים מפיהם ולהשמיע קולם אוזן לרשהו ונעבלו מן השכחה.
ושאר הדברים חקוקים בנפשותם, הוא ספר הזכרונות. וכן כתב הרמב"ם
ז"ל על הלכות תשובה (ס"ג ה' י"ב): המשמיע קולו בשעת תלמודו תלמודו
מתקיים בידו אבל הקורא בלחש במהרה הוא שוכח. וכן הוא בגמרא ערובין
ס"ב בילב מדרבין על נב.

(ס"ב חכמים)

עשרה קדמה שכינה ואותיות, תלתא עד דיתבי.
כי גדול כח קבלת הרבים לתפלה לפעול על נפשותם, ואוק בהאומם
עוד בטרם יתחילו בתפלה, כבר יתלבה לבם לב. אבל בתלתא לא תתפעל
נפשם כ"כ עד שיתחילו בדבר המצוה.

(ס"ב חכמים" מהרב החרוץ התורני הגדול מהו"ר יצחק בן אלעזר זצ"ל לנבון)

לפסן (ברכות דף ו' ע"ז) תפילה

אמר ר' אבין בר רב אדא אמר יצחק מנין שהקב"ה מניח תפילין? שנאמר "נשבע ה' בימינו ובזרוע עוזו" ואין "ימינו" אלא תורה שנאמר מימינו אש דת למו. ואין "עוזו" אלא תפילין שנאמר ה' עוז לעמו יתן. ומנין שבתפילין עוז הוא לישראל דכתיב וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך... ותניא רבי אליעזר הגדול אומר אלו תפילין שברואש.

(מ"ר "בינה יתרה" מהרב יחיאל יעקב לאוינגראבן)

לשון (ברכות פ"ו מ"ז) לרבי

אור שובין אף אותו אומר ר' יצחק מנין להקב"ה מניח תפילין וכו'.

ידוע הדבר למבינים בכלל כוונת מצוות התפילין אשר
נרו ונראנו על כל המדרגות ברוחות, הכוללות כל אופני עבודת תורת
האדם. עבודה בטבע, עבודה למעלה מהטבע. שאנו מתחייבים גם
להקב"ה בזכרון השגחתו ית' על כל אדם להתחסד עמו בכמה אופנים
ומדרגות שונות, על כל אחד ואחד לפי כחו לקבל אור החסד, בכל מיני
חסדים ושמירות. כן בושמירות הצלחות גם העולם, כן בהצלחות מלאות
הרחמנות הנוגע לנשמה ולמהה. כאשר בדברנו בדבר ר' יצחק (גם בעל
המאמר) במלך בן המלך שבאו מבית הספר וכו'.* עמ' יש לראות מאמר
שאומר ר' יצחק (ב"ב, ט): הנותן פרוטה לעני מתברך בשש ברכות
והמתפייס מתברך בי"ז ברכות שנאמר (ישע' נ"ח) "ותפק לרעב נפשך
וגו'". ואי לאו יראה בעלילת הנבואה נאות, שהנותן סתם מתברך
רק בברכות טבעיות כמתה בו "אז יבקע כשחר אורך וגו'" כלומר
אוק לפי סדר הטבע אור לאור כזריחת אור בוקר כי המקבל אז יוכל
לקבל פתאום אור גדול בל יתיצבו עיניו בנגדו. אובל המתפייס שעניין
הפיוס הוא אות נכון ונאמן שכבר הוסר מקרב נפשו כל טבע תולדות
התבונה לעבה בעניין הצדקה שאז יש בו כח לקבל ברכת ה' למעלה
מהטבע כמתה בו "וצרח בחשך אורך וגו'". למעלה מדרגת טבע כל עולתו.

* ראה מדרש בעל המאמר

אמן (ברכות כא ע"ב) רהב

הנשאר מאומרי ר' יצחק אולה, שהקב"ה מסבה ומשגיח בהשקחתו תמיד לכל אחד ואחד כפי כחו לקבל. אום בטבע אום למעלה מהטבע לכן בעבור קבלת הטובות מהקב"ה בטבע כולל, אנו מתחיבים לעמתו בכל עבודת התורה עפ"י צורתי שכר ועונש לקול יציאה כללית שהעבודה כגון תקרון עבודה טבעית. ועכ"ל מתחייב להיות הרגלה של יד מכוסה בבגד כי היו נראות אול הנהגת ה' אות הטבע כולל כעבין כרשע. עכ"ל מכוסה ההנהגה גאות מעינו כל בשר, כבתוב "אוכן אותה אול מסתתר". ובעבור שביד הקב"ה לשנות ולשבר כל הטבעים כאן שהיה בילגות מלכים אונתנו לעמתו מתחיבים בעבודה שהיו למעלה מיכולת כל אדם והיו עבודת ה' בלבורי אות ושקר לרית השגחה פרטית כבל הנ"ל, שעל עבודה גו תבאוג מצות הקלה של ראוש, עכ"ל מצוותה שתהיו נראות ונגלה לעין כל יען כי היו נראות אול הנהגת ה' למעלה מהטבע הנראה תמיד יכ' אוג אול כל האדם. ועתה נתבה, אותר שהתקלין של ישראל הנה מבאנין על קבלות הטובות מהקב"ה באופנים חלוקים, לכן אומר ר' יצחק בדרך מלולה אול צד הנתן האומיתו יכ' נתן בטבע, נתן למעלה מהטבע לכל מי שכחו חזק לקבל כנ"ל. שהקב"ה אנית תקלין בכל נאן ג"ש "בכל יומ" כאו "בוים הכותב כל הטור". ורבת ר' יצחק יפה, שאומר "נשבע ה' בימינו ובזרוע עוזו וגו'." שאנין יכרים הוו מעל אול השגחת הקב"ה על בריאותו,

לפסן (ברכות דף ל"ז) לרבב

כי הנהגת ית' למעלה מהטבע ומלך בלשון "ימין", והנהגת הטבע ומלך בלשון "זרוע שוקו" כנודע*. כי אי יעתק דבר בדרך אלוקה אלא הנותן שכל סיים ומנין שהתפילין שלו הם לישראל? שנאמר "ה' עוז לעמו יתן וגו'". כי לעור הנתינה של הקב"ה באופנים שונים כל"ל הוא הוא שונה יפה, בעלילה לאומר על הקב"ה שאנית תפילין בכל מאן כי בכל רגע הוא מחדש בטובו אות הטבעים ותנועותיהם. וכ"ל תפילין דאורי' עלמא מה כתוב בהו? ולא אומר תפילין של הקב"ה לפי שאנין הנתת תפילין של הקב"ה הוא רק למעלה בעור הנהגתו ית' אות העולם באופנים שונים אולר נראנו באמצעות הנתת תפילין של ישראל כנ"ל. —

(ס"ד "בית יעקב" מהרב יחיאל יעקב לאוינגר זיע"א)

*) הערה. (לס"ד "בינם יאור" מהרב יחזקאל והלבה לאוניברסיטה)

לפון (ברכות כפ"ו ע"ז) להב

(שייך לאחר מנין שהקב"ה מניח תפילין וכו'.)

*) (מבר"ר ח"ב פ"מ) "אומר תבקשנה כפסלא וכמטמונים תחפשנה אז תבין יראת ה' ודעת אלהים תמצא כי ה' יתן חכמה מפיו דעת ותבונה יצפון לישרים תושיה" (משלי ב') כ"ל וכ"ל ישתבח. אשל לבן אלק שהיו מבטי הספר מצאו תחתון לפני אביו נפל אביו חתכה אחת נתנה לו אומר איזו מבקש אולו מדה שבתוק פיק, ולפי שאהבו אביו נתן לו מפיו ג"ש "כי ה' יתן חכמה מפיו דעת ותבונה" עכ"ל.

"... הוא אשל נפבר של עסק ועשל הידעם בקיום התורה ומצוותיה עפ"י לגורי שבר ומנוש לקול יבינה כללית בגדלת הקב"ה הנ"ל. אלא תחתון לפני אביו וכו' אומר איזו מבקש אולו מדה שבתוק פיק היו אליבב נחמדת, לומר כמו שהבן ההוא שמצא בהוא מבית הספר שהתחתון הוא ביב והבראת אביו לתת לכל המקבלים כי סיפוק חייהם לכל אחב ואחב כפי שיאות לו ויכול לקבל, כבה אמש ימצאו בראשונתו כל הבנו מבית עסק התורה ומצוותיה, הטעות אמתות ובינות אורות בדרך יבינה פרטית אוק שכל נמצאו מהנמצאים הוא מקבל תאיב מחסב ה' חלק החיות המופרת ויהות לו כפי כחו לקבל ויפס גולתו איז אב. שבאמל הזה יתפרש כוונת הכתוב "ודעת אלהים תמצא", שימצאו הטעות תכשר בהשגחת ה' על כל הנמצאים כנ"ל. וכמו שאנין האהבה ינה את

*) הדרה (שייך להבאור הנ"ל מהרה"ר יחיאל יעקב לוריא נאמן למאמר: מנין שהקב"ה מניח תפילין.)

נפשן (בתולת הלו"ז) רהבה

דרך המלכים אושר מלכו המלך כל בקשת בנו לתת לו מנה שבתוך פיו לבל ישאר בנו אוהבו בבית עינו, כבה ישווה יפה שמלכו מלך מלכי המלכים הקב"ה כל משאלות אוש השלם הדבק בקדושה ונפש תלון מה לכל משאלותיו. לגלות לו גם מסתרים הסתומים והחתומים הנעלה מכת טבע אנושי נולדת בבחינת כי הי' יתן הנאה, יפיו בדת ותבונה.

("כולם נאמר" מ"ש באורבות)

**) הערה (שייך להבאור על המאמר "מנין שהקב"ה מניח תפילין" לקמן בדרך ראיות ובהבה לאמונת אמת בס' "בדרום נאורה")

לקמן (בתחלת בל"ו ע"ז) להבה

**) הערה. לתמצית המאמרים הנ"ל כדאי לדעת להבנו פה"מ שכתב הגאון מלבו"ם ז"ל לפרש את הפסוק: "נשבע ה' בימינו ובזרוע עוזו" וז"ל: "הימין מורה ההנהגה הנסית הנעשה באמצעות מעשה הצדיקים ונבחרי ישראל, והזרוע מורה על הנהגה נסית שיעשה בכח עצמו שלא ע"י נבחרי ומעשה ובשרון רק בכח עצמו, כ"ל אם יגבר ישראל בימינו ואם לא יגבר ישראל בזרוע עוזו, כמ"ש לבלי עוז פרוע ה' ותשר לו פרעו כמ"ש שם, (ועיי"ש אמרו חז"ל בימינו או תורה, הלא אם יגבר ישמרו תורתו, ובזרוע עוזו אלו תפילין והלא אם לא יגבר ישראל בכח התפילין ההבטחה שהבטיח על גבורת ישראל הכתובים בפרשיות תפילין כנגדו בגמרא) עכ"ל. —

המחבר
(יחזקאל גאולב)

לפון (ברכות כ"ו ע"ב) רהרב

ומנין שהתפלין עדות הם לישראל? דכתיב: "וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך" ותניא רבי אליעזר הגדול אומר: אלו תפלין שבראש.

"...והדברים האלה אינם אובנים כלל ומקורה של הברכה הנאת אינו נובן כלל, דאינה רגיל במקרא על תפלין שבראש! ומשכ"ל משום דהרוב של שם שדי יש שם כבר הקשו עכ"ל בתוס' הב"מ, ואולם כל עקרה ויסודה של הברכה הנאת תמה. ונמה כי נמצא אינה רגיל במקרא כה על תפלין שבראש, הכ"ל הלא יש להבין, הכי בגה לישראל בעצמם נשאים את התפלין שלם כתוב אחד משות הנבה, משום מה יפחדו העמים ויזחתמו רעב? הלא לו יבטל העמים את ה', כי אדם הלא היו מקיימים בעצמן את חוקיו ומשפטיו הכתובים בתורתו והיו מקיימים את בני ישראל נשאי דגלה, והכי הלא בתפלין אינם ודברים שבני ישראל הם מאמינים בה' אחד? ואולם לבדרינו הנ"ל נראה מה שמקו הדברים האלה ומה נגמה הרמון האחור הם, דהנה הכתה מקומות מספרי ויחוד באומר מוחב לנה הרשיתו כי מסורת הנהדים לאמונתם בלב ונפש, בעת שהם סובלים כל יב שנל ותלאה בגלה, גם בוגד תרפה וקיבלון ומעמ השונים, כי ישבטו כליות ונשמות של כל מדרגה כל יחל, שהאויב שלה רגש לו המכאובים האלה,

לפסוק (ברכות כף ו' ע"ב) להלן

מבאורי האלף והנפש הם היותר גדולים ונשגבים, ובכל זה הם נשגבים ומובלים כל אלה בעבד אמונתם, והם מתפארים באמונתם ומתגאים בצור מחצבתם. הדברים כשמתבוננים על כל זה, מרגישים הם בסתר לבבם אינדב יראת הכרומות לישראל ובלבם יתענג הספק כי רק לשון יתבלו תהבולות להשגרים מבתם ולפרקים יש שלם עפש לבם על כל הרבינות שיבפו בלי תשק אות עם נגש ונעזב הדה, בראותם אות כתו לאלהיו — ואתרי שלאו נעלם מהם כי מרגשי בתנאים הבדשים לנצחון במלחמה הזו אמיץ הלב, ומי שיכול לשאת ולסבול הרבה יש לראות מרגש שהנצחון יבוא לאמונו (ויש לראות מלב מצב בס' תחם תבנית ח"ב בהדרות לפ"ג מס' יומא תרה שבעל פה בדרה ג' בנוגע לבאור המאמר של אלישע בעל כנפים) לגאות בעת שמתבוננים על כל הליכות בני ישראל איך מוסרים נפשם ומקריבים אותה בלי על מנת אהבתם לאמונתם וסובלים כל הענויים שפלות שבעולם ומתפארים עוד בהבדותם אין כל ספק, כי יש שיתעוררו מתבעות בשנאה והקנאה, ובמיאון לבם חכמה להבין ולהשכיל כי לאו באמצעים גסים כאלה ינצחו אות ישראל ויעבירום מבתם היקרה להם מחייהם, ולאוש לאוש יתענג גם הספק בלבם כי כל הישבדים הטובים שנבאו עליהם מנני יה מקבים בלאו יבאון עליהם כתמים, וכמו אינה רגש על מרגן

לפסוק (ברכות דף ו' ע"ז) ר"הבה

ופתח יתעורר בתבים. את הרעיון הנשגב הזה ראה ר"ז הגדול להלה בעקרון זה וראוי כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך וראוי ממך, כי העקרון הזה מסולל מאוד לאוצר בקרבו את הרעיון הנכבד הזה, כי אי"ל שיראוי כל העמים כי שם ה' נקרא עליך, והיינו אי"ל שתתן לבך ללכת בדרכי ה' ולהראות לכל בזוי עולם אות בבקותיך בה' וכי תתהלל בזמנתיך, בזה תסבה עושר וראוי ממך, כי יהלו לראוי ולפחד ממך; ולהבלטה יותר את הכוונה ולרוץ ברמיזה בולטת שעיקר כונת העקרון הוא על פרסום היהדות, שיתנו לבם לפרסם את יהדותם לעיני כל העמים, אומר אולו תקלון שבראש, כי אלה הם תחתם תכנית הקרמת וההכרה של היהדות לעראה עינים". — —

(ס' אור חדש על צ'ון" (שער שמ"ה דף 170) מהרב הגאון מוהר"ר יצחק יעקב רינצר ז"ל אב"ד באורבות)

Jewish Theological Seminary of America LIBRARY

03974